

"Meet Matti, a stereotypical Finn."
Suomalaisuudesta tuotettu kuva Karoliina Korhosen sarjakuvassa
Finnish Nightmares

Terhi Metsälä
Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Suomen kirjallisuuden maisteriopinnot
Pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2018

Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Suomen kirjallisuuden maisteriopinnot

METSÄLÄ, TERHI: *"Meet Matti, a stereotypical Finn."* Suomalaisuudesta tuotettu kuva Karoliina Korhosen sarjakuvassa *Finnish Nightmares*

Pro gradu -tutkielma, 96 sivua + 1 kpl
Helmikuu 2018

Pro gradu -tutkielman kohdeaineistona on Karoliina Korhosen englanninkielinen *Finnish Nightmares* -sarjakuva. Tutkielmassani keskityn Korhosen tuotantoon yhden vuoden ajalta, joten käsittelen sekä verkossa blogialustalla julkaistua versiota *Finnish Nightmares* (2015-) että painettua sarjakuva-albumia *Finnish Nightmares: A Different Kind of Social Guide to Finland* (2016). *Finnish Nightmares* -sarjakuva on hyvin pelkistetty ja vähäeleinen. Sen erikoisuutena kirjallisuudentutkimuksen näkökulmasta ovat yksiruutuiset sarjakuvastripit, joita kohdeaineistossa on runsaasti.

Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisin keinoin ja millaisena suomalaisuus Korhosen sarjakuvan kautta esitetään. Teoreettinen viitekehys muodostuu sarjakuvatutkimuksen käsitteistöstä ja analyysivälineistä, joiden avulla sarjakuvan suomalaisuutta peilataan sosiaalitieteellisiin tutkimuksiin suomalaisuudesta. Tutkimuksessa hyödynnetään analyysin tukena sosiaalitieteen identiteettinäkömyksiä ja huumorin inkongruenssiteoriaa.

Tutkimustulokset osoittavat, että *Finnish Nightmaresin* kautta välittyvä kuva suomalaisuudesta nojaa vahvasti topeliaaniseen suomalaisuuskuvaan päähenkilö Matin osalta. Suomalaisuus rakentuu kohdeaineistossa suhteessa suomalaiseen kulttuuriin ja ajankohtaisiin tapahtumiin. Sivuhenkilöiden kautta avautuvat suomalaisuuden piirteet monipuolistavat suomalaisuudesta esitettyä kuvaa.

Avainsanat: sarjakuva, sarjakuvatutkimus, suomalaisuus

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimusasetelma ja tutkimuskysymykset	1
1.2	Tutkimusaineiston esittely	4
1.3	Aikaisempi tutkimus ja teoreettiset lähtökohdat	6
1.4	Tutkimuksen eteneminen	15
2	Päähenkilön kautta rakentuvat merkitykset	17
2.1	Ikonisuus ja pilakuvamainen kerronta	18
2.2	Päähenkilön ominaispiirteet ja sivuhenkilötyypit	23
2.3	Viittaukset ajankohtaisiin tapahtumiin ja suomalaisuuden symboleihin	34
2.4	Sarjakuvan kuvauksen yksipuolisuus	45
3	Suomalainen kansallisidentiteetti	49
3.1	Stereotyyppinen suomalaisuus ja sosiaalinen varautuneisuus	49
3.2	Naapuruston suhteet ja julkisilla paikoilla liikkuminen	58
3.3	Perinteet, juhlapyhät ja ruokakulttuuri	66
3.4	Suomalainen nöyryys työelämässä	74
4	Johtopäätökset	80
	Lähteet	84
	Luettelo käytetyistä kuvista	90
	Liitteet	91

1 Johdanto

1.1 Tutkimusasetelma ja tutkimuskysymykset

Tutkin pro gradu -tutkielmassani, millaisin keinoin kuvaa suomalaisuudesta tuotetaan ja millaisena se näyttäytyy Karoliina Korhosen englanninkielisessä sarjakuvassa *Finnish Nightmares*. Tutkielmassani keskityn Korhosen tuotantoon yhden vuoden ajalta, joten käsittelen sekä verkossa blogialustalla julkaistua versiota *Finnish Nightmares* (2015-) että painettua sarjakuvaa-albumia *Finnish Nightmares: A Different Kind of Social Guide to Finland* (2016), joihin yhteisesti viitataan nimellä *Finnish Nightmares*. Tämän lisäksi mukana on muutama Instagramin tai Facebookin kautta julkaistu sarjakuvastriippi¹. Yhteensä aineisto käsittää 83 sarjakuvastriippiä tai sarjakuvastripiksi luokiteltavaa kokonaisuutta.

Käyn seuraavaksi läpi tutkimuskysymyksiä, jotka ohjaavat tutkimukseni suuntaa. Millaisia merkityksiä päähenkilö Matin toiminta ja kuvaus tuottavat, ja miten hän suhteutuu muihin suomalaisen kulttuurin Matteihin ja ylipäättään muihin suomalaisiin? Tulkitseen sarjakuvaa koomisuuden kautta, joten tutkimuksen kannalta on kiinnostavaa, mistä elementeistä ja miten sarjakuvan suomalaisuuteen ja stereotypioihin liittyvä koomisuus syntyvät. Millaisia stereotypioita *Finnish Nightmares* nostaa esille, ja miten se niihin suhtautuu: toistaako ja uusintaako se vanhoja näkemyksiä vai luoko se omalta osaltaan uudenlaista suomalaisuuden kuvausta koomisuuden ja tavallisuuden kautta?

Tutkimushypoteesini on, että *Finnish Nightmaresin* tuottama kuva suomalaisuudesta uusintaa vanhoja representaatioita suomalaisesta sosiaalisuudesta ja ylläpitää kansallista identiteettiä² stereotyyppien, kansallisten perinteiden ja rituaalien kautta. Koomisuudella on vahva rooli merkityksien välittämisessä, jolloin negatiivisiakin mielikuvia suomalaisuudesta esitetään positiivisessa valossa liioittelun ja itseironian kautta. Sarjakuvan tuottama yleiskuva saattaa olla varsin yksipuolinen riippuen siitä, millaisia aiheita sen keskiöön valikoituu.

---

¹ Sarjakuvastriipillä viitataan sarjakuvan kerronnalliseen kokonaisuuteen, joka on noin yhdestä viiteen ruutua pitkä lyhytsarja (Herkman 1998, 105).

² Kansallinen identiteetti viittaa käsitykseen kansakunnan yhteisestä yhteiskunnalliskulttuurisesta identiteetistä (Anttila 2007, 3).

Rajaan tutkimusaineiston 5.10.2016 mennessä blogialustalla julkaistuihin sarjakuvastrippeihin ja vuonna 2016 ilmestyneeseen painettuun teokseen. Tämän lisäksi kohdeaineistoon sisältyy kolme aikarajan puitteissa julkaistua sarjakuvastriippiä, jotka Korhonen on julkaissut Instagramin tai Facebookin kautta. Tällöin materiaalia on noin vuoden ajalta, koska ensimmäinen julkaisu blogialustalle on tehty lokakuussa 2015. Itse sarjakuva-albumi on ilmestynyt 15.2.2016 (Atena Kustannus Oy, 2017). Valitsemani rajaus on perusteltu suomalaisuuden esittämisen tutkimiseen, koska kohdeaineistossa on edustettuna koko suomalainen kalenterivuosi. Koska blogialustalla julkaistu sarjakuva ja painettu sarjakuva-albumi sisältävät paljon samoja sarjakuvastrippejä, on analyysissä mielenkiintoista huomioida siirtymisessä tapahtunut editointi ja julkaisualustan muodon vaikutus sarjakuvastriippien keskinäisen jatkumon luomiseen.

Vuosituhatvuoden vaihteen jälkeen suomalaisen kaunokirjallisuuden piirissä on alkanut ilmestyä uusia kansallisia kertomuksia, joissa hyödynnetään kansallista aiheistoa ja kuvastoa. Iso osa näistä kertomuksista liittyy sota-aikaan ja sodankuvauksiin, joissa suurimpana erona on näkökulman vaihdos naisten kokemusten kuvaamiseen. (Kirstinä 2013, 40–41.) Kaunokirjallisuuden lisäksi Väinö Linnan *Tuntemattomaan sotilaaseen* (1954) perustuva Aku Louhimiehen ohjaama samanniminen elokuva *Tuntematon sotilas* (2017) saapui elokuvateattereihin 27.10.2017. Suomalaisille tärkeitä kansalliseen kulttuuriin kuuluvia myyttisiä kuvauksia on kirjoitettu myös toisenlaisista lähtökohdista käsin uudella tavalla, kuten esimerkiksi Johanna Sinisalon *Sankarit* (2003), joka pohjautuu henkilökuvaukseltaan löyhästi Elias Lönnrotin *Kalevalaan* (1849).

Koomisuuteen ja stereotyyppeihin perustuvia kansallisen identiteetin kuvauksia sarjakuvien muodossa on ilmestynyt muissakin Pohjoismaissa. Norjassa asuvan Julien S. Bourrellen verkossa niin ikään julkaistava sarjakuva *The Social Guidebook to Norway* (2016 alkaen) avaa norjalaisen kulttuurin konventioita ulkomaalaisille. Hänen sarjakuvastaan on lisäksi ilmestynyt painettuja sarjakuva-albumeita. Tämän lisäksi taidesivuston devianART kautta suosiota kerännyt ja sittemmin omilla sivuillaan julkaistava *Scandinavia and the World* (2009–2018) kuvailee monia eri kansakuntia sarjakuvassaan. Sarjakuvan hahmot onkin nimetty valtioiden nimien perusteella. Kirjoittajat esiintyvät pseudonyymeillä: Humon, joka on kirjoittanut suurimman osan 543 ilmestyneestä sarjakuvastripistä, Sock ja Daivy. Myös *Scandinavia and the*

World -sarjakuvalla on laaja tuotevalikoima, joihin kuuluu niin painettuja sarjakuvalbumeita kuin julisteita ja pinssejä (Scandinavia and the World 2018).

Tätä taustakontekstia vasten koen *Finnish Nightmaresin* tutkimisen tärkeäksi sen ajankohtaisuuden ja laajan tavoitavuuden takia. Sarjakuva osallistuu aktiivisesti kansallisen identiteetin tuottamiseen, minkä takia sen tutkiminen auttaa hahmottamaan, millaista kuvaa suomalaisuudesta ja suomalaisista tuotetaan. Tämän lisäksi muutamien sarjakuvastriippien taustalla yhteistyökumppanina on toiminut esimerkiksi Suomen valtion yrityksiä ja Suomen ulkoministeriön viestintäosasto, mihin palaan tarkemmin analyysin edetessä.

Lehtonen kuvaa suomalaisuuden tutkimisen tärkeyttä kulttuurintutkimuksen kannalta seuraavasti: ”[k]un suomalaisuudella ei selitetä, vaan suomalaisuutta itseään selitetään, voidaan myös tarkastella erilaisia stereotypisoivia omakuvia ja niiden vaikutusta suomalaisuuden rakentumiseen” (Lehtonen, Löytty & Ruuska 2004, 21). Vaikka tutkimuskohteenani on suomalaisuuden esittämisen ja tuottamisen tutkiminen sarjakuvassa, kuvaa tämä kiteytys mielestäni olennaisimman tutkimusaiheeni mielekkyydestä. Suomalaisuuden esittämisen tutkiminen on haastavaa, koska suomalaisuus on alati muutoksenalainen konstruktio, joten yksiselitteisiä määritelmiä yhdenlaisesta suomalaisuudesta ei ole. Kuten toin esille, stereotyyppien osuutta suomalaisuuden tuottamiseen voidaan tutkia, minkä takia koen stereotyyppien havainnoimisen oleelliseksi tutkimukseni kannalta. Stereotyyppit toimivatkin yksinkertaistuksina laajemmista aihealueista, ja ne saattavat sisältää monimutkaisia informaatorakenteita (Laakso 2014, 234).

Finnish Nightmares vahvistaa mielikuvia suomalaisuudesta ja suomalaisen kulttuurin erityispiirteistä, sillä osa sarjakuvastriipeistä vaatii suomalaisen kulttuurin ja ajankohtaisten tapahtumien tuntemusta avautuakseen kunnolla. Laakso (2014, 234) on tuonut esille, että stereotyyppisiin nojaava huumori olettaa yleisöltä näiden tuntemusta. Suomalaiseen kulttuuripiiriin kuuluvan näkökulmasta sarjakuvastriipit aukeavat siis eri näkökulmasta kuin kulttuurin ulkopuoliselle lukijalle, jolle kaikki stereotyyppit tai käytösmallit eivät välttämättä ole tuttuja. Toisaalta sarjakuva toimii kulttuuria tuntemattomalle lukijalle tapahtumien absurdiuden kautta, jolloin tilanteet saavat ihmettelemään niiden todenperäisyyttä. Sarjakuva on luettavissa siis monista eri näkökulmista käsin.

Seuraavassa alaluvussa kuvailen tarkemmin aineistoa. Aineistoa taustoittaessani huomioin *Finnish Nightmaresin* viraalimaisen suosion nousun, monet julkaisukanavat, ilmestymistahdin ja seuraajamäärät sosiaalisessa mediassa. Otan esille sarjakuvaan liittyvän tuotteistumisen, mikä pohjustaa sarjakuvan laajaa levikkiä ja näkyvyyttä julkisissa tiloissa niin mediassa kuin konkreettisesti esimerkiksi bussipysäkeillä ja markettien hyllyillä. Aineiston tarkemman kuvaamisen jälkeen käsittelen aikaisempaa tutkimusta suomalaisuudesta ja oman tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia. Tutkimuksessani hyödynnän sarjakuvatutkimusta, sosiaaliteorian näkemyksiä identiteetistä ja kansallisesta identiteetistä, sekä huumorin inkongruenssi-teoriaa, jonka avulla analysoin *Finnish Nightmaresin* tapaa tuottaa koomisuutta. Määrittelen tärkeimmät käsitteet, jotka kulkevat analyysissä mukana läpi koko tutkimuksen, ja esittelen muutamia tutkielman kannalta oleellisimpia suomalaisuuden piirteitä. Työn edetessä syvennän teoriaa sitä mukaa, kun se tutkimuksen kannalta on kulloinkin tarpeellista. Lopuksi käyn läpi tutkimuksen etenemisen.

1.2 Tutkimusaineiston esittely

Tässä alaluvussa esittelen tutkimusaineistoa, sosiaalisen median seuraajamääriä ja sarjakuvan ilmestymisajankohtia, mikä auttaa hahmottelemaan *Finnish Nightmaresia* laajemmin ilmiönä sekä sen osuutta suomalaisen identiteetin tuottamiseen. Otan esille tämän lisäksi Korhosen yhteistyökumppaneita ja yhteistyöprojekteja, jos kyseessä on sarjakuvaan liittyviä julkaisuja tai tuotteita. Alaluvun tarkoitus on taustoittaa tutkimuksen kohdeaineistoa.

Vuonna 2014 verkon käytetyin kieli on ollut englanti (Helasvuo, Johansson & Tanskanen 2014, 18). Tätä taustaa vasten on loogista, että *Finnish Nightmaresin* alkuperäinen julkaisukieli on englanti, joka toimii ikään kuin verkkosisältöjen välityskielenä. Sisällön ja kielen kannalta tarkasteltuna suomalaisuutta on tarkoitus välittää ulkomaille ja ulkomaalaisille, minkä kertoo jo painetun albumin nimi, joka viittaa matkaoppaisiin tai ohjekirjasiin.

Sarjakuvaa alettiin julkaista Bloggeriin perustetun blogitilin kautta lokakuussa 2015. Korhonen (2015) on blogissaan kirjoittanut olleensa hämmästynyt *Matin* saamasta suosiosta ja kertoneensa jo kymmenen ensimmäisen julkaisupäivän aikana tapahtuneen suuria muutoksia blogin suhteen. Korhonen onkin julkaissut peräti 11 sarjakuvastriippiä blogitilin avaamista seuranneiden 10 päivän aikana. Hän on sanonut haastattelussa kehittäneensä *Matin* hah-

mon vitsinä ja lähettäneensä piirroksiaan aluksi ystävilleen (Vedenpää 2016). Vaikka sarjakuvan ajatus lähtikin sosiaalisesti epämukavista tilanteista, on hänen toiveenaan ollut kirjoittaa sarjakuvaan mukaan iloisia asioita (Vedenpää 2016).

Blogitilin suosion ansiosta Korhonen laajensi sarjakuvan julkaisua Facebookiin, Twitteriin sekä Instagramiin. Joulukuussa 2017 sarjakuvalla on ollut Facebookissa noin 181 000 tykkääjää, Twitterissä noin 10 900 seuraajaa ja Instagramissa noin 33 600 seuraajaa. Bloggerissa seuraajia on ollut noin 194 lukijaa. Sarjakuva-albumi *Finnish Nightmares: A Different Kind of Social Guide to Finland* ilmestyi 15.2.2016 (Atena Kustannus Oy, 2017) ja siihen on valikoitu osa verkossa ilmestyneistä sarjakuvastripeistä, minkä lisäksi siinä on verkossa julkaisematonta materiaalia. Kustantajan tietojen mukaan ensimmäistä osaa on myyty yli 20 000 kappaletta, ja se on julkaistu samaan aikaan myös suomeksi. 15.6.2017 on julkaistu jatko-osa *Finnish Nightmares 2: An Even More Different Kind of Social Guide to Finland*, jossa Matti seikkailee ulkomailla. Tämän lisäksi Korhonen on kuvittanut Roope Lipastin teoksen *Elovena-tyttö: Suomalaisuuden käsikirja ulkomaalaisille* (2017). Teoksen kuvitukset muistuttavat vahvasti *Finnish Nightmares* -sarjakuvaa piirrostyleiltään ja aihealueiltaan.

Finnish Nightmaresilla on verkkojulkaisujen ja sarjakuva-albumien lisäksi laajat oheistuotevalikoimat, joihin sisältyy muun muassa heijastimia, postikortteja ja paitoja, ja tuotteita onkin myynnissä peräti neljällä eri verkkosivustolla (*Finnish Nightmares* -blogi, 2017). Tämän lisäksi Laitilan Wirvoitusjuomatehdas (2017) on tuonut markkinoille mustikkalonkeron, jonka tölkin kuvituksessa on taskussa oleva Matti eli suomalaisittain ”taskumatti” (ks. kuva 6 sivulta 35). Korhonen on tehnyt yhteistyötä myös Vantaan Energian (2017) kanssa, joille hän suunnitteli Matista kertovia sarjakuvia Vantaalla sijaitseviin sähkökaappeihin. Yleisradion kanssa Korhonen toteutti Matin itsenäisyyspäivän viettoa kuvaavan viisi sarjakuvastriippiä sisältävän kokonaisuuden (Korhonen 2015), joka sisältyy tutkimusaineistooni. Tämän lisäksi yhteen sarjakuvastriippiin sisältyy kuvallista materiaalia thisisFINLAND-sivustolta, joka on Suomen ulkoministeriön viestintäosaston alainen hanke (Korhonen 2015). *Finnish Nightmares* onkin saavuttanut varsin laajan näkyvyyden suhteellisen pienessä ajassa.

Verkon julkaisualustoja ei päivitetä enää niin aktiivisesti kuin julkaisemisen alkuaikoina, ja osa sarjakuvastripeistä on poistettu blogialustalta. Osa näistä sarjakuvastripeistä onkin ilmestynyt sen jälkeen uudestaan painetussa albumissa. Vuonna 2015 Korhoselta ilmestyi

blogialustalle kolmen kuukauden aikana peräti 36 uutta julkaisua, kun taas vuonna 2016 julkaisuja kokonaisen vuoden ajalta oli enää 20. Vuonna 2017 joulukuuhun mennessä julkaisuja ei ole ilmestynyt blogialustalle yhtäkään. Ylipäätään erona muihin julkaisualustoihin blogialusta keskittyy käytännössä kokonaan sarjakuvastriippiin tekstisaatteineen, kun taas Facebookissa, Instagramissa ja Twitterissä on puolestaan kuvia sarjakuvastriippien julkaisemisen lisäksi esimerkiksi erilaisista tapahtumista, joissa Korhonen on ollut osallisena sarjakuvansa liittyen. Näitä sosiaalisen median tilejä päivitetään edelleen.

Verrattuna blogialustaan sarjakuva-albumi sisältää 30 kokonaan uutta sarjakuvastriippiä. Yhteensä tarkasteltavana on 83 suomalaisuudesta kertovaa sarjakuvastriippiä, joista molemmille julkaisualustoille yhteisiä on 36 sarjakuvastriippiä. Verkossa julkaistuja sarjakuvastriipejä on 17, joista kolme on julkaistu Facebookissa tai Instagramissa.

Painetussa sarjakuva-albumissa ei ole ollenkaan sivunumeroita, joten albumi on jaoteltu osiin eri päälukujen mukaan. Viittaan tutkimuksessani eri sarjakuvastriippiin liitteistä löytyvän taulukon avulla. Taulukkoon on listattu kaikki kohdeaineistoon kuuluvat sarjakuvastriipit ilmestymisajan mukaan. Tämän lisäksi taulukosta on nähtävissä, mikäli sarjakuvastriipissä on tapahtunut editointia eri julkaisualustojen välillä.

1.3 Aikaisempi tutkimus ja teoreettiset lähtökohdat

Tässä alaluvussa määrittelen tärkeimmät käsitteet ja teoreettiset lähtökohdat, joita hyödynän läpi koko tutkielman. Esittelen lyhyesti aluksi aikaisempaa tutkimusta suomalaisuuden kuvaamisesta ja tuottamisesta kaunokirjallisuudessa. Tämän jälkeen avaan teoreettisia lähtökohtia ja käsitteistöä.

Yleisesti suomalaisuuden tutkiminen itsessään painottuu sosiaalitieteisiin, kulttuurintutkimukseen tai historian tieteenalaan, mutta myös kaunokirjallisten teosten suomalaisuuden kuvaa on tutkittu varsin laajalti. Muutamia viimeaikaisimpia tutkimuksia mainitakseni Leena Kirstinä on tavoitellut suomalaisuuden nykytilaa seitsemän eri kaunokirjallisen teoksen kautta teoksessa *Kansallisia kertomuksia: suomalaisuus 1990-luvun proosassa* (2007), ja väitöskirjassaan *Talonpoikaisuus, säädyllyisyys ja suomalaisuus 1800- ja 1900-lukujen vaihteen suomenkielisen proosan kertomana* (2008) Laura-Kristiina Moilanen on hahmotellut talonpoikaista elämätkuvausta ja esittää suomalaisten erityispiirteiden juontavan talonpoikaisiin

kyläyhteisöihin ja niissä kehittyneisiin tapoihin. Suomalaisia elokuvia ovat tutkineet Henry Bacon, Anneli Lehtisalo ja Pasi Nyyssönen teoksessa *Suomalaisuus valkokankaalla: kotimainen elokuva toisin katsoen* (2007), jossa huomio keskitetään suomalaisten elokuvien satavuotiseen historiaan ja näiden tuottamaan suomalaisuuteen.

Sarjakuvatutkimusta Suomessa on tehty varsin aktiivisesti, joskin painopiste on etenkin sarjakuvatutkimuksen alkuvaiheissa keskittynyt sarjakuvan kieleen ja muotoon, eikä niinkään yksittäisiin sarjakuviin tai sarjakuvastrippeihin. Oman tutkimukseni kannalta mielenkiintoisin sarjakuvaan liittyvä tutkimus on Leena Romun lisensiaatintyö *Ruutuja rikkovat ruumiit Kati Kovácsin sarjakuvassa* Karu selli (2014), jossa hahmotellaan muodon ja sisällön yhteyttä. Romun (2014a, 23) mukaan sarjakuvaa on tutkimuksessa usein lähestytty sisällön kautta, ja monet ovatkin kritisoineet tätä tulokulmaa. Omassa tutkimuksessani pääpaino on suomalaisuuden tuottamisen ja kuvaamisen analysoimisessa, jolloin otan Romun tavoin huomioon niin sarjakuvan sisällön kuin muodon.

Sarjakuvatutkimuksen käsitteistön puolesta Scott McCloud on luonut kattavan kuvauksen toimintatavoista ja ilmaisukeinoista teoksessaan *Sarjakuva – näkymätön taide* (*Understanding Comics*, 1993 suom. Jukka Heiskanen 1994). Pekka A. Mannisen väitöskirja *Vastarinnan välineistö: Sarjakuvaharrastuksen merkityksiä* (1995) avaa niin ikään sarjakuvan ilmaisutapoja ja merkkikielen toimintaa. Juha Herkmanin väitöskirja *Sarjakuvan kieli ja mieli* (1998) toimii vuoropuhelussa McCloudin ja Mannisen teosten kanssa, mikä antaa sarjakuvatutkimuksen näkemyksille lisäsyvyyttä. Tämän lisäksi huomioin Kai Mikkosen näkemyksiä sanan ja kuvan suhteesta hänen teoksessaan *Kuva ja sana. Kuvan ja sanan vuorovaikutus kirjallisuudessa, kuvataiteessa ja ikonoteksteissä* (2005) ja artikkelissaan ”Kuvat ilman sanoja, sarja ilman kuvia. Sarjakuvakertomuksen ainutlaatuinen ja ”luonnollinen” fokalisaatio” (2010).

Sarjakuvassa on yksinkertaisimmillaan määriteltynä kyse peräkkäisistä kuvista, jotka kuvaavat toimintaa ja tapahtumia (McCloud 1994, 5). Sarjakuvailmaisulle puolestaan voidaan luokitella kolme perustasoa, jotka toimivat yhteistyössä keskenään eli kuva, sana ja efekti. Sanalla viitataan sarjakuvassa esiintyvään tekstiin, ja kuvalla sarjakuvan visuaalisiin ominaisuuksiin. Itse käytän sanan sijaan mieluummin käsitettä teksti, vaikka on toisaalta huomiotava, että koko sarjakuvan voidaan ajatella olevan kuvaa ja sanaa yhdistävä teksti. Tästä huolimatta viitataan teksti-käsitteellä sarjakuvassa olevaan kirjoitukseen.

Sarjakuvatutkimuksen mukaan kuva osoittaa esimerkiksi puhujaa tai ilmaisee liikettä, kun taas sanoilla edistetään toimintaa kuvia yhdistämällä (Mikkonen 2005, 74). Sarjakuvatutkimuksen piirissä onkin puhuttu kuvan ja sanan yhdenmukaisuudesta, tarkennuksesta, vahvistamisesta, laajentamisesta, täydentämisestä, vuorottelusta, poikkeamista sekä vastakohdistista (Mikkonen, 2005, 23). Herkman (1998, 59) puolestaan on jakanut sarjakuvan kuva- ja tekstiaineen yhdistämisen neljään eri alaluokkaan: kuvapainotteisuus, sanapainotteisuus, kuvan ja sanan yhteistyö sekä kuvan ja sanan yhteismitattomuus. Painotteisuudella haetaan sitä, kumman elementin kautta toiminta etenee, koska elementit esiintyvät lähes aina toistensa kanssa (Herkmann, 1998, 59).

Finnish Nightmaresin kohdalla kyse on kuvan ja sanan yhteistyöstä: kuvan kautta näytetään toimintaa ja luodaan ennakko-asetelma, kun taas selittävä teksti kokoaa sarjakuvastripin idean yhteen. Sen lisäksi, että kuva ja teksti toimivat tiiviisti yhteistyössä toistensa kanssa, *Finnish Nightmaresista* on havaittavissa kuvakoolla ja sen luomilla merkityksillä leikittelyä. Herkman (1998, 28) on määritellyt sarjakuvan kuvakokoja yleiskuvasta erityislähikuvaan. *Finnish Nightmaresin* kuvakokona on muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta pääsääntöisesti yleiskuva. Yleiskuvaan on rajattu hahmot ja taustakonteksti (Herkman 1998, 28). Kuvakoon välittämien merkityksien tulkintaan voidaan käyttää paraproksemiikan asteikkoa, jossa kuvakoot merkitsevät tiettyä sosiaalista etäisyyttä. Paraproksemiikkaa on hyödynnetty elokuvatutkimuksessa ja sen käsitteistö poikkeaa sarjakuvatutkimuksen kuvakoon määritelmästä. (Bacon 2010, 255.) Parhaiten sarjakuvan yleiskuvaa vastaa kuitenkin paraproksemiikan kokokuva tai laaja kokokuva, jolloin kyseessä sosiaalinen tai julkinen etäisyys lukijan ja hahmojen välillä (ks. Bacon 2010, 255). *Finnish Nightmares* pitää lukijan siis sosiaalisen tai julkisen välimatkan päässä. Perustelen näkemyksiäni tarkemmin käsittelylukujen edetessä.

Ruutu on niin ikään yksi sarjakuvan kielen keinoista (Herkman 1998, 26). Usein kuvaa ja ruutua käytetään varsin synonyymisessa merkityksessä tai niiden määritelmiä ei avata tarkemmin. Ruutu voitaneen määritellä siten, että se on sarjakuvan lukemisen perusyksikkö (Manninen 1995, 45). Kuva puolestaan on yksi sarjakuvan pääelementti, kuten jo yllä todettiin, ja sitä rajataan ja erotetaan muista kuvista rajauksilla ja välipalkeilla, jolloin se saa ruudulle ominaisen muodon. Ruudut toimivat rytmittävänä tekijänä ja vievät tarinaa eteenpäin, jolloin ruutujen väliin jäävä tila ja mahdollisesti ruutujen välinen palkki antavat lukijalle tilaa täydentää aloitetun toiminnon loppuun (McCloud 1994, 66). Sarjakuvaa voi rajata ja rytmitt-

tää sommittelun kautta, jolloin joko yksittäiset ruudut tai kokonaiset sarjakuvan sivut määräävät toiminnan vauhtia (Herkman 1998, 72).

Finnish Nightmaresissa kuvia ei ole rajattu konkreettisesti välipalkeilla: blogialustalla ne kuuluvat yhteen blogijulkaisujen kanssa ja albumissa kuvien rajauksena toimivat sivun reunat. Tästä syystä puhun kohdeaineistoa analysoidessani ruuduista, vaikka konkreettisia ruudun tunnusmerkkejä ei ole, koska *Finnish Nightmaresin* kuvat täyttävät ruudun idean. Paikoittelun *Finnish Nightmaresissa* kuvat on eroteltu toisistaan tyhjällä tilalla, jolloin on mielekkäämpää puhua monesta tilan kautta rajatusta ruudusta kuin vain yhdestä kuvasta, koska kyseessä on joka tapauksessa kahden ruudun välisen toiminnan kuvaus. Näissä kahden ruudun sarjakuvastripeissä toiminta ikään kuin lipuu eteenpäin välipalkkien ja rajauksien puuttumisen takia, mutta siirtymä on tehty selväksi kuvissa näkyvän toiminnan tai tekstin kautta. Myös yhden ruudun sarjakuvastripeissä on havaittavissa etenevää toimintaa dialogin muodossa: useissa sarjakuvastripeissä vuoropuhelu etenee ylhäältä alaspäin vaihtuvien vuorojen avulla ja lukijan katsetta viedään tekstin kautta vasemmalta oikealle.

Kuten jo aiemmin toin esille, sarjakuvastriippi sisältää usein yhdestä viiteen ruutua (Herkman 1998, 105). McCloud määrittelee sarjakuvaa sarjallisen jatkuvuuden kautta, jolloin hän näkee sarjakuvan koostuvan vähintään kahdesta kuvasta (McCloud 1994, 5). Herkmanin määrittely sarjakuvastriipin ruutujen määrästä on sikäli mielenkiintoinen, että hän tuo samassa yhteydessä esille, että yksiruutuiset sarjakuvastriipit ovat erityistapauksia, jotka vertautuvat muun muassa pilakuviin ja joiden tulkinta riippuu siitä kontekstista, jota vasten lukija niitä tulkitsee (Herkman 1998, 105). *Finnish Nightmaresissa* tyypillisesti yksittäinen ruutu vastaa yhtä sarjakuvastriippiä, joskin kahden sarjallisen kuvankin kokonaisuuksia esiintyy.

Herkman (1998, 41) mainitsee Lawrence Abbottin luokittelun sarjakuvan kielen eri tyypeistä, joita avaan Herkmanin näkemysten mukaan seuraavaksi. Ensinnäkin kertova teksti toimii kuvan selittäjänä tarjoten oleellista informaatiota toiminnan ymmärtämiseen. Tämä teksti sijoittuu usein kuvasta erilliseen laatikkoon tai suoraan kuvan päälle. Useimmiten kertova teksti paikantuu kuvan reunamille. (Herkman 1998, 52.) Käytän tästä sarjakuvan kielen tyyppistä käsitettä selittävä teksti, mikä viittaa tekstin funktioon sarjakuvassa. *Finnish Nightmaresissa* kertova teksti usein tiivistää sarjakuvastriipin oleellisimman idean tai ajatuksen aforisminkaltaiseen virkkeeseen, joka on jollain tavalla ristiriidassa sarjakuvassa näkyvän toi-

minnan kanssa. Puhekuplat toimivat perinteisesti rajauksena hahmojen puheelle, jolloin ne voivat viestiä myös puhekuplan muodon avulla (Herkman 1998, 42). *Finnish Nightmaresissa* ei pääsääntöisesti esiinny puhekuplia, vaan dialogi on kuvissa irrallisena. Kirjoitetusta tekstistä sarjakuvan sisällä on huomioitava sen visuaalinen ilmaisuvoima: sanojen typografialla ja ulkoasulla voidaan vaikuttaa vahvasti siihen viestiin, jota lähetetään (Herkman 1998, 42). Tämä liittyy omassa tutkimuksessani siihen, millainen kuva suomalaisuudesta voidaan näiden eri kielellisten tyyppien avulla havaita, koska jokaisella kielen käytön tyyppillä on sarjakuvassa aina jokin funktio.

Käytän tutkimuksessani inkongruenssiteoriaa analyysin välineenä, minkä pohjustamiseen hyödynnän Maria Laakson väitöskirjaa *Nonsensesta parodiaan, ironiasta kielipeleihin: Monitasoinen huumori ja kaksoisyleisön puhuttelu Kari Hotakaisen Lastenkirjassa, Ritvassa ja Satukirjassa* (2014) sekä Tarja Rasilan artikkelia ”Avainsana, mysteerio ja täyskäännös” (1996). Avaan ensin huumorin ja koomisen käsitteitä, minkä jälkeen on selkeämpää tarkastella inkongruenssiteorian toimintaa koomisuuden tuottamisessa, koska huumorin ja koomisuuden erojen ymmärtäminen on teorian kannalta oleellista.

Huumoria laajemmin määritelleen Aarne Kinnusen mukaan huumori ja koominen ovat usein toimineet yhdessä. Koomista on yleisesti vaikea määritellä: se voi olla sekä kirjoitettua että puhuttua, joskin yleensä siihen liittyy tietty alku- ja lopetuspiste, jolloin koomisuus syntyy tilanteen etenemisestä tietyllä tavalla (Kinnunen 1994, 10–11). Myös Laakso esittää koomisuuden liittyvän tekstin tai puheen ominaisuuksiin, joskin hän näkee koomisen tarkemmin rajattuna verrattuna huumoriin. Laakso mukaan koomisuus liittyy tekstin huumoria tuottavaan ominaisuuteen, kun taas huumori yhdistyy positiiviseen tunnetilaan tai ilmapiiriin. (Laakso 2014, 24–25.) Rasila havainnollistaa huumorin suhdetta koomiseen vertaamalla abstraktin suhdetta konkreettiseen kiteyttäen sen seuraavasti: ”[h]uumoria ei kuitenkaan voi olla ilman koomista, vaikka koominen voi esiintyä ilman huumoria” (1996, 61–62). Tutkielmassani viittaankin huumorin sijaan mieluummin koomiseen, joka liittyy tekstin ominaisuuksiin ja joka toimii huumorin tuottajana. Lähtökohtani siis on, että koomisuus on jotain, mikä huvittaa ja naurattaa toiminnan kautta.

Inkongruenssiteoriaa hyödynnetään nykyään laajalti huumorin tutkimuksessa monilla eri aloilla. Sille oleellisinta on koodien murtaminen ja yllättävä käänne, mikä asettaa ennakko-

odotukset kyseenalaisiksi. (Laakso 2014, 30.) Rasila (1996, 64) vie inkongruenssiteoriaa pidemmälle esittäessään, että sillä on tyypillisesti neljä erilaista toimintakeinoa eli liioittelu, vähättely, vastakohtaisuudet ja yllätyksellisyys. Pääasiallisesti inkongruenssi tarkoittaa yhteen soveltumattomien mielikuvien yhdistämistä yhdeksi kokonaisuudeksi. *Finnish Nightmaresin* kohdalla kyseeseen tulevat erityisesti liioittelun ja vastakohtaisuuden toimintakeinot. Liioittelu soveltuu hyvin esimerkiksi stereotyyppien luomiin koomisiin tilanteisiin. Usein stereotyypeille perustuva huumori olettaa yleisön tuntevan tiettyjä stereotyyppisiä, jolloin niitä voidaan koomisen keinoin purkaa (Laakso 2014, 234).

Stereotyyppin käsitteen määrittelyssä ja myöhemmin analyysiluvuissa hyödynnän Mikko Lehtosen, Olli Löytyn ja Petri Ruuskan teosta *Suomi toisin sanoen* (2004), jossa stereotyyppisiä käsitellään etenkin suomalaisuudesta kertovien stereotyyppien kautta. Stereotyyppit itsessään esittävät tietyn ihmisryhmän homogeenisena, jolloin esimerkiksi suomalaisuutta kokonaisuudessaan tarkastellaan tiettyjen osien, kuten käyttäytymisen ja muiden yksittäisten piirteiden avulla, jolloin ne yleistetään koskemaan koko ihmisryhmää. Tämä kertoo stereotyyppien luonteesta sen, että ne voivat olla perättömiä sekä kohteelleen haitallisia, mutta toisaalta ne ovat likimääräisyyksiä, jotka auttavat ihmistä maailman hahmottamisessa (Lehtonen et al. 2004, 21–22). Laakso korostaa, että stereotyyppit voivat olla kohdettaan leimaavia ja rajoittavia yksinkertaistuksia, jotka usein syntyvät tietämättömyydestä (2014, 231). Kuten edellä tuli siis ilmi, stereotyyppien ajatellaan olevan negatiivisia. Stereotyyppien esittäminen ja julkituominen voivat kertoa hyvästä itsetunnosta sekä kyvystä hyväksyä ja nähdä oma puutteellisuus (Lehtonen et al. 2004, 40).

Avaan seuraavaksi tarkemmin identiteetin käsitettä, minkä on tarkoitus toimia kansallisen identiteetin hahmottamisen apuna. Hyödynnän identiteetin käsitteen määrittelyssä Stuart Hallin *Identiteettiä* (1999) ja Jorma Anttila teosta *Kansallinen identiteetti ja suomalaiseksi samastuminen* (2007). Kansallisen identiteetin määrittelyssä Benedict Andersonin teos *Kuvitellut yhteisöt: Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua* (2007/1983) toimii apuna. Eriikka Oinosen, Raimo Blomin ja Harri Melinin raportti *Onni on olla suomalainen? Kansallinen identiteetti ja kansalaisuus* (2005) avaa kyselytutkimuksen kautta suomalaisten näkemystä kansallisesta identiteetistä. Käsittelylukujen edetessä Anttilan artikkeli ”Käsitykset suomalaisuudesta – traditionaalisuus ja modernisuus” (1993) toimii avainasemassa suomalaisuuden piirteiden määrittelyssä.

Hall (1999, 21–23) on erotellut kolme toisistaan eroavaa identiteettikäsitystä: valistuksen subjektin, sosiologisen subjektin ja postmodernin subjektin identiteettikäsitteen. Valistuksen subjekti näki ihmisen yhtenäisenä yksilönä, jolla oli syntymästään asti tietty ydin, joka kehittyi ihmisen elämän ajan pysyen samankaltaisena ytimenä. Sosiologisen subjektin nähtiin puolestaan kehittyvän suhteessa toisiin. Tämä näkemys on sosiologiassa hyvin perinteinen, ja se näkee identiteetin muodostuvan ”minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa”, jolloin ihminen ikään kuin peilaa itseään toisiin ja toiseuteen. Postmoderni subjekti määrittelee ihmisen identiteetin koostuvan moni erilaisista identiteeteistä, jolla ei ole pysyvää muotoa, vaan se varioi eri aikojen ja tilanteiden mukaan. Anttila (2007, 4) puolestaan puhuu tutkimuksessaan sosiaalisesta identiteetistä, joka määrittelee yksilön ryhmiin kuulumista. Näen Anttilan viittaavan sosiaalisella identiteetillä Hallin kuvaamaan sosiologisen subjektin identiteettikäsitteeseen. Pohjustan oman identiteettinäkömykseni niin ikään sosiaalisen identiteetin näkömykselle.

Yksilön identiteetti muodostuu historian ja kulttuuristen kertomusten kautta ja sen voidaan nähdä olevan jatkuvassa muutoksessa suhteessa sen tuottamiseen sekä kulttuuriin järjestelmiin (Hall 1999, 11). Kulttuurinen identiteetti liittyy siihen, että ihmisillä on tarve kuulua joihinkin selkeisiin etnisiin, rodullisiin, kielellisiin, uskonnollisiin tai kansallisiin kulttuureihin (Hall 1999, 19). Luonteenpiirteet ja ominaisuudet mielletään usein sosiaalisen identiteetin pohjaksi (Anttila 2007, 2). Identiteetillä tulen siis tässä tutkimuksessa viittaamaan yksilön tiedostettuihin ja tiedostamattomiin näkömyksiin siitä, kuka hän on ja mihin hän kuuluu.

Identiteetti muodostuu tiedostamattomien prosessien kautta ja pysyy aina epätäydellisenä, joten identiteetin sijaan tulisi tarkastella itse prosessia eli identifikaatiota (Hall 1999, 39). Anttila (2007, 4) käyttää identifikaation käsitettä tutkimuksessaan samastumisen kanssa varsin synonyymisesti: ”[y]leisenä mielletyn kansallisen identiteetin rinnalla on tutkimuksessani identifioitumisen eli samastumisen teema”. Hall (1999, 22) näkee identifikaation toisin ja hänen mukaansa kyseessä onkin ”identifikaatioprosessi”. Identifikaatioprosessissa yksilö peilaa itseään muun muassa kulttuuriin identiteetteihin. Identiteetin sijaan hedelmällisempää olisikin tarkastella ”*identifikaatioita* ja nähdä ne jatkuviksi prosesseiksi” (Hall 1999, 39). Puhuessani identifikaatiosta näen identifikaation Hallin näkömyksen mukaisesti prosessina identiteetin taustalla, vaikka identifikaatio mielletäänkin varsin yleisesti viittaamaan pelkästään samastumiseen, kuten myös Anttila tekee. Samastumisen käsitettä käytän silloin, kun

kyseessä on samastuminen tiettyyn identiteettiin tai tiettyyn identiteetin kuvaukseen, kuten esimerkiksi tiettyihin suomalaisuuden piirteisiin.

Kansallinen identiteetti on käsite, joka auttaa minua hahmottelemaan tutkimuksessani suomalaisuuden mielikuvia ja niiden kuvaamista sarjakuvan kautta. Ylipäättään termi kansallinen identiteetti on tutkimuskirjallisuudessa paikoitellen varsin hataralla pohjalla: käsitettä ei välttämättä avata sen enempää, ja sitä saatetaan käyttää synonyymisesti esimerkiksi kansallisuus-käsitteen kanssa. Nivon seuraavaksi yhteen erilaisia näkemyksiä kansallisesta identiteetistä ja kansallisuudesta, minkä tarkoituksena on avata tarkemmin sitä, miten ja millä tavoin käsitän *suomalaisen* kansallisidentiteetin oman tutkimukseni puitteissa.

Oinosen, Blomin ja Melinin (2005, 7) mukaan kansallisuutta itsessään tuotetaan hyvin erilaisilla tavoilla, kuten symboleiden ja rituaalien avulla, sekä yhteisillä kertomuksilla, joiden kautta ihmiset tuntevat yhteenkuuluvuutta yhteisön kanssa. Kansalliset kertomukset siirtyvät sukupolvelta toiselle. Kansallisuutta voi olla valtion rajojen ulkopuolella, sillä se on tietyllä tapaa mielentila, eikä pohjaudu pelkästään maantieteelliseen sijaintiin. Kansallisuus erottelee ihmiset suomalaisuuden näkökulmasta ”meihin” ja ”muihin”, jolloin mielenkiintoista on se, ketä kansallisen identiteetin näkökulmasta nähdään lukeutuvaksi tähän joukkoon ja millä perusteilla. Oinosen, Blomin ja Melinin kuvaama kansallisuus on tulkintani mukaan näkemys kansallisesta identiteetistä. Kansallinen identiteetti hakeekin muotoaan representaatioiden kautta (Hall 1999, 46). Se on ryhmästereotypioita laajempi ilmiö ja se kantaa sisässään laajoja yhteiskunnalliskulttuurisia merkityksiä (Anttila 2007, 3). Tähän liittyen Anderson (2007, 39) ottaa esille kansakunta käsitteen haastavan määrittelyn, joten hän esittääkin, että kansakunnat ovat ”kuviteltuja poliittisia yhteisöjä – ja ne on kuviteltu sekä sisäisesti rajallisiksi että täysivaltaisiksi”.

Kansakunnan määrittelyyn ja kansalliseen identiteettiin liittyy myös kansallisen kulttuurin käsite. Kansallinen kulttuuri voidaan nähdä kansallisen identiteetin osana, tai ainakin olennaisena tekijänä kansallisen identiteetin taustalla. Hallin (1999, 47) mukaan kansallinen kulttuuri on kehittynyt tarpeesta kehitellä kansallisvaltiolle omaa kulttuurista identiteettiä, joka on ollut pohjana esimerkiksi koululaitoksen ylläpidolle sekä yhteisen puhekielen luomiselle. Ilmiö on vaikuttanut vahvimmin etenkin teollistumisen aikaan, joskin nyt kulttuurinen identiteetti onkin globalisaation myötä murroskohdassa. Kansallinen kulttuuri antaa edelleen mer-

kityksiä ja yhteisiä tarinoita ja muistoja, joihin identifioitua, mikä yhdistää nykyisen menneeseen.

Suomalaisuudesta puhuttaessa on huomioitava Anttilan (1993, 198) näkemys, jonka mukaan "suomalaisuutta ei ole olemassa sellaisenaan todellisuudessa", vaan suomalaisuus nähdäänkin aina tietyn sosiaalisen representaation kautta. Suomalainen identiteetti on siis alati muutoksenalainen ja saattaa merkitä eri ihmisille erilaisia asioita. Yhtenäistä suomalaista identiteettiä on alettu rakentaa 1800-luvulla teollistumisen aikoihin, jolloin määriteltiin suomalaisille tyypillisiä ominaisuuksia, luonteenpiirteitä ja keskinäistä vuorovaikutusta. Sanna Kivimäki (2012, 46) on kuvaillut Satu Apon (1996) ajatuksia suomalaisen kulttuurin alkuajoista: suomalaisuutta on Apon mukaan rakennettu keskiryhmien varaan, jolloin talonpoikaisuus nähtiin eliitin ja rahvaan yhdistäjänä. Snellmanilainen nationalismi perustui maaseudun väestöön ja agraariseen elämäntapaan, joten kansallisaatteen innoittamana sivistyneistö vaihtoikin äidinkiensä suomeksi. Ruuskan (2002, 61–62) mukaan suomalaisuutta onkin usein tarkasteltu heimokeskeistä näkökulmasta käsin, jolloin on etsitty vastauksia siihen, millaisia suomalaiset ovat. Tällöin katse suomalaisuuteen on kohdistunut tutkimuksissa usein suomalaisuuden ulkopuolelta, jolloin suomalaisuutta on tarkasteltu tiettyjen piirteiden, kuten hiljaisuuden ja ahkeruuden, kautta. Näiden piirteiden avulla tutkimuksessani on kuitenkin mahdollista hahmottaa kokonaiskuva siitä, millaiseksi suomalaisuus sarjakuvan kautta rakentuu ja miten juuri tietyt piirteet kuvaavat suomalaisuutta sosiaalitieteen näkökulmasta.

Nostan seuraavaksi esille muutamia perinteisimpiä suomalaisuuden piirteitä. Tarkoituksena on avata historian saatossa muotoutuneita näkemyksiä, joita suomalaisuuteen ja suomalaisiin on usein liitetty. Ensinnäkin näkemys kansan piirteistä pohjaa Kivimäen (2012, 46) mukaan eliitin aikoinaan muotoilemiin ihanteisiin, jolloin kyseessä olivat snellmanilaiset ja topelianiset näkemykset kansan nöyryydestä ja agraarikulttuurin tärkeydestä. Ajatus suomalaisien miesten puhumattomuudesta pohjaa samoihin tuotettuihin mielikuviin, vaikka suosiota esimerkiksi mediakulttuurin piirissä ovat keränneet nimenomaan puheliaat vitsiniekat, kuten Rokka ja Turhapuro.

Suomalaisuudesta puhuttaessa puhutaan usein myös tavallisuudesta ja keskihakuisuudesta, joka nähdään kulttuurisena piirteenä: ihmiset eivät tahdo erottautua liiksi muista. Tavallisuuspuheella luodaan yhteenkuuluvuutta ja vältetään yhteiskuntaluokista ja valta-

asetelmista puhumista. Usein tavallisuuden nähdään tosin viittaavan nimenomaan työväenluokkaisuuteen tai keskiluokkaisuuteen kontekstista riippuen. (Kivimäki 2012, 46). Tavallisuus onkin käsitteenä haastava, ja se vaatii tarkempaa määrittelyä käsittelylukujen edetessä, mutta tässä vaiheessa tärkeintä on huomioida tavallisuuspuheen linkittyminen keskusteluihin suomalaisuudesta.

Suomalaiselle sosiaaliselle kanssakäymiselle ominaista on fyysinen etäisyys ihmisiin, jolloin etäisyyttä luodaan myös katsekontaktin ja koskemattomuuden kautta (Lehtonen et al. 2004, 137). Suomalaisuuden varautuneisuuden ja epäsosiaalisuuden nähdään olevan agraarikulttuurin aikaista perua (Anttila 1993, 114–115). Suomalainen kulttuuri on nähty etäkohteliaana, jolle tyypillistä on tilan tarve, mutta vuosituhannen vaihteessa on tosin nähty merkkejä uudenlaisten tapojen omaksumisesta ja lähikohteliaisuuden lisääntymisestä. Lähikohteliaisuus toimii etäkohteliaisuuden vastakohtana. (Mäkelä 1996, 227). Suomalaisiin kohteliaisuustapoihin liittyy tämän lisäksi kursailu, jolla halutaan välttää ahneelta näyttämistä. Usein kursailu liitetään ruokailutilanteisiin, mutta se voidaan käsittää myös laajempänä ilmiönä. Kursailuun liittyykin ajatus siitä, ettei muiden ihmisten tarvitse nähdä ylimääräistä vaivaa, jolloin kursailija välttelee vaivan aiheuttamista kursailemalla. (Tiililä 1999.)

1.4 Tutkimuksen eteneminen

Etsin tutkielmani ensimmäisessä käsittelyluvussa vastausta siihen, millaista suomalaisuutta *Matin* kautta tuotetaan ja onko *Matin* kautta kuvattava suomalaisuus keskiluokkaisen perheen keskivertoa suomalaisuutta, jonka suurimpia ongelmia tuntuvat olevan sosiaaliset tilanteet ja kanssakäyminen muiden kanssa. Tämä näkökulma sulkee monia suomalaisia kuvauksensa ulkopuolelle. Tämän lisäksi otan esille päähenkilön ominaispiirteitä ja käyttäytymismalleja, jotka tulevat esille erilaisten sivuhenkilöiden kanssa toimiessa. Tarkastelen lisäksi *Finnish Nightmares* linkittymistä suomalaisuuteen ajankohtaisten tapahtumien myötä. Matti toimiikin nimeensä ladattujen merkityksien kautta laajempana suomalaisuuden kuvana aina Topeliuksen Matti-hahmosta *Kalevalan* Väinämöiseen asti.

Toisessa käsittelyluvussa otan tarkemmin esille stereotyyppin käsitteen sekä sen, miten stereotyyppit tutkimusaineistossani toimivat: ne voivat joko toimia itseään toteuttavina ennustuksina tai kenties toimia ennakko-odotuksia vastaan. Stereotyyppit voivat toimia positiivises-

sa merkityksessä, mikä usein unohtuu, eikä niiden tarkoitus ole aina loukata ja uusintaa haitallisia näkemyksiä. Tarkastelen sitä, miten erilaiset sosiologian ja kulttuuritutkimuksen tutkimukset kuvaavat suomalaisuutta, minkä avulla vertailen näiden tutkimusten kuvailemaa suomalaisuutta tekstianalyttisin keinoin sarjakuvassa esitettyyn suomalaisuuteen. Pääpaino tarkastelussa on huomioida, millaista kansallista identiteettiä sarjakuva tuottaa, sekä sitä, miten tämä kuva suhteutuu stereotyyppeihin ja mielikuviin suomalaisuudesta. Tässä alaluvussa analyysin kohteena ovat suomalaisten sosiaalisuutta, suomalaisia perinteitä ja juhlapyyhiä ja suomalaista työelämää käsittelevät sarjakuvastripit.

Analyysissä otetaan paikoitellen huomioon eri julkaisualustojen vaikutus sarjakuvastriippien sisältöön. Julkaisualustojen eroista johtuen verkossa on mahdollista ottaa ajankohtaisemmin kantaa juhlapyyhiin, sekä käydä keskustelua yleisön kanssa, mihin painetut teokset harvemmin pystyvät. Painetun kirjan muoto edellyttää tiettyä rakennetta esimerkiksi asettelun sekä albumin rakenteen suhteen, joten mielenkiintoista on, vaikuttaako tämä suomalaisuuden kuvaamiseen ja esittämiseen. Mahdollista on, että sarjakuva-albumin kirjoille tyypillinen jaottelu lukuihin, saattaa asettaa sarjakuvastrippejä toisilleen verrannollisiksi otsikkotason kautta. Molemmissa käsittelyluvuissa hyödynnetään sarjakuvatutkimusta ja inkongruenssi-teoriaa kohdeaineiston tarkemmassa analyysissä.

2 Päähenkilön kautta rakentuvat merkitykset

Tässä luvussa analysoin, miten päähenkilön ominaispiirteet ja käyttäytymismallit, joista useimmat voidaan mieltää ainakin jossain määrin suomalaisille tyypillisiksi, esittävät suomalaisuutta ja välittävät merkityksiä. Suomalaisuudelle tyypillisillä piirteillä viittaa Johdannossa esittelemiini piirteisiin: hiljaisuuteen, sosiaaliseen etäisyyteen ja kursailuun. Nämä piirteet ovat suuressa roolissa siinä, miten päähenkilö esitetään ja millaisena hän rakentuu. Sarjakuvatutkimuksen avulla on hahmotettavissa tapoja, joilla lukijan huomiota sarjakuvassa ohjataan, jolloin Matti esitetään tietynlaisena. Otankin käsittelyn ohessa esille sarjakuvan kerroksen keinoja, joilla merkityksiä välitetään ja luodaan. Laajennan näkemyksiä suomalaisuuden piirteistä tarkemmin seuraavassa käsittelyluvussa, minkä takia näin pelkistetty esitys suomalaisuuden piirteistä on perusteltua tutkimuksen kannalta.

Tässä alaluvussa tarkoitukseni on siis avata, millainen Matti on päähenkilönä ja millaisia merkityksiä häneen liittyy. Yhtenä mielenkiinnon kohteena analyysissä on se, millaista suomalaisuutta Mattin kautta ei kyetä kuvaamaan. Päähenkilön kautta välittyvien merkityksien käsittelyn lomassa tuon esimerkkien kautta esille, mistä koomisuus sarjakuvastripeissä syntyy. Koomisuuden ilmenemisen tarkastelussa hyödynnän inkongruenssiteoriaa. Pelkistetty ikonisuus, joka Mattiin päähenkilönä vahvasti liittyy, on usein yhdistettävissä pilakuviin (ks. McCloud 1994, 29). Ikonisuudella tarkoitan abstraktia piirrostyylä, joka toimii usein pilakuvamaisesti mahdollistaen erilaiset tulkintatavat ja laajan samaistumispuoleen yksinkertaisuudessaan (McCloud 1994, 29-31). Myös Manninen puhuu satiirisista sarjakuvista, joihin lukeutuu usein muitakin kerrontamuotoja, kuten pilapiirroksia, ja sen voidaan ajatella pohjautuvan pilalehtiperinteeseen (1995, 32). Esitänkin, että *Finnish Nightmaresin* liittyy vahvasti pilakuvallisuuteen yhdistettäviä piirteitä otettaessa huomioon yksinkertaistettu muoto ja sarjakuvastriippien epätavanomainen yksiruutuisuus.

Aloitan käsittelyn kuvaamalla Mattia ikonisena hahmona ja tuomalla esiin ominaisuuksia, joiden pohjalta *Finnish Nightmaresin* kerrontaan voidaan liittää pilakuvamaisia piirteitä. Tämän jälkeen analysoin Mattia keskinkertaisena suomalaisena miehenä, jonka toiminta peilautuu erilaisten sivuhenkilöiden toimintaan. Sarjakuvasta onkin löydettävissä erilaisia sivuhenkilötyyppejä, joiden kanssa Matti käyttäytyy tietyllä tavalla. Tämän jälkeen käsittelen Mattia kirjallisena hahmona, jonka toimintaan on mahdollista liittää muita suomalaisessa

kaunokirjallisuudessa ja kulttuurissa esiintyviä Matteja ja suomalaisen kulttuurin symboleita. Viimeiseksi kiinnitän huomiota siihen, millaista suomalaisuutta Matin kautta ei kyetä kuvaamaan. Tulokulma aiheeseen on perusteltua sikäli, että jo sarjakuvan esipuheessa tuodaan esille Matin stereotyyppinen asema, jolloin Matin voidaan henkilönä ajatella välittävän itseään laajempia merkityskokonaisuuksia, koska hän toimii stereotyyppisenä kansakunnan edustajana. Tätä asemaa vasten myös se, mitä kuvauksen ulkopuolelle jää, on merkityksellistä analyysin kannalta.

2.1 Ikonisuus ja pilakuvamainen kerronta

Tässä alaluvussa käsittelen Matin ikonisuutta ja sarjakuvan neutraalia muotoa. Matti on pelkistetty hahmo, jonka tärkeimpänä roolimerkkinä toimii Väiski eli kalottilakki. Matin hatun taustaa avaan myöhemmin. Päähenkilön ikonisuuden lisäksi pohdin, millaisia pilakuviin yhdistettäviä piirteitä *Finnish Nightmaresissa* on, koska tämä auttaa hahmottamaan sitä, miten koomisuus sarjakuvasta välittyy.

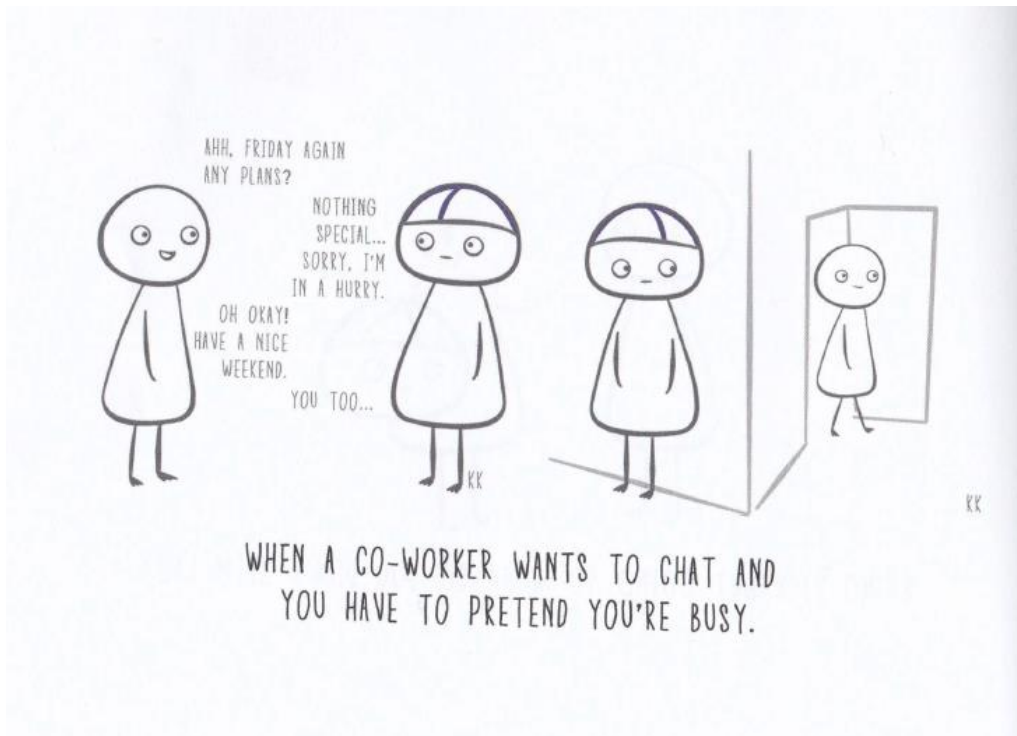
Oleellista *Finnish Nightmaresissa* ja sen toimintatavoissa on ikonisuus, joka saa tapahtumat näyttämään siltä kuin ne voisivat tapahtua kenelle tahansa. McCloudin (1994, 29–31) mukaan realistinen piirrostyle kertoo tietyistä, yksilöidyistä hahmoista, kun taas abstraktimpi piirrostyle kuvaa kohdettaan tyhjemmin pelkästään ääriviivojen ja varjojen kautta. Nämä yksinkertaistetut kuvat toimivat ihmiselle yhtäläillä realistisina kasvoina, koska ihminen näkee ja tunnistaa niistä jonkun toisen kasvot, mutta ne eivät toimi yhtä yksilöivässä merkityksessä kuin realistisesti kuvatut kasvot. Ikonisuus toimii usein pilakuvana: karsimalla kuvasta animan osan merkityksistä yksityiskohtien kautta kuva fokusoituu pelkästään tiettyihin, valittuihin yksityiskohtiin, jotka taasen vahvistavat viestin merkitystä. Kyseessä on ihmisten samaistuminen, koska mitä yleispätevämpi kuva, sitä useampi ihminen pystyy samaistumaan juuri tähän kuvaan.

Herkman (1998, 35) on esittänyt McCloudin ajatuksista eriävän mielipiteen siitä, että ikonisuuden sijaan tai ainakin sen lisäksi samaistumista lisää enemmän sarjakuvan synnyttämä subjekti-objekti-asetelma, jonka avulla lukija voi peilata itseään sarjakuvan hahmoihin. McCloud ja Herkman puhuvat osin samoista asioista, koska oletusarvoisesti ikoniseen hahmoon samaistuminen vaatii subjektiivista näkemystä. En tarkastele samaistumisen funktioita kui-

tenkaan tämän enempää, vaan käsitän Matin ikonisena hahmona McCloudin esittämän mallin mukaan, minkä koen parhaaksi tavaksi lähestyä tutkimusaihettani. Tämän lisäksi piirrostyylin abstraktisuus ja yksityiskohtien puute tekevät sarjakuvan miljööstä lukijalle riittävän tunnistamattoman, joten lukijan on helpompi samaistua sarjakuvassa kuvattuihin tilanteisiin.

Finnish Nightmaresin piirrostyyli on pelkistetty, jolloin jokainen yksityiskohta ja värielementti toimivat yksityiskohtia alleviivaavana tekijänä tai henkilöhahmon yksilöijänä. Värien käyttö on tehostava elementti ja se auttaa hahmottamaan tiettyjen esineiden tulkittavuutta, jos värit tuovat niihin jotain oleellista: silloin, kun jokin esine tai asia täytyy erottaa selkeämmin muusta taustasta tai kun jonkin asian ymmärtäminen sitä vaatii, kuvissa käytetään värejä näiden detaljien kohdalla.

Seuraavassa sarjakuvastripissä on nähtävissä sarjakuvan hahmojen ikonisuus: Matti ja Matin kollega ovat toistensa kopioita sillä erotuksella, että Matilla on häntä yksilöivä hattu rooli-merkkinä. Kuvailenkin sarjakuvan merkitysten muodostumisen prosesseja tarkemmin alla olevan sarjakuvastripin kautta, sillä nämä prosessit ovat näkyvillä koko kohdeaineistossa.

Kuva 1. Matti kauhistelee työelämää (FN67)³.

Yllä olevassa sarjakuvastripissä (FN67) Matti toimii esittelemieni suomalaisuuden piirteiden mukaisesti: hän ei ole kovin puhelias, vaan hän tahtoo selvästi sosiaalisesta tilanteesta eroon. Hän vastaa kyllä kollegansa suoraan kysymykseen, mutta etäkohteliaana ja omaa tilaansa arvostavana Matti ei kuitenkaan omasta puolestaan osoita kiinnostusta keskustelun jatkamiseen tai vastavuoroiseen small talkin harrastamiseen. Tapahtumapaikka on kuvattu muutamalla viivalla, mutta yhtäkaikki se on hahmotettavissa toimistotilaksi, mihin vaikuttavat selittävän tekstin luomat mielikuvat: maininta työkaverista liittää sarjakuvastripin työpaikkaympäristöön. Yksityiskohtien puutteen takia tapahtumapaikkana voisikin olla lähes mikä tahansa Suomessa sijaitseva toimisto tai työpaikka, ja Matin keskustelukumppani voisi niin ikään olla kuka tahansa.

Finnish Nightmaresissa korostuu etenkin henkilöhahmojen esittäminen, koska tapahtumia tulkitaan Matin näkökulmasta käsin, vaikka Matti ei olekaan varsinainen pääkertoja. Kerron-

³ SIVUHENKILÖ Ah, taas perjantai. Onko sinulla suunnitelmia?

MATTI Ei mitään erikoista... Anteeksi, minulla on kiire.

SIVUHENKILÖ Ai, selvä! Mukavaa viikonloppua.

MATTI Sinulle myös...

Kun kollega tahtoo jutella ja sinun täytyy teeskennellä kiireistä. (FN67, suom. T.M.)

nan suhteen mielenkiintoinen onkin englannin sinä-passiivin käyttö, mikä puhuttelee suoraan lukijaa. Ylipäättään *Finnish Nightmares* hyödyntää vahvasti sanallista kerrontaa, koska kuvan reunamille sijoitettu selittävä teksti usein kokoaa kuvan tapahtumat yhteen. Sanallinen kerronta toimiikin usein emotioiden välittämisen tukena (Romu 2014b, 130). Kohdeaineistossa selittävä teksti on usein ristiriidassa Matin toiminnan tai puheen kanssa, jolloin teksti avaa tarkemmin Matin ajatuksia ja tunteita, vaikkei selittävä teksti olekaan minäkertoja-muodossa (ks. kuva 1 sivulla 20). Selittävän tekstin kerronnassa korostuukin enemmän neutraalius, jolloin selittävä teksti on lukijoille helpommin samaistuttava kuin jos se kertoisi suoraan Matin ajatuksista minäkertoja-muodossa.

Kuvallisen esittämisen kautta lukija saa tietoa henkilöhahmon ilmeistä ja asennoista, sekä suhtautumisesta ympäristöönsä. Tämän lisäksi toistuva henkilöhahmon kuvaaminen auttaa lukijaa huomion kohdistamisessa. Näin ollen sarjakuvan hahmojen katseet ja asennot toimivat lukemista ohjaavina linjoina eli vektoreina. Vektoreiden kautta nähdään myös henkilöhahmon kokemuksellisuus. (Romu 2016, 15.) Henkilöhahmojen katseen suunnan ja asentojen seuraaminen toimii käsittelyn edetessä analyysivälineenä. Kuvan 1 (sivulla 20) sarjakuvastripin (FN67) suhteen toisessa ruudussa Matin katse ohjaa lukijan kohdistamaan huomion työpaikalta poistuvaan työkaveriin. Työkaverin poistumista Matti näyttääkin odottaneen piiloutuessaan nurkan taakse.

Puhuttaessa tarkemmin vielä sarjakuvan ikonisuudesta McCloud (1994, 36) on tarkentanut, että ei-kuvallisissa ikoneissa, kuten kirjaimissa tai numeroissa, merkitys on stabiili, koska ne edustavat ajatuksia, kun taas kuvalliset ikonit ovat häilyväisempiä. Matka valokuvasta abstraktiin hymiöön on pitkä. Seikkailusarjakuvissa hahmot muistuttavat usein selkeästi kasvoja ja ne tavoittelevat jonkin verran realistisuutta varjostuksilla ja yksityiskohdilla. Siirryttäessä seuraavalle tasolle eli yksinkertaistettuun kasvojen malliin on siirrytty jo kauemmas todellisuudesta eli oikeista kasvoista tai ainakin kasvojen kuvista. Tätä viimeisintä ja abstrakteinta kasvokuvaa McCloud nimittää pilakuvaksi. Pilakuva antaa mahdollisuuden lukijalle nähdä pilapiirroksessa itsensä, koska se toimii ikään kuin tyhjänä mallina, johon lukija täydentää oman identiteettinsä. *Finnish Nightmaresin* Matin hahmo perustuukin pitkälti tähän, jolloin lukija voi kuvitella itsensä Matin tilalle erilaisiin tilanteisiin.

Pilapiirros yhdistetään vahvasti ikonisuuteen, koska pilapiirroksen voima perustuu yksinkertaistukseen (McCloud 1994, 29–30). McCloud (1994, 29) itse ei määrittele pilakuvaa tämän tarkemmin, vaikka hän yhdistääkin pilakuvan liittyvän sarjakuvaan. Tulkitseen siis, että *Finnish Nightmaresilla* on sarjakuvana pilakuvalle tyypillisiä piirteitä, vaikka se ei olisikaan suoranaisesti pilakuvaa. Suomessa pilakuvia ja etenkin pilakuvien poliittista historiaa on tutkinut laajalti Marja Ylönen. Vaikka Ylönen ei teekään suoria määrittelyjä siitä, mitä pilakuva on tai miten se määritellään, hyödynnän hänen ajatuksiaan ja näkemyksiään siitä, miten pilakuva toimii.

Pilakuvan tulkinta riippuu vastaanottajan ennakkotiedoista, asenteista ja tulkinnasta. Usein tulkintaan liittyy saman tekijän koko tuotanto, joka voi antaa ennakkoasenteita sille, miten pilakuvien aiheita on ennen käsitelty. Pohdittaessa poliittisia pilakuvia Suomen historia onkin ”liioitteleva, yksinkertaistava ja kärjistävä kertomus”. (Ylönen 2001, 15–17.) Ylönen käyttää historiaa kuvaillessaan sanoja, joilla voisi tulkita myös inkongruenssiteorian vastakkainasettelun mekanisme: koomisuus syntyy usein liioittelun tai kärjistämisen kautta. Pilakuvan funktiona itsessään on luoda kohteesta jollain tapaa koominen tai huvittava, ja sen katsantokanta on kapea (Ylönen 2001, 17).

Etenkin 1990- ja 1980-luvuilla pilakuvat ovat Suomessa käsitelleet ajankohtaisia ja tunteita herättäviä aiheita joskus selkeän rasistisesti ja yksinkertaistaen, kuten pakolaisia, HIViä, homopareja, rasismia ja terrorismia. Usein tämänkaltaiset kuvat tulkittiin umpimielisinä ja suvaitsemattomina, mutta esimerkiksi rasistisille pilakuville ja niiden ideologioille oli oma kannattajakuntansa. (Ylönen 2001, 363–364.) Tämä kuvaus kohdistuu etenkin poliittisiin pilakuviiin ja pilakuvien piirtäjiin, ja se tuntuukin olevan kovin kaukana *Finnish Nightmaresin* maailmasta. Yhtenä osasyynä voi olla se, Ylönen tutkii poliittisia pilakuvia, joilla on jokin tausta-ajatus, ja toisaalta se, että pilakuvien entiset kanavat, useimmiten sanomalehdet, ovat jo itsessään ottaneet poliittisesti kantaa yhteiskunnan asioihin (ks. Ylönen 2001).

Finnish Nightmares ei itsessään ole poliittinen, vaan sen viesti tuntuu olevan lempeän kiusoitteleva, ja nauru kohdistuu suomalaisiin ja suomalaisuuteen itsessään, missä ei tunnu olevan mitään radikaalia, vaan sarjakuvastripit näyttävät ikään kuin suomalaisuuden aforismeina. Aineisto ei suoraan ota kantaa esimerkiksi uussuomalaisuuteen tai maahanmuuttoon, mutta näiden aiheiden ja monikansallisuuden näkymättömyys luo merkityksiä siitä, mi-

tä tietynkaltainen suomalaisuus on, ja mikä ei ole arkipäivän suomalaisuutta. Toisaalta työelämä ja joukkoliikenne ovat aiheita, jotka herättävät ihmisissä monenlaisia tunteita ilman poliittisia tausta-ajatuksiakin.

2.2 Päähenkilön ominaispiirteet ja sivuhenkilötyypit

Tässä alaluvussa käsittelen Matille ominaisia luonteenpiirteitä ja hänen toimintatapojaan erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa, jolloin Matin toiminta näyttäytyy tietynlaisena suhteessa sivuhenkilöiden toimintaan. Sivuhenkilötyypillä viitataan sarjakuvassa esiintyviin sivuhenkilöihin, jotka ovat jonkin tai joidenkin piirteiden perusteella yhdistettävissä samalla tavalla toimiviksi sivuhenkilöiksi. Tietty sivuhenkilötyyppi saattaa herättää Matissa esiin työpaikan ahertajan tai sosiaalisia tilanteita välttelevän erakon. En esitä, että kaikki sarjakuvassa esiintyvät sivuhenkilöt ovat näiden joko ulkoisten tai toimintaan liittyvien ominaispiirteiden kautta yksi ja sama sivuhenkilö, mutta tyyppijaottelun kautta on mahdollista havainnoida Matin kanssakäymistä erilaisten sivuhenkilöiden ja ympäristötekijöiden kanssa.

Seuraava tekstikatkkelma toimii painetun albumin esipuheena ja siinä esitellään Matille ominaisia luonteenpiirteitä. Blogialustalla tekstikatkkelma Matin kuvan kera löytyy kohdasta, jossa Matti esitellään yleisölle otsikolla About Matti.

Meet Matti, a stereotypical Finn who appreciates peace, quiet and personal space. Matti tries his best to do unto others as he wishes to be done unto him: to give space, be polite and not bother with unnecessary chit chat. As you might've guessed, it can't always go that way. (FN1.)⁴

Matti esitellään stereotyyppisenä suomalaisena, joka arvostaa hiljaisuutta ja henkilökohtaista tilaa, mikä on suomalaisuudelle tyyppillistä. Tämä tekstikatkkelma alleviivaa koko sarjakuvan ideaa, koska se on täyteen ladattu suomalaisuuden stereotyypeillä, joiden ilmentymänä Matti toimii. Tämä luonnekuvaus on yhteensopiva Matin hahmon esiintymisen ja käyttäytymisen kanssa läpi koko aineiston muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, jotka toimivat koomisina vastakohtaisuuksina. Yksinkertaisimmillaan Mattia voisi kuvata tavalliseksi suomalaiseksi, jonka elämänlaatua kuvaa parhaiten keskiluokkaisuus. Tavallinen on käsitteenä hy-

---

⁴ Tapaa Matti, stereotyyppinen suomalainen, joka arvostaa rauhaa, hiljaisuutta ja henkilökohtaista tilaa. Matti yrittää parhaansa kohdellakseen muita, kuten tahtoo itseään kohdeltavan: antaa tilaa, olla kohtelias, eikä häiritä turhalla juttelulla. Kuten ehkä arvasit, asiat eivät voi aina mennä niin. (FN1, suom T.M.)

vin monitahoinen, joten avaan seuraavaksi siihen liitettäviä mielikuvia ja käsitteen taustaa, missä yhteydessä keskiluokkaisuus tavallisuuteen yhdistettynä saa uudenlaista perspektiiviä.

Knuuttila (2008, 180) puhuu ”koomisesta keskiluokasta eli tavallisen hauskuudesta”. Ensinnäkin Kivimäen (2012, 56) mukaan jo tavallisuus yksistään on käsitteenä ongelmallinen, koska sille ei ole selkää määritelmää, vaan se viittaa johonkin puhujan merkitsemään asiaan, kuten suomalaisuudesta puhuttaessa ahkeraan työntekoon, solidaarisuuteen tai humalaiseen väkivaltaan. Usein tavallisuus liittyy työväenluokkaisuuteen, jolloin tavallisuudessa pyritään löytämään yhteiskuntaluokkien yhteinen ydin. Tavallisuus on keskivertaisuutta, mutta sen tarkempaa kohdetta ei usein yksilöllistetä. Tavallisena voi pitää asioita, jotka pyrkivät pysymään rutiininomaisina ja saattavat olla tietyllä tavalla pysähtyneitä vakioita. Ehkä rutiininomaisuus onkin yksi syy, miksi Matti ei voinut pysähtyä juttelemaan työkaverin kanssa (ks. kuva 1 sivulla 20), koska se olisi häirinnyt hänen tavallista työrytmiään. Tavallisuuteen liittyen voitaisiin väittää, että jokaiselle syntyy jonkinlainen mielikuva sanasta ”tavallinen”, ja usein sillä voi olla negatiivinen tai vähättelevä leima. Tavallisuus itsessään ei ole siis mitään hauskaa.

Knuuttilan (2008, 180–181) mukaan koomisuus syntyykin siitä, että uusi keskiluokka pyrkii ”yksilöllisyyteen ja kansanomaisten käytösmuotojen yksilöllistämiseen”, mutta toisaalta tämä uusi keskiluokka seuraa yläluokkaisia tyylejä. Tämä tekee uudesta keskiluokasta, jonka Knuuttila paikallistaa saaneen alkunsa 1980-luvulla, ristiriitaisen ja odotuksia rikkovan, mikä puolestaan luo koomisuutta. Hänen mukaansa liioittelu ja äärimmäisyyksiin vieminen voivat vaikuttaa koomisilta. Knuuttilan ajatukset osoittavatkin inkongruenssiteorian suuntaan koomisuuden suhteen, koska inkongruenssiteorian toimintatapoja ovat nimenomaan liioittelu ja yllätyksellisyys. Kenties *Finnish Nightmaresin* koomisuus syntyy siitä, että päähenkilön pinttyneet tavat menevät liioitellusti ihmisten keskimääräisen arkikäytöksen yli. Matin hahmo on siis ikonisuutensa ja tavallisuutensa kautta hyvin neutraali hahmo, joka esittää tietynlaista suomalaisuutta.

Palatakseni vielä aikaisempaan sarjakuvastriippiin (kuva 1 sivulta 20) Matin käytös ei kohtaa nykyajan vaatimuksia, joten toisinaan hänen toimintansa on liioiteltua esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden välttämiseksi. Työelämässä arvostetaan työyhteisötaitoja, joihin kuuluvat avoin vuorovaikutus ja positiiviset kohtaamiset (Manka 2012). Sarjakuvastriipin perusteella

Matin vuorovaikutus ei ole kovin avointa, joskin työkaveri vaikuttaa suhtautuneen kohtaamiseen kuitenkin positiivisesti poistuessaan hymyillen toimistolta. Matille sosiaaliset tilanteet itsessään eivät ole positiivista, vaan hän tahtoo vain olla rauhassa (ks. FN1). Sarjakuvastripin selite avaa Matin sisäistä puhetta: *”when a co-worker wants to chat and you have to pretend you’re busy”* (FN67), kun taas Matin puhe kertoo toista: *”Sorry. I’m in a hurry”* (FN67). Matti puhuu siis muuta, kuin mitä hän ajattelee, jolloin syntyy inkongruenssiteorialle tyypillinen yhteentörmäys yllätyksellisyyden kautta. Koomisuutta lisää se, miten Matti piiloutuu nurkan taakse vailla mitään kiireitä toisen henkilön poistuessa paikalta toista reittiä, kuten analysoin jo aiemmin.

Romun (2016, 9) mukaan sarjakuvan tilallisuus voi toimia yhtenä sarjakuvan välineenä, jolloin huomio kiinnittyy siihen, miten merkitykset rakentuvat kuvan ja sanan tilallisessa suhteessa toisiinsa. Tällöin voidaan vertailla kuvan ja sanan saamaa tilaa ja paikkaa. Sen sijaan, että keskityttäisiin kuvaamaan sarjakuvan ruutuja lineaarisessa suhteessa toisiinsa tietyn järjestyksen kautta, ruudut voidaan nähdä myös allekkain ja ristikkäin. Kohdeaineistoni pohjalta tällainen analysointi suhteessa toisiin yhden ruudun mittaisiin sarjakuvastrippeihin on kannattavaa, koska sarjakuvastripit ovat ilmestyneet erilaisilla alustoilla ja niiden suhde toisiinsa on tällöin kontekstista riippuen erilainen. Läpi koko aineiston tärkeimpänä sanallisen kerronnan elementtinä toimii selittävä teksti ruutujen alareunassa: ruudun alareunan teksti on selvästi muuta tekstiä isompaa, ja se on sijoitettu ruudun alalaitaan, jossa sillä on selkeästi oma tilansa (ks. esim. kuva 1 sivulla 20). Näin lukijaa puhutteleva teksti saa tilan puolesta suurta näkyvyyttä, jolloin myös sisältö korostuu. Alareunan selittävän tekstin lisäksi osa sarjakuvastripeistä rakentuu otsikkomaisen ylätekstin alle (ks. esim. kuva 4 sivulla 29). Tällöin yläteksti on selvästi alareunassa olevaa selitettä suurempana, ja se rakentaa lukijalle tietyn ennako-asetelman viitaten esimerkiksi juhlapyhien viettoon (FN27) tai suomalaisiin faktoihin (FN44).

Analysoimastani sarjakuvastripistä (ks. kuva 1 sivulla 20) on nähtävissä myös Matin hahmoa leimaava passiivisuus, joka ilmenee päähenkilöllä läpi koko kohdeaineiston. Matti ottaa harvoin kontaktia muihin ihmisiin, vaikka toisinaan hänellä olisikin siihen tarve esimerkiksi kaupassa asioidessa. Matti katsoo muita henkilöitä silmiin ja osoittaa näin kuuntelevansa, mutta keskusteluissa hän ei toimi selkeänä aloitteen tekijänä. Matti siis ikään kuin hyväksyy sosiaalisuuden ja tuntee tietyt käytösnormit, mutta silti hän mieluummin välttelee sosiaalisia tilanteita niin pitkälle kuin mahdollista muita kuitenkaan loukkaamatta. Vastakkain asettelu sosi-

aalisten sivuhenkilöiden kanssa alleviivaa Matin passiivisia ja epäsosiaalisia piirteitä. Otan seuraavaksi esille Mattia passivoivia tekijöitä kuvasommittelun tasolla.

Ensinnäkin painettu sarjakuva-albumi sisältää yhteensä 66 sarjakuvastriippiä. Sarjakuvastriippien rakenteen läheisempi tarkastelu osoittaa, että 32 sarjakuvastriipissä Matti on sijoittunut sarjakuvastriipin ensimmäisessä ruudussa kuvan oikeaan reunaan, jolloin katse kohdistuu ensimmäiseksi joko sivuhenkilöön tai tarkasteltavaan esineeseen. 17 sarjakuvastriipissä Matti on sijoittunut ensimmäisessä ruudussa vasempaan reunaan, jolloin lukijan katse kohdistuu ensimmäiseksi häneen. Usein tilanteet, joissa Matti on sijoittunut ruudun vasempaan reunaan ja jossa niin lukijan kuin sarjakuvan sivuhenkilöiden huomio kohdistuu Mattiin, on huomio kaikkea muuta kuin toivottua, mihin palaan myöhemmin.

Niin verkossa kuin albumissa julkaistuissa sarjakuvastriipeissä Matti toimii keskusteluissa selkeästi aloitteentekijänä yhteensä vain viisi kertaa. Kaikissa näissä tilanteissa kyseessä on sosiaalisen normiston noudattaminen, jossa Matti pyrkii olemaan kohtelias toisille ihmisille. Kahdessa sarjakuvastriipissä Matti sanoo: ”kiitos”, ja myös kolmas tilanne liittyy asiointiin, jossa Matti sanoo kaupan myyjälle asiointitilanteen lopuksi: ”hei hei”. Kaksi muuta sarjakuvastriippiä liittyvät puolestaan Mattiin työntekijänä: toisessa Matti pahoittelee kollegoilleen olevansa myöhässä rynnätessään ovesta sisään, ja toisessa Matti esittelee kohteliaasti itsensä työpaikan tilaisuudessa. Kaikki luetteleman tilanteet jollain tavoin velvoittavat Mattia sosiaaliseen toimintaan ja vuorovaikutukseen muiden kanssa: Matti ei välttämättä nauti näistä tilanteista, mutta hän noudattaa sosiaalisia normeja. Tämän tarkastelun pohjalta on perusteltua sanoa Mattia passiiviseksi ja epäsosiaaliseksi, joskin hän omaa kohteliaat käytöstavat ja sosiaalista tilannetajua. Epäsosiaaliselta vaikuttava käytös voidaan linkittää suomalaisiksi miellettyyn etäkohteliaisuuteen (ks. Mäkelä 1996, 227).

Velvoittavaan sosiaalisuuteen liittyen *Finnish Nightmares* sisältää paljon joukkoliikenteessä kulkemista. Joukkoliikenteestä kertovista sarjakuvastriipeistä ja kerrostaloelämän kuvailusta voidaan olettaa, että Matti asuu suhteellisen isossa kaupungissa, koska julkinen liikenne on vilkasta. Kaikki sarjakuvastriipit, joissa bussipysäkit on tarkemmin kuvattuna, pysäkin kyltit ovat keltaiset, mikä viittaa paikallisliikenteeseen. Tämä voidaan perustella sillä, että Matti viittoaa vahingossa väärälle linja-autolle, jolloin samalta pysäkiltä lähtee useampia linjoja kuin vain yksi ja vieläpä lähes samanaikaisesti.

Kuva 2. Matti viittoo väärälle linja-autolle kahden ruudun sarjakuvastripissä (FN35)⁵.

Sarjakuvastripissä Matti viittoo hyvissä ajoin paikallisliikenteen bussia pysähtymään, mutta huomaakin vasta bussin ollessa kohdalla, että kyseessä on väärä linja. Sarjakuvastripissä on sikäli mielenkiintoinen asetus, että tilanne tuntuu jäävän kesken. Tämä asetus toistuu läpi koko aineiston, ja osaltaan tilanteiden kesken jääminen luo yllätyksellisyydellään koomisuutta. Lukija ei voi olla varma siitä, mitä seuraavaksi tapahtuu tai jää tapahtumatta. Koomisuus syntyy juuri tästä yhteentörmäyksestä: Matin henkilökohtaisesta nolouden ja velvollisuuden tunteesta huolimatta ei selviä, onko hän valmis virheen myöntämisen sijaan matkustamaan väärällä linjalla ties kuinka kauas alkuperäisestä määränpäästään. Reaktio on liioiteltu, mutta se tuntuu Matin ja sarjakuvan ajatusmaailmassa niin pakolliselta, että toista vaihtoehtoa ei ole ”siitä huolimatta”, että Matti on viittonut väärää bussia pysähtymään. Tämä ehdottomuus ja tapahtuman absurdius saavat nolouden kanssa kontrastina luotua koomisuutta. Yhtenä syynä väärään bussiin menemiselle on varmasti myös suomalaisuudeksi mielletty kursailu: toisille ei haluta olla vaivaksi.

Sen lisäksi, että Matilla on hankaluuksia joukkoliikenteessä toimiessa, hän kohtaa joukkoliikenteessä väistämättä muita ihmisiä, joille sosiaalisuus on mielekästä. Joukkoliikenteen runsas käyttö voi liittyä Matin arvomaailmaan, jolloin hän kannattaa ekologisia arvoja ja luon-

⁵ Viitot väärää bussia pysähtymään
ja sinusta tuntuu kuin sinun olisi pakko mennä sisään siitä huolimatta. (FN35, suom. T.M.)

non säästämistä, koska epämukavista tilanteista huolimatta hän ei siltikään käytä autoa siirtymisessä paikasta toiseen. Toinen mahdollinen päätelmä on, että Matti ei yksinkertaisesti tarvitse autoa paikasta toiseen siirtymiseen, koska hän asuu hyvien kulkuyhteyksien päässä kerrostaloasumisestaan päätellen. Kerrostaloasumisen sosiaalisuutta suomalaisesta näkökulmasta käsin käsittelen enemmän seuraavassa luvussa, mutta Matin kohdalla se tarkoittaa enemmän karteltavia sosiaalisia tilanteita, kuten seuraavasta sarjakuvastripistä on pääteltävissä.

Kuva 3. Matti ei pääse ulos asunnostaan (FN18)⁶.

Ylläolevassa esimerkissä Matti näyttäytyy edelleen passiivisena, mutta myös pelokkaana ja varovaisena: hänellä olisi asioita hoidettavana oman kodin ulkopuolella, mutta hän ei voi poistua kotoaan, koska naapuri on samaan aikaan käytävässä. Koomisuus ei tässä sarjakuvastripissä synny nähdäkseni tilanteen yllätyksellisyydestä, koska ei ole yllättävää, että suomalainen Matti välttelee naapuriaan. Tämän on perusteltavissa siten, että ensinnäkin teollistumisen vaikutuksesta naapurisuhteet muuttuivat: enää ei ollut tavallista poiketa kahvilla naapurissa tai pysähtyä vaihtamaan kuulumisia (Virtanen 1988, 99–100). Toisekseen ihmisillä on vapaus viettää vapaa-aikaansa yksin verrattuna aikaisempiin tiiviisiin kyläyhteisöihin (Melkas 2009, 21). Matti on tehnyt valintansa, eikä tahdo olla sosiaalisessa

⁶ Kun tahdot poistua asunnostasi, mutta naapurisi on rappukäytävässä. (FN18, suom. T.M.)

kanssakäymisessä naapurinsa kanssa. Tässä sarjakuvastripissä kuvan tasolla lukijan katse kiinnittyy ensimmäiseksi Matin naapuriin, minkä jälkeen suuremman tilan ja näkyvyyden saa Matti kuvan etualalla ruudun oikeassa laidassa. Matin pakokauhuinen katse siirtää lukijan katseen takaisin naapuriin selittävän tekstin taustoittaessa Matin ajatuksia sinä-passiivissa.

Seuraavaksi tarkastelen, millaisena Matin perhe-elämä sarjakuvassa näyttäytyy ja millainen rooli Matilla perheessään on. Perhe itsessään on sarjakuvassa varsin toissijaisessa asemassa, sillä sarjakuva-albumissa mainintaa perheestä ei ole ollenkaan. Verkossa ilmestyneissä sarjakuvastripeissä on esitelty Matin vaimo ja lapsi Yleisradion kanssa yhteisesti toteutetussa itsenäisyyspäiväkokonaisuudessa, joka käsittää viisi sarjakuvastriippiä. Itsenäisyyspäivän merkitykseen palaan tarkemmin seuraavassa luvussa. Matin vaimon hahmon esittely on siitä kiinnostava, että Korhonen (2015) antoi lukijoille mahdollisuuden vaikuttaa siihen, mikä hahmon nimeksi tulee, blogisivustollaan olevan äänestyksen kautta. Lukijoiden äänestyksen pohjalta Matin vaimon nimeksi tuli Aino. Seuraava esimerkki kuvaa perheen yhdessä viettämää aikaa:

Kuva 4. Matti perheineen viettää itsenäisyyspäivää (FN27)⁷.

Perheen asetelma on kuvassa varsin perinteinen, jossa isä on taustalla, kun taas äiti pitää huolta lapsesta. Matin perhe on harvoja sivuhahmoja, joilla on erilliset tunnistamista helpottavat detaljit, koska molemmilla on omat persoonalliset hatut ja vaaleat hattujen alta pilkis-

⁷ *Matin itsenäisyyspäivä*

Kahden sinisen ja valkoisen kynttilän sytyttäminen. (FN27, suom. T.M.)

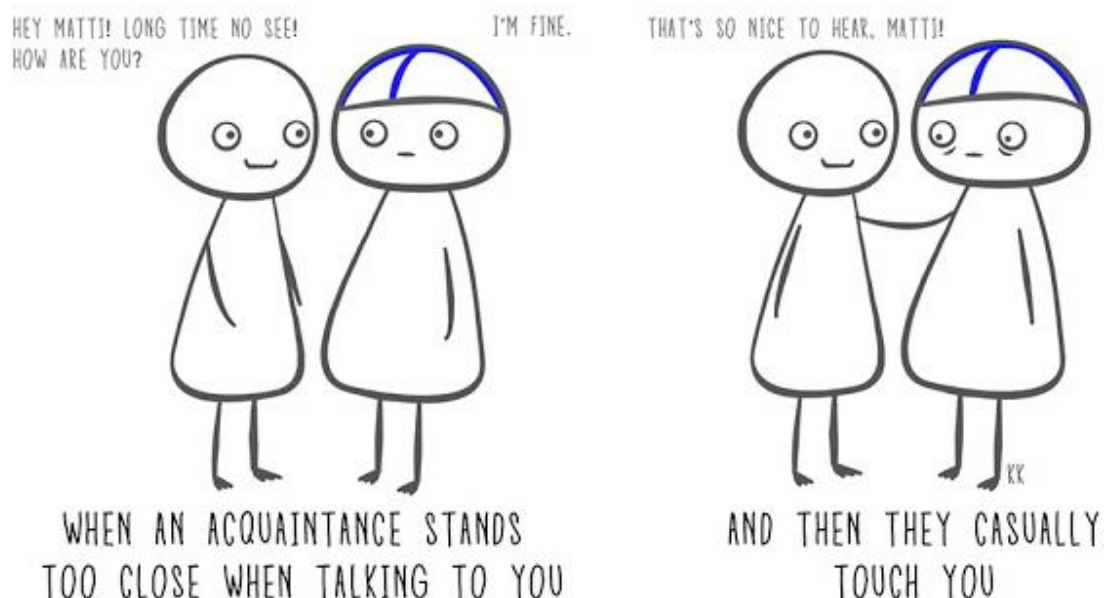
tävät hiukset. Lapsen nimeä tai sukupuolta ei mainita kohdeaineistossa, mutta Korhonen on kertonut haastattelussa lapsen olevan poika nimeltä Mikko (Vedenpää 2016).

Sarjakuvastripissä Matin ja Ainon kasvoilla on pieni hymy, kun taas Mikon ilme voidaan tulkita innostuneeksi. Matti on konkreettisesti erillään perheestä toisella puolen ruutua, mutta Aino ja Mikko ovat fyysisestikin läheisiä. Matin perheestä kertovat sarjakuvastripit ovat siinäkin mielessä erikoisia, että niissä ei esiinny lainkaan henkilöhahmojen välistä puhetta. Asetelma on kiinnostava, koska selkeästi isompi kuvan ylälaitaan sijoitettu teksti kohdistaa lukijan katseen aluksi otsikkomaisen selitteen pariin, minkä jälkeen ruudun tapahtumat luetaan tiettyjen ennakko-oletusten läpi itsenäisyyspäivään liittyen. Kuvan tapahtumia tarkennetaan selittävällä tekstillä (ks. Mikkonen 2005, 23). Vaikka kyseessä onkin yksiruutuinen sarjakuvastriippi, on kuvassa silti siirtymä tapahtuman yleiskatsauksesta tapahtuman tarkentamiseen tekstin ja kuvasommittelun kautta: lukijan huomio kiinnittyy ensin ylätekstiin, jolloin kuvaa tarkastellaan tiettyjen odotusten läpi Matin itsenäisyyspäivän viettönä, ja selittävä alateksti tarkentaa, mikä tapahtuma tai perinne itsenäisyyspäivään liittyen on kyseessä.

Matti on kuvattu koko perheensä kanssa pelkästään itsenäisyyspäivää koskevissa sarjakuvastripeissä, jolloin perheen arjesta on nähty vain juhlapäivä. Tämän lisäksi Matti ja Aino on kuvattu kahdestaan Kalevalan päivän vietossa. Dialogin puuttuminen tuntuu alleviivaavaan näitä sarjakuvastrippejä, ja monissa perheen yhteisissä hetkissä Matti vaikuttaa levolliselta. Matin ja Ainon suhteen on mielenkiintoista, että he eivät kommunikoi stripeissä mitenkään: heidän katseensa eivät kohtaa ja heidät on sijoitettu toisistaan erilleen. Mikko esiintyy kolmessa sarjakuvastripissä, joissa jokaisessa hänet on sijoitettu Matin ja Ainon väliin. Perhettä kuvaavissa sarjakuvastripeissä vanhempien huomio kohdistuu yhteiseen tekemiseen, mutta kuvan 4 (ks. sivu 29) sarjakuvastripissä (FN27) vanhempien katseet on suunnattu selkeästi Mikkoa kohti. Selkeitä johtopäätöksiä Matin toiminnasta perheensä kanssa on heidän vähäisen esiintymisensä takia hankala tehdä, mutta on mielekästä väittää, että perhe viettää suomalaisuuden tärkeitä juhlapäiviä yhdessä tavalla, jossa huomio keskittyy yhdessä olemiseen ja tekemiseen, vaikka tekeminen ei vaadikaan vuorovaikutusta hahmojen välillä. Matti on kuvattu usein hieman perheestään erillään olevana, mikä saattaa viestiä varautuneisuudesta tai oman tilan kaipuusta. Toisaalta perheensä kanssa Matti voi olla oma itsensä, jolloin tämä kuvassa tyhjänä tilana näkyvä etäisyys ei vaikuta silmiinpistävältä.

Edellä kuvailin Matin ominaispiirteitä ja hänen käyttäytymistään erilaisissa tilanteissa. Esi-tänkin tässä yhteydessä, että Matin toiminta ja käytös on yhteydessä sarjakuvan sivuhenkilöihin ja toimintaympäristöön. Matin hahmon erilaiset ulottuvuudet rakentuvat siis suhteessa ympäröivään maailmaan ja erilaisiin sivuhenkilötyyppeihin. Tyypittelevyys on yksi tapa, jolla henkilöhahmoista luodaan helposti ja nopeasti tunnistettavia (Romu 2014a, 38). Olen löytänyt aineistoanalyysin perusteella neljä selkeästi erottuvaa sivuhenkilötyyppiä. Koska Matin perhe eli vaimo ja lapsi ovat detaljein selkeästi tunnistettavia hahmoja, lasken heidät sarjakuvan ainoiksi pysyviksi ja tunnistettaviksi sivuhenkilöiksi, joten en käsittele heitä tyyppiluokittelussa.

Ensimmäiselle sivuhenkilötyypille ominaista on kulmikas hymy, joka liittyy usein korostetun sosiaalisiin tilanteisiin kuten asiakaspalvelutilanteisiin. Kulmikas hymy vaikuttaa päälle liimautulta ja paikoitellen jopa teennäiseltä. Tämä sivuhenkilötyyppi esiintyy sarjakuvastripeissä, joissa on asiakaspalvelutilanteita tai virallisia keskusteluja esimerkiksi työpaikalla. Lisäksi sivuhenkilön katse suomalaisuuden stereotyyppeihin tulee ikään kuin suomalaisuuden ulkopuolelta, jolloin hänet voidaan olettaa ulkomaalaiseksi. Näitä ulkoapäin kohdistettuja stereotyyppejä ovat esimerkiksi usko suomalaisten ujouteen ja puhumattomuuteen, sekä luulo suomalaisten ratsastamisesta jääkarhuilla metallimusiikkia kuunnellen (ks. FN23). Sivuhenkilötyypin käytös on lähikohteliasta, jolloin hänelle on luontaista esimerkiksi koskettaa puhokumppania, mikä ei ole perinteisesti ollut suomalaisuudelle tyyppillistä. Kulmikas hymy pysyy varsin muuttumattomana, ja tämä sivuhenkilötyyppi toimii keskustelussa aloitteellisena osapuolena. Kyseisen sivuhenkilötyypin kohdalla Matti pyrkii usein vetäytymään tai hän tuntee olonsa hyvin epämukavaksi, kuten seuraavassa kaksiruutuisessa sarjakuvastripissä.

Kuva 5. Matti tuntee olonsa epämukavaksi sosiaalisessa tilanteessa (FN31)⁸.

Sarjakuvastripin ensimmäisessä ruudussa Matin ilme on suhteellisen neutraali, mutta kuvan selitteenä oleva teksti kertoo, että sivuhenkilö seisoo jo liian lähellä. Kulmikkaasti hymyilevä sivuhenkilö harrastaa luontevaa small talkia kysymällä, miten Matilla menee, mutta Matti ei itse esitä vastakysymystä toisen henkilön kuulumisista. Matin henkilökohtaiseen tilaan tunkeutuminen fyysisen koskettamisen muodossa on jo liikaa, mikä näkyy Matin kauhistuneesta ilmeestä ja käden suoristumisesta jännittyneeksi verrattuna stripin ensimmäisen ruudun rennompaan olemukseen. Ensimmäisessä ruudussa Matti pystyy fyysisestä läheisyydestä huolimatta pitämään katsekontaktia yllä, mutta toisessa ruudussa hänen katseensa on laskenut jo sivuhenkilön silmien tasolta. Kulmikkaasti hymyilevän sivuhenkilötyypin kanssa toimiessaan Matti pysyy useimmiten neutraalina, joten kyseessä on poikkeuksellinen tilanne, jossa Matti on poissa tolaltaan yllättävän fyysisen kontaktin takia.

Toisena sivuhenkilötyyppinä on työpaikan sosiaalinen kollega, jona voi toimia joko puhelias esimies tai vapaa-ajan vietosta tiedusteleva kollega. Tämä henkilötyyppi on hyväntuulinen ja vaikuttaa puheliaisuudessaan vilpittömältä. Hän selvästi nauttii sosiaalisesta kanssakäymi-

⁸ SIVUHENKILÖ Hei Matti! Pitkästä aikaa! Mitä kuuluu?
MATTI Ihan hyvää.

Kun tuttava seisoo liian lähellä puhuessaan sinulle

SIVUHENKILÖ Onpa mukava kuulla, Matti.

Ja sitten he koskettavat sinua. (FN23, suom. T.M.)

sestä ja olettaa sen kuuluvan työpaikan kulttuuripiirteisiin, kuten kuvan 1 (ks. sivu 20) sarjakuvastripissä (FN67). Toisinaan Matin jähmeys vaikuttaa tälle sivuhenkilötyypille hämmäntävältä ja jopa epäkohteliaalta (ks. esim. FN69), jolloin Matin ja sivuhenkilön välinen vuorovaikutus on paikoitellen molemmille epämukavaa. Työelämän sosiaalisia konventioita tarkastellen lisää seuraavassa käsittelyluvussa.

Neutraali-sivuhenkilötyyppi toimii Matin tavoin ja pitää tietyn sosiaalisen etäisyyden esimerkiksi bussikatoksessa. Neutraalin sivuhenkilötyypin toiminta herättää Matissa joskus epäluuloja. Neutraali sivuhenkilötyyppi saattaa esimerkiksi vaihtaa bussissa paikkaa, mikäli sellainen sattuu vapautumaan, jolloin Matti jää pohtimaan, miksi henkilö oikeastaan siirtyi (ks. esim. FN74). Toisaalta Matti on pohtinut itse toisessa sarjakuvastripissä siirtymistä tyhjälle paikalle bussissa, mutta hän on lopulta luopunut paikanvaihtoaikeistaan, ettei vieressä istuva henkilö luule Matin siirtyvän hänen takiaan (ks. FN48). Joukkoliikenteessä tapahtuvia tilanteita kuvaavat sarjakuvastripit on suurilta osin julkaistu painetussa sarjakuva-albumissa, jolloin striippien koomisuutta lisää niiden rinnastuminen keskenään: sarjakuvastripit on sijoitettu samalle aukeamalle, jolloin Matti ensin ihmettelee sivuhenkilön toimintaa ja haluaisi sen jälkeen silti toimia itse samalla tavalla.

Mattimaisen toiminnan lisäksi neutraalin tyyppin tunnistaa ilmeettömistä kasvoista. Tilanteesta riippuen neutraali-sivuhenkilötyyppi joko välttelee muiden katsekontaktia tai vaihtoehtoisesti vastaa Matin katseeseen, jos se on tilanteeseen sopivaa, eikä aiheuta kenellekään epämukavia tuntemuksia.

Neutraalin tyyppin vastakohtana on vilpittömän sivuhenkilötyyppi, joka voi olla Matille sekä tuntematon tai tuttu ja jonka tunnistaa vilpittömästä, usein vinosta hymystä tai avoinna olevasta suusta keskustelutilanteessa. Tyypille ominaista on sosiaalinen toiminta, joka näyttäytyy hänelle normina: vilpittömän sosiaalinen sivuhenkilötyyppi voi tulla saman bussikatoksen alle seisomaan tai laittaa Matin lautaselle lisää ruokaa luullessaan hänen olevan nälkäinen. Puhetilanteissa tämä sivuhahmo on positiivinen, ja avoinna oleva suu antaa hänestä kuvan nauravaisena hahmona. Häneen rinnastuessaan Matti vaikuttaa hyvin varautuneelta ja jopa epäkohteliaalta, sillä usein Matti ei pysty vastaamaan sosiaalisen sivuhenkilötyypin sosiaalisen kontaktin tarpeeseen. Toisin kuin sosiaalisen kollegan tapauksessa vilpittömä tyyppiä Ma-

tin jähmeys ei kuitenkaan häiritse, vaan hän jatkaa toimintaansa häiriintymättä omalla tavallaan.

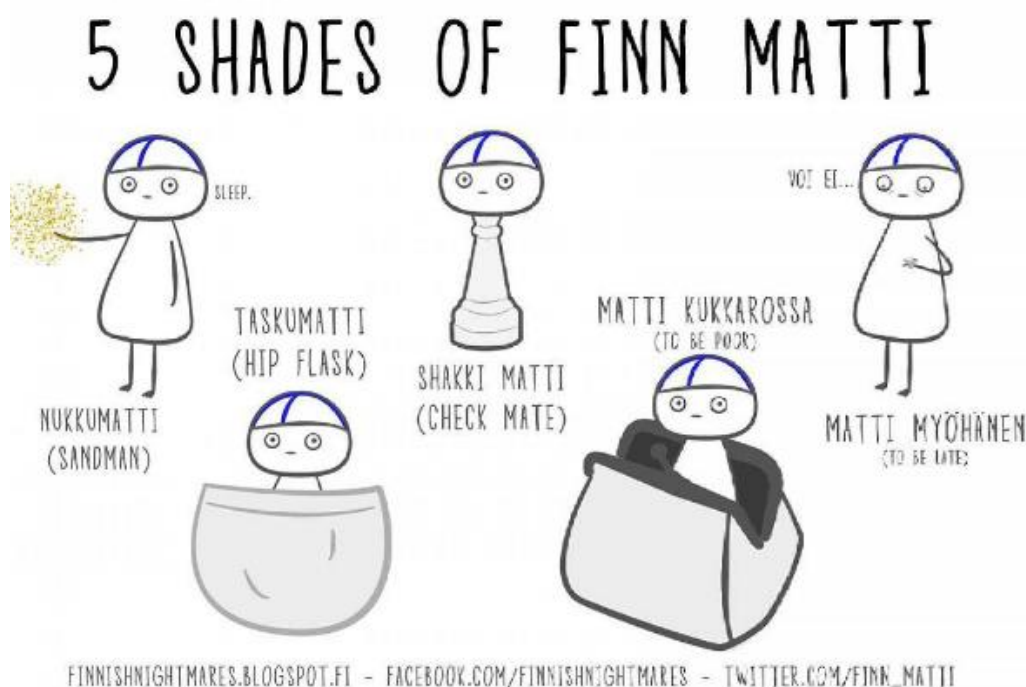
2.3 Viittaukset ajankohtaisiin tapahtumiin ja suomalaisuuden symboleihin

Tässä alaluvussa määrittelen aluksi lyhyesti intertekstuaalisuuden käsitettä tutkimukseni lähtökohdista käsin. Tämän jälkeen tuon esille *Finnish Nightmaresin* intertekstuaalisia viittauksia, minkä kautta Matti ja Matin toiminta limittyvät yhä tiukemmin suomalaisuuteen ja suomalaiseen kulttuuriin. Näiden lisäksi sarjakuva on laajemminkin liitettävissä ajankohtaisiin tapahtumiin sisältönsä puolesta. Ajankohtaisiin tapahtumiin linkittyy painetusta albumista etenkin albumin viimeinen luku *Finnish Daydreams*, minkä yhteydessä kerron lyhyesti suomalaisten unelmien merkityksistä ja niiden saamista koomisista sävyistä. Blogialustalla julkaistut sarjakuvastripit ovat usein kytköksissä ajankohtaisiin juhlapyyhiin, koska alusta mahdollistaa sarjakuvastriippien julkaisun hyvinkin nopealla aikataululla. Blogialustaan verrattuna muilla sosiaalisen median tileillä on runsaammin viittauksia ajankohtaisiin tapahtumiin.

Intertekstuaalisuudessa keskeistä on dialogi eri tekstien välillä. Intertekstuaalinen lukutapa itsessään auttaa kytkemään tekstejä toisiinsa ja havainnoimaan yhtäläisyyksiä. (Makkonen 1991, 24.) Intertekstuaalisuus on kirjallisuuden kentässä hyvin ristiriitainen ja kiistelty käsite, jolla on monenlaisia ilmentymiä, kuten ajatus tekstistä ja sen subjektista tai merkitysten muodostumisista ja rajapinnoista (Lyytikäinen 1991, 145). Anna Makkosen (1991, 16) mukaan intertekstuaalisuutta tutkittaessa kohteena eivät ole kirjailijan intentiot, vaan lukijan havainto tekstin yhteyksistä muihin teksteihin. Tekstit yhdessä muodostavat siis monenlaisia merkityksiä. Tekstejä tulisikin analysoida suhteessa merkkijärjestelmiin ja kulttuuriin (Makkonen 1991, 18). Makkonen (1991, 23–24) huomioi intertekstuaalisuuden esityksessään Michael Ritaferren (1980) ajatukset *aleatorisesta intertekstuaalisuudesta*. Aleatorisella intertekstuaalisuudella viitataan yhteyteen, jonka lukija luo omista lähtökohdistaan käsin satunnaisesti kaikkien mahdollisten tekstien välille. Yksinkertaisimmillaan intertekstuaalisuus voidaan ymmärtää tekstien ja kirjallisuuskeskustelun välisenä vuoropuheluna (Makkonen 1991, 23).

Nimensä kautta *Finnish Nightmaresin* Matti on liitettävissä monen suomalaisen elämään ja tuttavapiiriin, sillä Väestötietojärjestelmän Nimipalvelun (2017) mukaan Matti on kautta ai-

kojen kahdeksanneksi suosituin etunimi Suomessa. Matti toimii näin ollen jo nimensä perusteella samaistumiskohtana monille suomalaisille ja suomalaisen kirjallisuuden hahmoille. Perinteinen sanonta Matti Meikäläinen pyrkii usein kuvaamaan jonkun tavanomaisuutta ja tavallisuutta, joten sarjakuvassa Matti toimii kuin kuka tahansa keskivertokansalainen voisi toimia. Näin tulkittuna Matin nimi on monitulkintainen ja merkityksiä täynnä. Matin on siis tarkoitus olla kuin kuka tahansa, jolloin hän on vain pelkkä mielikuva suomalaisuudesta ja suomalaisista eikä yksilöllistettävä hahmo, vaikka hänellä onkin omat tunnusmerkkinsä, joiden kautta hänet on tunnistettavissa läpi sarjakuvan samaksi hahmoksi. Matti-nimi antaa mahdollisuuden monenlaisille sanaleikeille, joita käsittelen seuraavan sarjakuvastripin kautta. Kyseessä on erilaisia kielikuvia eli metaforia, joiden konkretisoituminen itsessään luo koomisuutta (Laakso 2014, 76).

Kuva 6. Matin monet eri merkitykset (FN81)⁹.

⁹ Suomalaisen Matin 5 eri sävyä

Nukkumatti

Taskumatti

Shakkimatti

Matti kukkarossa

Matti myöhäinen. (FN81, suom. T.M.)

Sarjakuvastripin otsikko 5 Shades of Finn Matti voidaan tulkita viittauksena E.L. Jamesin kirjoittamaan *Fifty Shades* -trilogiaan, joka on ilmestynyt vuosina 2011–2012. Kirjasarjan ensimmäisen osan nimi on *Fifty Shades of Grey*, josta on ilmestynyt samanniminen elokuva 2015. Koomisen otsikosta tekee näiden asioiden vertautuminen toisiinsa: *Fifty Shades* -trilogia on eroottinen kirjasarja, kun taas Matti on sarjakuvastripissä jäyhäkasvoinen ja ilmeetön. Näiden kahden asian yllättävä rinnastaminen tuottaa koomisuutta. Pilakuvien tavoin lukijoilta odotetaan tietämystä ensinnäkin ajankohtaisesta mediakeskustelusta *Fifty Shades* -trilogian suhteen sekä suomalaisten sanontojen tuntemusta. Oppaan tavoin toimissaan sarjakuvastriippi muistuttaa osittain lasten kuvasanakirjaa. Vaikka Matti esiintyykin sarjakuvastripissä viitenä eri hahmona, tulkitsen kyseessä silti olevan yksiruutuinen sarjakuvastriippi: stripissä ei esiinny etenevää toimintaa, vaan sen vaikutus perustuu sanontoihin ja Matti-nimen toistamiseen eri merkityksiin liitettynä.

Matti-nimeen on siis johdettavissa monenlaisia mielikuvia. Nimeen liittyvät sanonnat kertovat mielestäni Matti Meikäläiseen liittyvästä keskivertokansalaisen ajatuksesta, jolloin Matti on luonnollinen valinta kuvaamaan monia asioita. Esimerkiksi sanonnat Matti kukkarossa ja Matti myöhäinen antavat olettaa Matin olevan laiska tai hajamielinen ja toisaalta Matti rinnastuu kukkarossa ollessaan siihen, että kukkarossa ei ole mitään eikä ketään.

Sanontojen koomisuuteen liittyy monia laukaisevia tekijöitä, kuten ristiriitaisuus ja yllätyksellisyys: sarjakuvastriippi sisältää poikkeavan paljon suomenkielistä tekstiä, koska kyse on suomalaisista sanonnoista. Englanniksi käännettynä niissä ei ole mitään viitteitä tiettyyn henkilöön, joten Matin liittäminen moneen sanontaan vaikuttaa absurdilta. Sanonnat ovat merkityksiltään niin kiteytyneitä, että esimerkiksi taskumatti tai shakki matti eivät luo ensimmäisenä mielikuvaa oikeasta ihmisestä. Sanontojen lukeminen kirjaimellisesti eli Matin sijoittaminen esimerkiksi taskuun, shakkilaudalle tai kukkaraan saa aikaan koomisuutta liioittelun kautta. Kielikuvien konkretisointi tuottaa jo itsessään koomisuutta (Laakso 2014, 84). Nukkumatista on jokaisella omat kuvitelmansa, mitkä saattavat osaksi liittyä kansallisessa kulttuurissa esiintyneisiin kuviin, kuten esimerkiksi Pikku Kakkosen nukkumattiin. Kuva maanisen näköisestä Matista heittämässä oikean hiekannäköistä unihiekkaa ei korreloi kyseisen satuhahmon mielikuvan kanssa, joten tämä ristiriitaisuus eri mielikuvien välillä synnyttää koomisuutta.

Yksi suomalaisen kirjallisuuden tunnetuimmista ja vanhimmista *Matin* kuvauksista esiintyy kuitenkin Zacharias Topeliuksen *Maamme kirjassa* (1985/1875), josta käytän Vesa Mäkisen toimittamaa versiota, joka pohjautuu 1899 ilmestyneeseen Paavo Cajanderin suomennokseen. Ruotsinkielinen alkuteos *Boken om vårt land* ilmestyi vuonna 1875. Teoksen runsaiden painoslukujen ja suuren kansallisen kulttuurin merkityksen pohjalta on mielekästä verrata topeliaanista suomalaisuuskuvaa *Finnish Nightmaresiin* käsitykseen suomalaisesta Matista. Seuraavaksi esittelen muutamia Topeliuksen käsityksiä suomalaisesta Matista:

Matti on jäykkä ja juro niin kuin kivenkääntäjän sopiikin. -- Luonteeltaan Matti on niitä, jotka eivät hätäile. Hän on jörömäinen ja ujosteleva. Mutta kun hän on ystäviensä seurassa, näyttää hän vapautuvan ja ikään kuin muuttuvan olemukseltaan. (Topelius 1985, 168–169.)

Hän on niin monet kerrat tullut niin moneen paikkaan myöhästyneenä, antanut odottaa itseään, ja kohdannut toisia, jotka ovat ennättäneet ennen häntä, että uusien rautateiden täsmälliset aikataulut ovat saattaneet hänet suureen pulaan. – Hän epäilee kaikkea uutta, mutta tottuu siihen vähitellen. Sen vuoksi häntä aluksi inhottavat kaikki uudet mallit ja tavat, mutta kun muut ovat jo lopettaneet käyttämästä niitä, silloin Matti ihastuu niihin. (Topelius 1985, 170–171.)

Muuten Matti on auttavainen, vieraanvarainen, luotettava ja uskollinen -- (Topelius 1985, 172).

Topeliuksen kuvauksessa esitetään Matista niin positiivisia kuin negatiivisiakin puolia. Kiinnitin eritoten huomiota siihen, millaiselta Matti vaikuttaa sosiaalisesti: hänen sanotaan olevan varsin jörö ja ujo, mikä vastaa nähdäkseni varsin pitkälti *Finnish Nightmaresin* Matista välittyvää kuvaa. Topeliuksen kuvauksen myötä sanonta Matti myöhäisestä avautuu uudella tavalla, sillä onhan Matti aina ollut myöhässä. *Finnish Nightmares* tekee poikkeuksen siinä, että kohdeaineistossa Matti on useimmiten ajoissa muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Keran Matti on myöhässä työpaikkansa kokouksesta, mutta hän on asiasta sitäkin nolostuneempi (FN68). Toisessa sarjakuvastripissä hän saapuu viime tipassa elokuvateatteriin ennen esityksen alkua, jolloin kaikki muut elokuvankatsojat istuvat jo omilla paikoillaan (FN51). Kokonaisuudessaan topeliaaninen näkemys Matista on varsin samassa linjassa *Finnish Nightmaresin* tuottaman kuvan kanssa, joten siinä mielessä suomalaisuudesta esitetyn kuvan voi sanoa olevan varsin perinteinen.

Sen lisäksi, että itse Mattiin ja Matti-nimeen voidaan liittää monia merkityksiä, voidaan *Finnish Nightmaresin* tapahtumia ja aihealueita liittää laajempiin teksteihin ja kulttuurisiin sym-

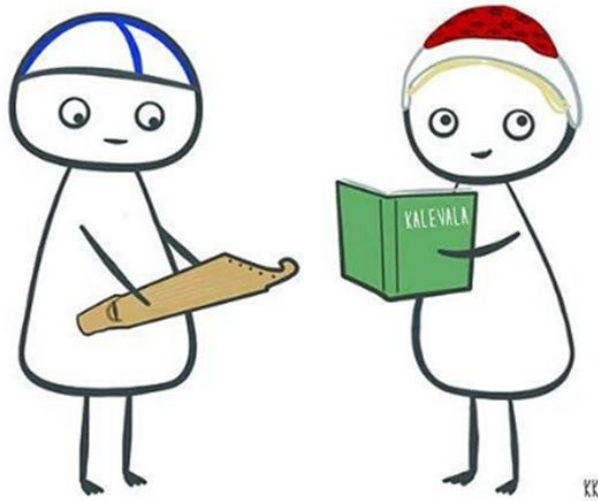

boleihin intertekstuaalisen luennan kautta. Esittelen seuraavaksi erilaisia tekstejä – niin kirjallisia kuin ei-kirjallisiakin – joiden kautta *Finnish Nightmares* saa uusia merkityksiä.

Analysoin seuraavaksi Matin hatun symboloimia suomalaisuuden arvoja ja piirteitä. Vaikka en keskitykään kirjailijan intentioihin, otan ensin esille, mitä Korhonen on kertonut hatun taustoista blogitekstissä, koska tämä antaa monia näkökulmia hatun välittämiin merkityksiin. Korhonen (2015) sai idean hattuun isältään, joka piti kyseistä hattua ulkomaanmatkoilla Korhosen ollessa nuori, vaikka tiesikin Korhosen kauhistelevan sitä, että heidän kansalaisuutensa on nyt kaikille nähtävissä. Tämän hän sanoo olleen perimmäinen syy hatun valintaan, mutta tämän lisäksi hän huomioi hatun merkitystä laajemminkin suomalaisessa kulttuurissa: hattu linkittyy Väinämöisestä tehtyihin maalauksiin, partiotoimintaan ja väriensä kautta Suomen lippuun.

Kyseessä on siis kalottilakki, jonka kenties tunnetuin versio on nähty eri muodoissaan *Kalevalan* kuvituksissa Väinämöisellä ja muun muassa Akseli Gallen-Kallelan maalauksissa, esimerkiksi *Aino-tarussa* (1891). Gallen-Kallelan maalauksissa Väinämöisen lakki on tosin usein musta, jossa on punaisia viivoja. Kuten Korhonen on tuonut esille, Matin käyttämän lakin värien on tarkoitus symboloida Suomen lipun värejä, jolloin Matin suomalaisuus on yhä alleviivatumpaa: hän pitää perinteistä suomalaista lakkia, jossa on Suomen lipun värit. Matti on näin ollen lakin kautta yhdistetty suomalaisten myyttiseen hahmoon Väinämöiseen ja Suomeen valtioon. Tämän lisäksi otan esille Instagram-tilillä olevan Kalevalan päivä sarjakuvastripin, joka syventää Matin yhteyttä Väinämöiseen.

KALEVALA DAY 28.2.

Kuva 7. Matti ja Aino viettävät Kalevalan päivää (FN83)¹⁰.

Sarjakuvastripin otsikko kertoo, mistä on kyse: Kalevalan päivästä, joka on perustettu kansalliseepoksen kunniaksi. Matilla on kädessään kantele, jota Väinämöinen perinteisesti *Kalevalan* mukaan soittaa ja johon hän on suunnannut oman tyytyväiseltä vaikuttavan katseensa. Yhteys hatun ja kanteleen välillä on silmiinpistävä. Sarjakuvastripin perusteella Matti ei kuitenkaan soita itse kanteletta käsiensä asennon takia, koska kanteletta soitetaan kaksin käsin, jolloin molempien käsien pitäisi olla kanteleen etupuoolella toisin kuin Matilla. Niin ikään Mattin vaimon nimi näyttäytyy viittauksena *Kalevalaan*, koska Aino on niin ikään yksi teoksen hahmoista. Mattin rinnastuminen Väinämöiseen ja Ainon esiintyminen tyytyväisenä hänen rinnallaan on koomista, koska *Kalevalan* mukaan Aino hukuttautui, jotta hänen ei tarvitsisi mennä Väinämöisen kanssa naimisiin. Ainolla on tämän lisäksi sarjakuvastripissä *Kalevala* kässissään, joten tarinan luulisi olevan hänelle tuttu. Tämä vastakohtaisuus luo koomista vaikutelmaa, vaikka muutoin Kalevalan päivä näyttäytyy henkilöhahmojen hienoisten hymyjen takia erityisenä juhlapäivänä, jolloin palataan perinteiden äärelle.

Väinämöisestä lempinimensä väiskin saanut lakki on yhdistettävissä erääseen suomalaiseen yhdistykseen eli Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry:hyn. Väiski kuuluu lippukunnasta riippuen partioasuun, jota pidetään leireillä ja juhlavissa tilaisuuksissa. Suomen partiolaisten motto onkin ”ole valmis” tai ”aina valmiina” lähteestä riippuen, mutta pääajatus pysyy sa-

¹⁰ *Kalevalan päivä 28.2. (FN83, suom. T.M.)*

mana. (Suomen Partiolaiset – Finlands Scouters ry, 2017.) Matin rinnastuminen osaaviin ja innokkaisiin partiolaisiin tuntuu varsin koomiselta, koska Matti vaikuttaa usein olevan kaikkea muuta kuin aina valmiina toimimaan. Kyseessä on varsin yllättävä asioiden rinnastaminen keskenään. Lakin ja sen merkityksien avautumisen kautta Matti vaikuttaa peräti ristiriitaiselta hahmolta partioharrastuksineen.

Sen lisäksi, että Matti on liitettävissä suomalaiseen kulttuuriin laajemmin, voidaan *Finnish Nightmaresissa* nähdä kytköksiä ajankohtaisiin tapahtumiin. Sarjakuva-albumin viimeisen luvun nimenä on Finnish Daydreams, johon sisältyy neljä sarjakuvastriippiä. Näistä stripeistä kaksi liittyy vahvasti nykypäivän tapahtumiin ja lähihistoriaan, ja yhteisen otsikoinnin kautta ne linkittyvät toisiinsa koomisilla tavoilla. Merkitysten rakentumista tapahtuukin sarjakuvassa niin lineaarisesti etenevissä sarjakuvaruuduissa, mutta laajemmin myös koko teoksen tasolla (Romu 2014b, 129). *Finnish Nightmaresissa* merkitykset ovat osittain sidoksissa julkaisualustaan, koska painetun albumin muoto luo sarjakuvastriippien välille erilaisia yhteyksiä kuin blogialustalla julkaistut sarjakuvastripit, vaikka toisaalta blogialustalla julkaistut sarjakuvastripit ovat yhtälailla suhteessa toistensa kanssa ilmestymisjärjestyksen mukaan.

Kuva 7. Matti on onnellinen saatuaan ilmaisen ämpärin (FN70)¹¹.

¹¹ Kun saa jotain ilmaiseksi (vaikka se olisikin vain ämpäri). (FN70, suom. T.M.)

Koska yllä oleva sarjakuvastrippi on otsikon Finnish Daydreams alla, antaa se jo ennakkoletuksen siitä, että nyt on käsillä suomalaisia unelmia ja suomalaisille yhteisiä, jaettuja haaveita. Matilla on epätyypillisen onnellinen hymy kasvoillaan, ja hän pitelee ilmaiseksi saatua ämpäriä tiukasti molemmin käsin. Sarjakuvastrippi tuo väistämättä mieleen vuosien 2013–2015 uutisoinnit ilmaisten ämpärien jonottajista (ks. esim. Holopainen 2013 ja 2015) ja suomalaisen jonotuskulttuurin mediauutisoinnista vuosina 2014–2017. Ilmaisten ämpärien jonotustapauksessa kyseessä oli erään kauppaketjun avajaispäivä, jonka kunniaksi innokkaille jonottajille jaettiin noin 1 400 ilmaista ämpäriä, jotka sisälsivät ilmaista tavaraa (Holopainen 2013). Tulkitsen, että sarjakuvastripillä on suora yhteys näihin tapahtumiin ja niiden uutisointiin: jo pieni, ilmainen ämpäri riittää korvaukseksi satojen metrien jonotuksesta, ja saa hymyn muutoin juron Matin kasvoille.

Ämpäritapaus saa koomisia sävyjä senkin takia, mihin se esiintymislukunsa takia rinnastuu. Toinen Finnish Daydreams -otsikonalainen intertekstuaalisesti luettava sarjakuvastrippi liittyy suomalaiseen jonotuskulttuuriin, mutta toisissa merkeissä.

Kuva 9. Matti on päässyt Linnan juhliin (FN28)¹².

¹² *Suomalaiset päiväunet*

PRESIDENTTI No hei, Matti!

Olla kutsuttuna linnan juhliin. (FN28, suom. T.M.)

Kyseisestä sarjakuvastripistä on selkeästi tunnistettavissa Suomen presidentti Sauli Niinistö, joka kättelee vieraita itsenäisyyspäivän vastaanotolla. Niinistö aloitti presidenttikautensa 1.3.2012, jolloin sarjakuvastripin ajallisena liitoksena toimii Niinistön presidenttikausi. Itsenäisyyspäivän merkitykseen ja isänmaallisuuteen palaan tarkemmin seuraavassa pääluvussa, mutta yhtä kaikki ämpäritapauksen ja linnanjuhliin osallistumisen rinnastaminen toisiinsa antaa molemmille tapauksille koomisia sävyjä. Ilmaisen ämpärin saaminen ikään kuin ylenne-
tään kansallisen juhlapäivän tasolle, kun taas kansallinen juhlapäivä näyttäytyy ilmaisen ämpärin veroisena. Rinnastus on varsin yllättävä ja odottamaton, mistä inkongruenssiteorian tunnistama yhteentörmäys ja koomisuuden synty aiheutuu.

Itsenäisyyspäivän vastaanottoa kuvaava sarjakuvastrippi on julkaistu sekä verkossa että painetussa albumissa. Blogialustalla julkaistu versio kuuluu viisi sarjakuvastrippiä sisältävään itsenäisyyspäivä-kokonaisuuteen, jonka Korhonen on tehnyt osin yhteistyössä Yleisradion kanssa (Korhonen 2015). Toisin kuin painetussa albumissa, verkkojulkaisussa sarjakuvastrippi rinnastuu muihin itsenäisyyspäivää kuvaaviin sarjakuvastrippeihin, jolloin se ei kontekstinsa takia saa samaa sävyä kuin sarjakuva-albumin otsikkotason rinnastuksen kautta.

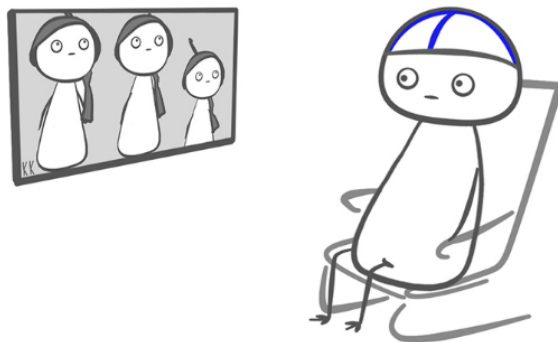
Yhteistyössä tehdyt sarjakuvastripit tunnistaa sarjakuvaan sijoitetusta yläotsikosta Matti's Independence Day. Painetussa albumissa kyseinen sarjakuvastrippi kuuluu lukuun Finnish Daydreams, mikä linkittää itsenäisyyspäivän vastaanoton ilmaisen ämpärin jonottamiseen. Painetussa albumissa sarjakuvastrippiä on editoitu ja yläotsikko on poistettu. Luultavasti otsikon poistaminen painetussa versiossa johtuu siitä, että se oli editoitu koko luvun otsikoksi. Alla olevaa tekstiä on editoitu jonkin verran, mikä oli tyyppillinen muutos verrattuna blogialustalla julkaistuja versioita painetun albumin versioihin. Monessa sarjakuvastripissä englannin kielioppia on siistitty lisäämällä mm. sana "*when*" lauseen alkuun ja taivuttamalla verbejä eri tavalla. Esimerkiksi yllä olevassa sarjakuvastripissä (FN28) alkuperäisen version "*being invited*" oli editoitu muotoon "*to be invited*" (ks. kuva 9 sivulla 41).

Itsenäisyyspäivä-kokonaisuuteen kuuluvat sarjakuvastripit sisältävät muitakin viittauksia suomalaiseen populaarikulttuuriin ja perinteisiin tarinoihin ja myytteihin suomalaisuudesta. Eräässä sarjakuvastripissä lauletaan sankarihaudoilla Jean Sibeliuksen vuosina 1899–1900 säveltämän *Finlandia*-hymnin ensimmäistä säettä. Kyseinen sanoitus on vuodelta 1940 ja se on V.A. Koskenniemen tekemä. Kyseiseen sarjakuvastrippiin itsessään palaan myöhemmin

seuraavassa käsittelyluvussa (ks. kuva 21 sivu 68), koska se kertoo tämän lisäksi isänmaallisuudesta, jota käsittelen juhlapyhien yhteydessä.

Finlandia-hymni toimii alkumusiikkina vuonna 1955 ilmestyneelle Edvin Laineen ohjaamalle *Tuntematon sotilas* -elokuvalle, joka perustuu Väinö Linnan samannimiseen romaaniin vuodelta 1954. Vuodesta 2000 asti Yleisradio on esittänyt kyseisen elokuvaversioiden itsenäisyyspäivänä, ja se kuuluukin monen suomalaisen itsenäisyyspäiväperinteisiin. Rauni Mollberg on ohjannut elokuvasta vuoden 1985 version. Tämän lisäksi uusi Aku Louhimiehen ohjaama *Tuntematon sotilas* on ilmestynyt vuonna 2017, ja *Finlandia*-hymni toimii myös sen alkumusiikkina. Elokuviin liittyen Matti viettää itsenäisyyspäiväänsä *Tuntematonta sotilasta* katsellen (FN25). Sarjakuvastripin televisioruudulle on valikoitunut kohtaus, jossa Lehto, Rahikainen ja Määttä seisovat rangaistuksena kovennettua pommikoneiden jylistessä yli. Vertailuna on kuvasitaatti Laineen elokuvasovituksesta.

MATTI'S INDEPENDENCE DAY

MOVIE TIME WITH "THE UNKNOWN SOLDIER"

Kuva 10. Matti katsoo itsenäisyyspäivänä *Tuntematonta sotilasta* (FN25)¹³.

¹³ *Matin itsenäisyyspäivä*

Elokuvahetki Tuntemattoman sotilaan parissa (FN25, suom. T.M.)

Kuva 11. Lehto, Rahikainen ja Määttä seisovat kovennettua (Laine 1955, 54.30).

Sarjakuvastripin kuvasommittelu on mielenkiintoinen: kuvassa Matti istuu kiikkustuolissa vakakasvoisena, ja televisio on sijoitettu ruudun vasempaan laitaan. Kohtauksessa on Laineen elokuvaversion kohtaus, jossa seisotaan kovennettua. Verrattuna elokuvaversioon televisioruudun kuvasta puuttuvat ylitse lentävät pommikoneet. Tähän saattaa olla osasyynä se, että nyt televisioruudulla on tilaa kuvata hahmojen kasvoja ja tarvittava rekvisiitta: kypärä ja aseet. Pommikoneiden ja taustan puuttumisesta huolimatta kolmen miehen seisominen rivissä luo jo tarvittavan yhteyden näiden tekstien välille. Televisioruudun kuva on leikattu tismalleen samasta kohdasta kuin elokuva, jolloin kuvassa näkyvät henkilöt on kuvattu lantiosta ylöspäin. Kyseessä on kuvakooltaan puolikuva (Herkman 1998, 28), mikä viittaa sosiaalisella etäisyyden tasolla henkilökohtaiseen tasoon. Viittaan etäisyyden sosiaalisella tasolla elokuvatutkimuksessa käytettyyn jaotteluun, jossa tietyt kuvaetäisyydet merkitsevät sosiaalista etäisyyttä (Bacon 2010, 255). Sosiaalisen etäisyyden tasojen eli paraproksemiikan jaottelu rinnastaa siis muodon ja sisällön toisiinsa merkitysten välittämisessä.

Katseiden suuntautuminen on niin ikään kiinnostava yksityiskohta: Matin katse on suunnattu kohti televisioruutua, kun taas elokuvan hahmot katsovat suoraan taivaalle, jossa elokuvan maailmassa lentää pommikoneita. Sarjakuvan tasolla heidän katseensa osoittavat sarjakuvastripin ylätekstiin eli Matin itsenäisyydenpäivän viettoon. Kuvallisten viittausten lisäksi sar-

jakuvastripin selittävä alateksti kertoo lukijalle, mikä elokuva on kyseessä, jolloin selittävä teksti avaa sarjakuvastripin yhteyden sellaisillekin lukijoille, jotka eivät yhdistäisi televisioruudulla olevaa kuvaa oikeaan elokuvaan.

2.4 Sarjakuvan kuvauksen yksipuolisuus

Tässä alaluvussa pohdin kriittisemmin sitä, mitkä piirteet jäävät *Finnish Nightmaresin* kuvauksen ulkopuolelle, vaikka toisaalta on myös huomioitava, että kaunokirjallisen esityksen on mahdotonta kattaa kaikki näkökulmat. Aiemmin olen eritellyt sivuhenkilötyyppejä, jotka edustavat joko suoraan tai epäsuorasti Matin kautta peilaten suomalaisuuden tiettyjä piirteitä tai stereotyypppejä, mutta tässä luvussa pohdin, mitä ominaisuuksia esimerkiksi ihonvärin ja sukupuolen suhteen sarjakuva ei kykene kuvaamaan. Vaikka päähenkilö onkin sukupuoleltaan mies, on hahmon kuvaus ja esitystapa varsin neutraalia. Etnisyydestä puhuttaessa suomalaiset mielletään homogeenisiksi muun muassa perimän, kielen ja kulttuurin mukaan (Anttila 1993, 114–115). Uussuomalaisuus ja maahanmuutto ovat viime aikoina lisääntyneet, ja esimerkiksi vuonna 2016 Suomessa asui jo 353 993 henkilöä, jotka eivät puhuneet äidinkielenään suomea (Tilastokeskus 2017). Luvut eivät tietenkään kerro konkreettista uussuomalaisen ja maahanmuuttajien määrää, vaan perustuvat pelkästään puhuttuihin kieliin.

Sikäli *Finnish Nightmares* ottaa huomioon vieraskieliset ihmiset ja kansainväliset markkinat, koska pääasiallisena kielenä on englanti, ja dialogia elävöitetään paikoitellen ottamalla mukaan suomalaisia tervehdyksiä ja sanontoja. On epäselvää, toimiiko englanninkieli sarjakuvassa ikään kuin käännöksenä vieraskieliselle siitä, mitä suomalainen sanoisi suomeksi, vai puhuvatko sarjakuvan henkilöt englantia. Sarjakuva-albumista on tehty suomenkielinen versio, joka tuli englanninkielisen alkuteoksen jälkeen, jolloin on luontevampaa, että englanninkieli toimii käännöksenä, eikä sarjakuvan maailmassa puhuta englantia. Toisaalta jotkut sarjakuvastripit ottavat kieleen ja kielten osaamiseen kantaa, jolloin niiden kielenä voi nähdä olevan alun perinkin englanti (ks. esim. FN74).

Parhaiten sarjakuvan esityksen ulkopuolelle jääviä asioita voi kuvata toiseuttamisen käsitteen avulla. Toiseuttaminen nähdään itsen ja normaalin erona johonkin toiseen, joka nähdään usein normaalia vähempiarvoisena (Löytty 2005a, 9). Käsitteen synonyymeina ovat muun muassa vieraus, poikkeavuus ja vastakohtaisuus, jolloin kyse on kahden asian välisistä

eroista ja niiden havaitsemisesta (Löytty 2005b, 162). Tämä alaluku kertoo siis asioista, jotka ovat sarjakuvan maailmassa näkymättömyydessään vieraita.

Suomalaiset ja sarjakuvassa esiintyvät ulkomaalaisoletetut, jotka käsittelevät stereotyyppistä suomalaisuutta ulkopuolelta käsin (ks. kuva 14 sivulla 50), on kuvattu etnisesti samankaltaisina, koska esimerkiksi ihonväri ei varioi sarjakuvassa. Sarjakuva tarjoaa suomalaisista versiota, joka sulkee ulkopuolelleen ihonväriltään tummemmat henkilöt ja esimerkiksi aasialaisia kasvonpiirteitä omaavat ihmiset. Esitystapa on neutraali siinä mielessä, että sarjakuvan hahmot ovat todella yksinkertaistettuja piirroksia, jotka ovat kulttuurisesti tulkittavissa ihmisiksi, joten piirteiden tarkempi kuvaaminen ei ole kyseisen sarjakuvan toiminnalle ominaista, vaan kuvaustapa perustuu ikonisuuteen ja yksinkertaistuksen vahvistavaan voimaan.

Sarjakuvan välittämä kuva sukupuolista on perinteinen ja nojaa vahvasti stereotyyppien voimaan. Pauli Juutin (1995, 118–119) mukaan ihmisen elämänlaatu on 1990-luvulla määritynyt ihmisen sukupuolen mukaan: jo tytöt ja pojat sosiaalistetaan tiettyyn symboliymppäristöön, minkä avulla he omaksuvat tiettyjä sukupuolille tyypillisiä toimintatapoja. Juutin mukaan yhteiskunnan muutos ja sukupuolten tasa-arvoistuminen esimerkiksi naisten palkkatyön lisääntyessä on ollut niin nopeaa, että suuret ikäpolvet eivät ole välttämättä ehtineet omaksumaan uusia arvoja ja asenteita, vaan vanhat roolit pätevät edelleen esimerkiksi kodinhoidossa ja eri rooleissa. Kehitys jatkuu edelleen siten, että miehet ovat alkaneet perheissä osallistumaan enemmän kotitöiden tekoon, joskin naiset hoitavat yhä suuremman osan niistä. Muutos edellyttää perinteisten mallien ja roolien murtamista. Vaikka Juutin teos sijoittuukin 1990-luvun puolelle, ovat teoksessa esitetyt näkemykset tutkimukseni kannalta käyttökelpoisia, joskin niihin tulee suhtautua kriittisesti.

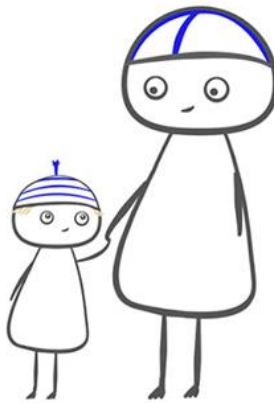
Vaikka käsittelenkin suomalaisia juhlapyyhiä ja perinteitä tarkemmin vasta seuraavassa käsittelyluvussa, otan sarjakuvan nais- ja mieskuvan analyysiin mukaan äitien- ja isänpäivätoivotusstripit. Äitienpäivätoivotusta koskeva sarjakuvastriippi ei sisälly suoraan kohdeaineistooni, vaan se on julkaistu Facebook-tilillä toukokuussa 2016. Isänpäivää koskeva sarjakuvastriippi on julkaistu marraskuussa 2015 niin blogialustalla kuin Facebook-tilillä.

HAPPY MOTHER'S DAY!
HYVÄÄ ÄITIENPÄIVÄÄ!

Kuva 12. Äitienpäivätoivotus (FN82).

ONNEA ISÄLLE
HAPPY FATHER'S DAY!

Kuva 13. Isänpäivätoivotus (FN16).

Kuvien 12 ja 13 vertailu on sukupuolien kuvauksen suhteen mielenkiintoista. Esimerkiksi ot-sikkotason kielivalinnoissa on jonkin verran eroja: isänpäivästripissä suomenkielellä on eng-lantiin nähden näkyvämpi asema suuremman fontin ja asettelun takia, mutta äitienpäiväst-ripissä kielten näkyvyys on käännetty toisin päin. Molemmat juhlapäivät ovat kansainvälisiä, joten niitä vietetään muuallakin kuin Suomessa. Äitienpäivästripissä Aino on nojautunut poi-kansa ääreen ja he halaavat toisiaan hymyssä suin. Nainen on kuvattu lämminhenkisenä äiti-hahmona, jolloin fyysinen läheisyys nähdään luonnollisena. Isänpäivästripissä Matti ja Mikko

pitävät toisiaan kädestä, ja heillä on katsekontakti, mutta muutoin he seisovat toisistaan erillään.

Ylipäättään sarjakuvan kokonaiskuva Matin ja miehien suhteen on varsin laaja: miehiä on kuvattu työelämässä ja esimiesasemassa, vapaa-ajalla saunomassa ja juhlapyyhiä viettäen, sekä ruokapöydässä ja ostoksilla. Sarjakuvan ainoa selkeästi naiseksi luokiteltava hahmo on Aino. Sarjakuvan naisen rooliksi jääkin seisoa miehensä rinnalla ja huolehtia lapsista. Ainon elämästä sarjakuva ei kerro tämän enempää, joten epäselväksi jää, millainen sosiaalinen elämä hänellä on tai käykö hän mahdollisesti töissä. Toisaalta häntä ei kuvata kotitöissäkään.

Sarjakuvan sivuhenkilöitä on ylipäättään hankala luokitella kummankaan sukupuolen edustajiksi neutraalin kuvaustavan kautta. Matti on tunnistettavissa hatun ja nimen perusteella mieheksi, samoin kuin Ainon sukupuoli on määritelty blogijulkaisujen kautta naiseksi, koska hänet esitellään Matin vaimona. Mikko-pojan sukupuoli tulee ilmi pelkästään Korhosen haastatteluista (ks. Vedenpää 2016), mutta muutoin tulkintoja hänen sukupuolestaan olisi mieleltöntä tehdä. Matin työpaikalla hänen esimiehensä on luultavasti mies, koska hänellä on kravatti. Muutoin sukupuoleen viittaavia tunnusmerkkejä ei kenellekään hahmoista ole, ja ruumiin rakenne on kaikilla samanlainen. Alaspäin levenevä ruumiin rakenne muistuttaa kaukaisesti jopa Tove Janssonin Muumi-hahmoja.

Yksipuolisen naiskuvauksen lisäksi sarjakuvan maailmassa lapsia kuvataan vähäisesti: Matin Mikko-poika, joka seisoo hiljaa hymyillen vanhempiensa vierellä, ja Halloween-päivänä karkki- ja kepposkierrokselle saapunut haamuksi pukeutunut lapsi. Lasten näkymättömyyden lisäksi vanhuksiakaan ei näy sarjakuvassa ollenkaan. Yksinkertaistaen sarjakuvassa näytetään suomalaisuudesta yksipuolinen kuva: työelämässä oleva perheenisä, joka asuu kerrostalossa ja viettää juhlapyyhiä.

3 Suomalainen kansallisidentiteetti

Tässä luvussa keskityn kuvaamaan sitä, millaisena suomalaisuus Matin kautta laajemmin esitetään. Käytän apuna kansallisidentiteetin käsitettä. Analysoidessani sarjakuvastriippien sisältöä otan tässäkin luvussa esille koomisuuden rakentumista inkongruenssiteorialle tyypillisillä tavoilla. Tutkimukseni puitteissa on hyvä huomioida, että osa tässä luvussa käyttämistäni teorialähteistä suomalaisten sosiaalisuuteen ja kansallisiin perinteisiin on ilmestynyt 1990-luvun puolella ja muutama jopa aikaisemmin. Luonnollisesti suomalaisuus on tämän aikarajan puitteissa muuttunut digitalisaation ja globaalistumisen myötä, mutta teosten avulla tarkoituksena on tavoittaa yhteiskunnan rakenteellisia muutoksia ja perinteitä, jotka vaikuttavat yhä tänäkin päivänä suomalaisuuden kuvaukseen ja käsityksiin suomalaisuudesta. Etenkin perinteitä ja niiden syntyä on tarkastelu kulttuuriantropologian ja sosiaalitieteen lähtökohdista laajalti 1990-luvun molemmin puolin. Otan tämän lisäksi huomioon suomalaisen kulttuurin mahdolliset yhtäläisyydet muihin pohjoismaisiin kulttuureihin.

Tarkastelen ensimmäisessä alaluvussa suomalaisuudesta esitettyjä stereotyyppisiä ja suomalaista sosiaalisuutta. Tähän liittyen tuon esille suomalaiset heimoidentiteetit ja pohjoismaisten kulttuurien mahdollisia yhteneväisyyksiä. Toisessa alaluvussa jatkan sosiaalisten suhteiden käsittelyä yhteiskunnan rakenteellisten muutosten avulla, jolloin sosiaaliset tilanteet liittyvät kaupunkimaiseen ympäristöön, kuten kerrostalossa asumiseen ja naapurisuhteisiin sekä julkisen liikenteen käyttöön. Kolmannessa alaluvussa tarkastelen juhlapyyhiä, ruokailukulttuuria ja saunomista. Neljäs alaluku käsittelee työelämää, mihin liittyy itsensä vähättely ja nöyryys (ks. Anttila 1993, 129).

3.1 Stereotyyppinen suomalaisuus ja sosiaalinen varautuneisuus

Stereotyyppit ja niiden horjuttaminen liittyvät vahvasti siihen, miten suomalaisuus sarjakuvassa rakentuu. Vaikka stereotyyppit usein nähdäänkin negatiivisessa valossa, toimivat ne usein ryhmien määrittelyn apuna, jolloin yhteiset stereotyyppit vahvistavat ryhmien identiteettiä (Löytty 2011, 90). *Finnish Nightmares* pelaa etenkin perinteisillä Topeliuksen Mattiin pohjalla mielikuvilla suomalaisuudesta ja suomalaisista. Toisaalta stereotyyppien toimintaan ja häilyväisyyteen otetaan kantaa, kuten seuraavasta esimerkistä käy ilmi. Stereotyyppien tiedostaminen ja niiden kumoaminen voivatkin toimia suomalaisia yhdistävänä tekijänä, jolloin

stereotyyppit eivät pelkästään toteuta itseään. Jo seuraavan sarjakuvastripin selittävä teksti ”*someone takes Finnish stereotypes too seriously*” (FN23) antaa olettaa, että sivuhenkilöllä on väärä käsitys suomalaisuudesta, koska stereotyyppit nähdään kärjistävinä ja yksinkertaistavina.

Kuva 14. Joku ottaa stereotyyppit liian vakavasti (FN23)¹⁴.

Yllä oleva sarjakuvastrippi on mielenkiintoinen jo asettelunsa takia. Vaikka kyseessä onkin yksiruutuinen sarjakuvastrippi, on kuvasta erotettavissa etenevää toimintaa dialogin muodossa. Keskustelu etenee loogisesti ylhäältä alaspäin vuoropuhelun avulla, jolloin lukijan katse liikkuu tekstin mukana vasemmalta oikealle. Tämä saa aikaa vaikutelman vuorovaikutuksesta. Lukijan katseen liikkumista lisää tekstin sommittelu: dialogitekstit ovat selkeästi toisistaan erillisiä, vaikka lukusuunta onkin selkeä. Sininen väri tuntuu korostavan Matin suomalaisuutta ja puhekumppanuksien eroja.

¹⁴ SIVUHENKILÖ Hei!

MATTI Hei

SIVUHENKILÖ Mistä sinä olet?

MATTI Olen Suomesta

SIVUHENKILÖ Ai, Suomesta! Olen lukenut suomalaisista! Olette hyvin ujoja, ettekä tahdo jutella kellekään!

MATTI Eivät kaikki meistä ole...

SIVUHENKILÖ Ja ratsastatte jääkarhuilla metallimusiikkia kuunnellen! Eeppistä! Onko se mukavaa?

MATTI Kyllä...

Joku ottaa suomalaisten stereotyyppit liian vakavasti. (FN23, suom. T.M.)

Stereotyyppien julkituojana on ulkomaalaisoletettu, jolloin katse suomalaisuuteen suuntautuu ikään kuin suomalaisuuden ulkopuolelta. Stereotyyppisten ajatusten vastaanottaja on puolestaan kohde itse, mikä antaa kohteelle tilaisuuden puolustautua ja rikkoa näitä stereotyyppisiä omalla toiminnallaan. Stereotyyppit esittävät tietyn ihmisryhmän homogeenisena, jolloin suomalaisuutta kokonaisuudessaan tarkastellaan tiettyjen osien, kuten käyttäytymisen ja muiden yksittäisten piirteiden avulla (Lehtonen et al. 2004, 21). Juuri niin käy tässä stripissä: ennako-oletustensa perusteella sivuhenkilö kertoo suomalaiselle Matille, millaisia suomalaiset ovat, ja kuten on nähtävissä, hän ei osu olettamuksissaan välttämättä aivan oikeaan. Tämä kertoo mielestäni stereotyyppien luonteesta sen, että ne voivat olla täysin perättömiä sekä kohteelleen haitallisia. Toisaalta ne ovat likimääräisyyksiä, jotka auttavat ihmistä maailman hahmottamisessa (Lehtonen et al. 2004, 21–22).

Luulo suomalaisten ratsastamisesta jääkarhuilla ei aiheuta suomalaisuudelle suurta vahinkoa ollessaan *puhtaan fiktiivinen* (ks. Lehtonen et al. 2004, 22). Oletukset ujoudesta ja tietyistä toimintamalleista voivat toimia rajoittavina tekijöinä ja edistää negatiivista kuvaa suomalaisista niin suomalaisten kuin muidenkin keskuudessa, jolloin ne saattavat toimia itseään toteuttavassa merkityksessä. Vaikka sarjakuvastripissä Matilla olisi tilaisuus korjata näitä ennako-oletuksia, hän lopulta myöntyy stereotyyppien voiman alla. Alun vastustuksen jälkeen hän ei enää yritä korjata virheellisiä käsityksiä, vaan vastaa sen sijaan empien: "... yes" (FN23). Matin neutraalin tympiintyneestä ilmeestä voi silti olettaa, ettei hän ole oletusten kanssa samaa mieltä tai että hän protestoi hiljaisesti niitä vastaan. Hänen ilmeensä voi tulkita epäuskoiseksi, mikä korostaa tiettyjen oletusten absurdiutta. Toisaalta voisi luulla, että täysin paikkansa pitämättömät olettamukset aiheuttaisivat kohteessa huvittunutta naurua ollessaan niin liioiteltuja ja järjettömiä. Juuri liioittelu, jota Matti korostaa väitteisiin myöntymällä, on se mekanismi, jolla koomisuus tässä sarjakuvastripissä rakentuu. Suomalaista kulttuuria tuntemattomalle stripissä ei tosin välttämättä ole mitään outoa, koska hän ei voi tietää, mikä väitteistä on totta ja mikä ei stereotyyppienkään tasolla. Koomisuus syntyykin siinä tapauksessa Matin reaktioista toisen väittämiin.

Aina stereotyyppit eivät toimi pelkkien illuusoiden varassa (Lehtonen et al. 2004, 22), vaan niiden taustalla voi olla kulttuuria muovanneita tapahtumia. Esimerkiksi ujous ja sosiaalinen varautuneisuus, mihin sivuhenkilö viittaa kuvan 14 (ks. sivu 47) sarjakuvastripissä, ovat luultavimmin peruja suomalaisen sosiaalisuuden historiallisesta muotoutumisesta agraarisen

kulttuurivaiheen aikaan. Vaikka nämä ulkomaalaisoletetun sivuhenkilön esittämät oletukset voivat toimia rajoittavassa merkityksessä ja loukata jotakuta, on hänen tarkoituksensa mitä ilmeisimmin olla kohtelias ja huomioida toisen kulttuurin erityispiirteitä. Innokkuus ja sosiaalisuus korostuvat tomeralla asennolla, jossa sivuhenkilö on nojautunut eteenpäin kädet lanteilla, sekä dialogitekstin kautta runsaalla huutomerkkien ja huudahdusten käytöllä. Todennäköisesti suomalaisuutta ihmettelevä ja ihasteleva sivuhenkilö yrittää tuoda ilmi kiinnostuksensa itselleen vieraaseen kulttuuriin, sekä kertoa jotain, mitä luulee toisen haluavan kuulla (Lehtonen et al. 2004, 164).

Seuraavaksi käsittelen sosiaalista varautuneisuutta, mikä ilmenee oman tilan rajojen tarkkana rajaamisena sekä ihmisten fyysisenä etäisyytenä. Sosiaalinen varautuneisuus tulee ilmi niin kuvakokojen ja kuvaetäisyyksien kuin päähenkilön toiminnan kautta. Heikki Ylikangas onkin Seppo Knuuttilan (2008, 15) mukaan ehdottanut, että korpeen ja erämaihin palaaminen on kytköksissä *suomalaiseen metsäläisyyteen, ihmisarkuuteen ja väkivaltaan*. Ylikangas on Knuuttilan (2008, 15) mukaan kiteyttänyt suomalaisen perimmäisen luonteen seuraavasti:

Mitäpä muuta harvasilmuinen metsäläisasutus saattoi synnyttää kuin ihmisarkuutta, mökkihöperyyttä kansanomaisesti sanoen. Kun eristäytynyt erämaan poika ilmaantui ihmisten ilmoille, hän varoi, pelkäsi ja käpertyi.

Ylikangas kuvaa suomalaisia siis sosiaalisesti hyvin varautuneiksi ja peräti pelokkaiksi. Tämä ihmisarkuudeksi nimetty piirre tulee esille *Finnish Nightmaresissa* muun muassa tilanteista vetäytymisen kautta. Toisaalta Ylikankaan kirjoitustyyli vaikuttaa leikkisältä ja liioittelevalta, joten suomalaisuudesta tehtyihin tutkimuksiin on syytä suhtautua kriittisesti. Lukijan ja henkilöhahmojen välinen etäisyys välittyy kuvallisen etäisyyden kautta, jonka muodostumiseen vaikuttavat kuvakoot ja paraproksemiikan¹⁵ eri etäisyyden tasot.

Herkman (1998, 28) on eritellyt sarjakuvan kuvakokoja seuraavasti: on yleiskuva, johon on rajattu hahmot ja taustakonteksti, ja laaja yleiskuva, joka on nimensä mukaisesti yleiskuvan laajempi versio. Tämän lisäksi on puolikuva, jossa hahmot kuvataan lantiosta ylöspäin, sekä lähikuva, jossa kuvataan kasvoja, ja erityislähikuva, joka keskittyy tiettyyn yksityiskohtaan.

¹⁵ Paraproksemiikalla tarkoitan kuvakokojen välittämää sosiaalista etäisyyttä, jolla on monia eri tasoja (Bacon 2010, 255).

Nämä käsitteet yhdessä Baconin (2010, 255) elokuvatutkimuksen puolella käyttämien paraproksemiikan tasojen kanssa ovat hedelmällisiä, koska tutkimuksessani yhdistän Herkmanin käsitteet kuvakokojen etäisyyksistä viittaamaan paraproksemiikan asteikolla sosiaalisen etäisyyden tilaa. Paraproksemiikan mukaan kuvakoot nähdään sosiaalisen etäisyyden merkinä ja ne voidaan karkeasti jaotella siten, että intiimiä tasoa vastaa lähikuva sekä erikoislähikuva, henkilökohtaista tasoa kuvaa puolilähikuva ja puolikuva, sosiaalista tasoa laaja puolikuva ja kokokuva, sekä julkista tasoa laaja kokokuva ja yleiskuva.

Tulkitsen Baconin etäisyyden tasojen merkitsevän etäisyyttä henkilöhahmojen ja lukijan välillä. Herkmanin määrittelyt kuvakokojen suhteen viittaavat suoraan siihen, millaisia kuvakokoja sarjakuvissa käytetään, eli ne kertovat ikään kuin kuvan tarkkuudesta ja korostavat tiettyjä asioita. Erityislähikuvassa yksityiskohdat korostuvat, mutta yleiskuvassa kyse on tilanteesta kokonaisuudessaan.

Käsitteiden yhdistäminen on ongelmallista tosin siinä, että Herkmanilla ei ole ollenkaan kokokuvan käsitettä, mutta muutoin Herkmanin ja Baconin käsitteet ovat toisiinsa loogisesti suhteutettavissa. Luen Herkmanin yleiskuvan ja Baconin kokokuvan sekä laajemman kokokuvan toistensa vastineina, koska yleiskuvassa on kuvattuna hahmot ja taustakonteksti, ja kokokuvassa hahmot kokonaisuudessaan. Laaja kokokuva on niin ikään kokokuvan laajennettu versio, jossa oletan olevan enemmän tilaa hahmojen ympärillä ja tämän lisäksi mahdollisesti taustaa. Näin tulkittuna *Finnish Nightmares* käyttää kuvakokojensa puolesta pitkälti yleiskuvaa, mikä on Baconin kokokuvan ja laajan kokokuvan tasolla sosiaalisen ja julkisen tason välissä. Julkiseen tasoon viittaa taustakontekstin kuvaus, jolloin mukana on myös muita hahmoja ja sarjakuvastripin kannalta oleellinen miljöö ja esineistö, kuten sauna ja saunan kiuas. Oleellisinta ei nähdäkseni ole se, mihin kategoriaan sarjakuvan kuvat sijoitetaan kuvakokojen ja etäisyyksien puolesta, vaan se, mitä näillä käsiteillä voidaan saada sarjakuvastripien merkityksistä näkyville. Tulkitsen, että *Finnish Nightmaresin* kohdalla kyseessä on useimmiten julkinen etäisyys sarjakuvan hahmojen ja lukijoiden välillä, jolloin henkilöhahmot jäävät etäisiksi.

Kuvakokojen lisäksi kuvakulmien luomat merkitykset on syytä huomioida *Finnish Nightmaresissa*. Herkmanin (1998, 29) mukaan kuvakulma viittaa tasoon, josta lukija katsoo tässä tapauksessa sarjakuvan maailmaan. Yleisin kuvakulma on normaaliperspektiivi, jolloin lukija on

samalla tasolla kuvatun maailman kanssa. Normaaliperspektiiville tyypillistä on sivuttainen katse, jolloin henkilöhahmot eivät katso suoraan kuvasta vaan vinoon. *Finnish Nightmaresissa* kuvakulmallisuus luo vaikutelmaa arkisuudesta ja arkipäiväisistä toiminnoista, koska kuvakulma on samalla tasolla lukijan ja hahmon välillä. Mielestäni tämä sivusuuntainen katse voi kertoa pidättyväisyydestä ja varauksellisuudesta, jossa lukijaa tai välttämättä aina edes muita hahmoja ei kohdata suoraan vaan vältellen.

Suomalaiselle sosiaalisuudelle tyypillistä on tietty fyysinen etäisyys ihmisistä, mihin voidaan laskea kuuluvaksi se, miten paljon puhekuppani voi koskettaa tai katsoa silmiin (Lehtonen et al. 2004, 137). Tässä kohdin on huomioitava jo mainittu julkinen etäisyys ja yleiskuvan käyttö *Finnish Nightmaresissa*: hahmot pysyttelevät lukijasta tietyn välimatkan päässä, mikä noudattaa suomalaisia käytösnormeja, kuten jo aiemmin toin esille. Klaus Mäkelä (1996, 227) onkin kuvaillut suomalaista kulttuuria *etäkohteliaaksi*, mikä tuo esille ihmisten oman tilan tarpeen ja saattaa näyttäytyä epäkohteliaisuutena, kun taas *lähikohteliaisuus* toimii päinvastoin ja luo yhteenkuuluvuutta. Lähikohteliaisuudelle tyypillistä on siis pieni fyysinen välimatka.

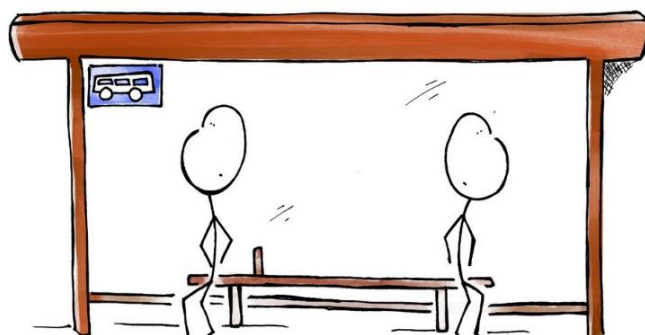
Anttilan (1993, 114–115) mukaan suomalainen kulttuuri on 1990-luvulla ollut tyypillinen pohjoismainen matalakontekstinen kulttuuri, jossa ihmiset tyypillisesti sanovat, mitä tarkoittavat, eikä viestejä tarvitse tulkita. Korkeakontekstisissä kulttuureissa viestintä perustuu monimerkityksisyyteen, jolloin viestit saattavat vaatia dekodaukselta vastaanottajan taholta. Matalakontekstisille kulttuureille on tyypillistä, että ihmiset muistuttavat toisiaan etnisesti, kielellisesti sekä esimerkiksi arvomaailmaltaan, eikä puhutun kielen lisäksi tarvita esimerkiksi eleillä vahvistettavaa vuorovaikutusta. Suomalainen sosiaalisuus on ylipäänsä perinteisesti nähty agraarikulttuurin vaikutuksesta olevan varautunutta ja epäsosiaalista, kun taas kaupunkikulttuuri, jossa ihmiset asuvat lähekkäin ja ovat paljon tekemisissä toistensa kanssa, vaati ihmisiltä sosiaalisia taitoja eri tavalla aina itseilmaisusta asiansa esittämiseen. Nähdäkseni viestien monitulkintaisuudesta voi suomalaisessakin kontekstissa olla eroja riippuen esimerkiksi kotipaikkakunnalla vallitsevista kulttuuripiirteistä.

Suomalaisten stereotyyppien suhteen Löytty (2011, 88) puhuu suomalaisista heimoidentiteeteistä erottaen esimerkiksi hämäläisyyden ja pohjalaisuuden. Heimoerojen esille tuominen ja stereotyyppinen käsittelyt ovat usein niin äärimmilleen vedettyjä, että niihin suhtau-

dutaan huumorilla. Tässä mielessä suomalaistenkin sisällä voi olla siis runsaasti eroavaisuuksia. Ottaen huomioon Anttilan teoksen ilmestymisajankohdan, on pohjoismaisessa kulttuurissa saattanut tapahtua muutoksia. Esittelen seuraavaksi lyhyesti ”Matin norjalaisen sukulaisten” (Vedenpää 2016), mikä auttaa hahmottamaan pohjoismaiden kulttuurisesti yhteneviä piirteitä. Joka tapauksessa Mäkelän (ks. 1996, 227) termejä käyttäen matalakontekstinen kulttuurin voi nähdä perustuvan etäkohteliaisuuteen, joskin muutoksia on ollut havaittavissa ennen vuosituhannen vaihdetta, kun lähikohteliaisuus ja uudenlaiset tavat sosiaalisessa kanssakäymisessä ovat olleet lisääntymässä.

Anttilan näkemys pohjoismaisista matalakontekstisistä kulttuureista herättääkin varmasti monenlaisia kysymyksiä, minkä takia siihen tulee suhtautua kriittisesti tarkastellen. Mielestäni näkemyksen pohjalla on pohjoismaiden yhteiseen historiaan ja esimerkiksi kulttuurien kehittymiseen perustuvia tosiasioita. Perustelen näkemykseni esittämällä esimerkin Julien S. Bourrellen kuvaamasta norjalaisesta sosiaalisuudesta sarjakuvassa *The Social Guidebook to Norway*. Tätä norjalaisten sosiaalisuuteen perustuvaa sarjakuvaa on julkaistu verkossa ja lisäksi sarjakuvasta on ilmestynyt painettuja albumiversioita. Bourrelle on perustanut niin ikään kustantamon Mondå Forlag, jonka tavoitteena on välittää norjalaisen, tanskalaisen ja ruotsalaisen kulttuurin erikoispiirteitä ulkomaalaisille (Bourrelle 2017). Sarjakuvastrippi on ilmestynyt 16.12.2017 Mondå Forlag –verkkosivuston blogialustalla. Sen saatetekstissä lukee:

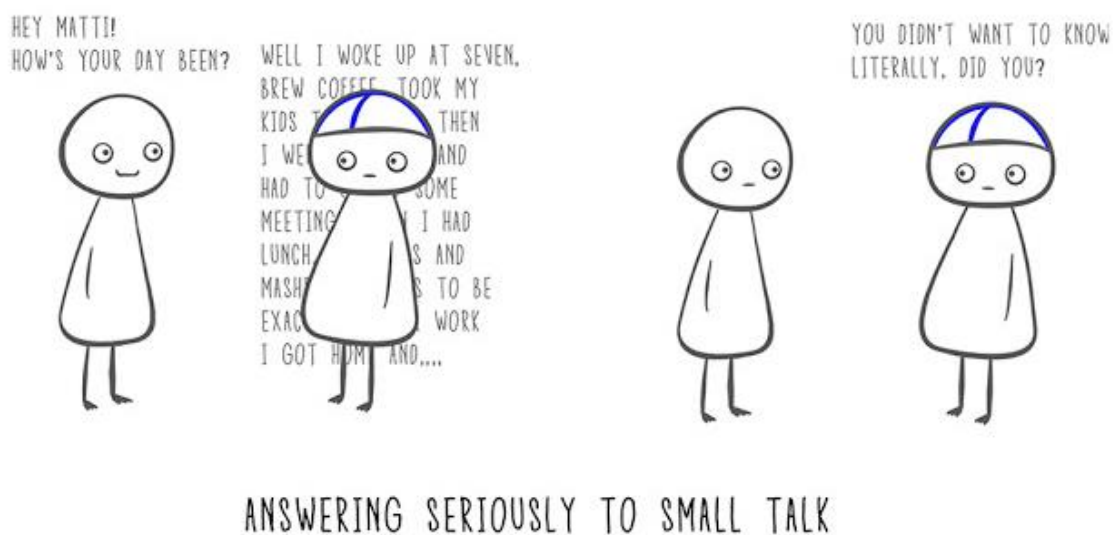
Norjalaiset tarvitsevat tilaa. Paljon tilaa. Tästä tiedät, että norjalainen bussipysäkki on täynnä, ja että sinun täytyy seistä. (Bourrelle 2017, suom. T.M.)

Kuva 15. Norjalaisen sosiaalisuuden piirteitä bussipysäkillä (Bourrelle 2017).

Bourrellen *The Social Guidebook to Norwayssa* on paljon yhtäläisyyksiä Korhosen *Finnish Nightmaresin* kanssa. Näiden kahden sarjakuvan välillä voi nähdä tekstien välisiä yhteyksiä, mutta toisaalta sarjakuvien yhtäläisyys osoittaa, että kulttuurinen tilantarve ja sosiaaliset konventiot muistuttavat toisiaan. Näin ollen suomalaisten painajaiset koskettavat muitakin kuin pelkästään suomalaisen identiteetin omaavia, jolloin suomalainen identiteetti on osa pohjoismaista ja kenties myös eurooppalaista identiteettiä.

Nämä esittelemäni kulttuuriset piirteet kuvaavat mielestäni olennaisilta osin sitä *Finnish Nightmaresin* tuottamaa kuvaa, mikä suomalaisesta sosiaalisuudesta hahmottuu. Jähmeys ei aina välttämättä tarkoita hiljaisuutta tai varautuneisuutta, vaan sosiaalinen jähmeys voi tulla ilmi tilanteiden vääränlaisen tulkinnan kautta. Juuri näin tapahtuukin seuraavassa esimerkissä, jossa Matin puheenvuoro perustuu asioiden rehelliseen ja kattavaan kuvaamiseen:

(C) KAROLIINA KORHONEN 2015

Kuva 16. Kaksiruutuinen sarjakuvastrippi kertoo tapakulttuurien eroista (FN9)¹⁶.

¹⁶ SIVUHENKILÖ Hei Matti! Miten päiväsi on mennyt?

MATTI No, heräsin seitsemältä, tein kahvia – otin lapset – sitten minä – ja – piti – joku tapaaminen – söin lounasta – ja – ollakseen tarkka – työt – tulín kotiin ja...

MATTI Et tarkoittanut kirjaimellisesti, eihän?

Vakavasti vastaaminen small talkiin.

Sarjakuvastriippi tuo esille korkeakontekstisen tulkintaa vaativan viestin välittymisen matala-kontekstisen kulttuurin piirissä olevalle ihmiselle, joka tulkitsee asioita kirjaimellisesti. Sivuhenkilöllä on läpi sarjakuvan toistuvasti kulmikas hymy, minkä tulkitsemisen tarkoittavan sosiaalisesti kohteliaasta hymyä. Kulmikkuuudesta johtuen hymy ei näytä täysin vilpittömältä, vaan se voidaan tulkita kohteliaaksi hymyksi. Usein tämä kulmikas hymy on liitetty toimintaan, jossa sivuhenkilö toimii Matin odotuksia ja kulttuurisia normeja vastaan ja jossa hänet on tulkittavissa kontekstin avulla joko ulkomaalaiseksi, mikä olisi perusteltua jo painetun teoksen nimien takia, tai epätyypilliseksi suomalaiseksi. Kyseessä on siis kulmikkaasti hymyilevä sivuhenkilötyyppi.

Tässä tapauksessa tulkinnallisen viestin tulkitseminen väärin tai oikeammin tulkitsematta jättäminen aiheuttavat niin sivuhenkilölle kuin Matillekin kiusallisen tilanteen, jota Matti korostaa kysymällä *”you didn’t mean literally, did you?”* Tilanteen koomisuus syntyy Matin ylitsevuotavasta kuvauksesta, mikä korostuu dialogitekstin sijoittamisella Matin taakse. Matin puhe jää ikään kuin huomiotta, koska se sijoittuu hänen selkänsä taakse, eikä sivuhenkilö osaa suhtautua odottamattomaan tilanteeseen, jolloin hänen sosiaalinen hymynsä häviää ja muuttuu peräti tyyliksi. Yksi erittäin mielenkiintoinen kohta, mikä jää helposti tekstin sijoittamisen takia huomiotta, on Matin kommentti *”lapset”*. Matilla on tietävästi yksi poika nimeltä Mikko, mutta ketä Matti tarkoittaa puhuessaan lapsista monikossa. Ilmeisesti Matilla onkin isompi perhe, ellei lapsilla viitata esimerkiksi Mikkoon ja Mikon kavereihin. Muuta mainintaa toisesta lapsesta ei kohdeaineistosta löydy.

Ylipäättään suomalaisten tapojen tunteminen ja noudattaminen kertovat yhteenkuuluvuudesta ja luovat turvallisuuden tunnetta. Suomalaisille tavoille ominaista on omien saavutusten vähättely sekä yleinen pessimismi, mikä nähdään aitona ja vilpittömänä käytöksenä (Keltikangas-Järvinen Lehtosen et al. mukaan 2004, 137). Omien ansioiden vähättely korostuu eritoten työelämästä kertovissa sarjakuvastripeissä, mihin palaan tuonnempana. Yhteistä suomalaisuutta edellä mainittujen lisäksi luo ihmisten keskinäinen ymmärtäminen, mikä perustuu ihmisten oikeanlaiseen tulkintaan puheiden ja eleiden kautta (Lehtonen et al. 2004, 156).

Erilaisten tapojen ja hyväksytyjen normien yhteentörmäys on nähtävissä kuvan 5 (ks. sivu 29) sarjakuvastripissä (FN31), jossa sivuhenkilö on nojautunut Mattia kohti kädet ojossa, ja

heidän fyysinen etäisyytensä vaikuttaa olemattomalta. Fyysinen kosketus ja Matin henkilökohtaiselle alueelle tunkeutuminen saavat Matin silminnähdessä kauhistumaan. Kyseinen sarjakuvastrippi tarjoaa herkullisen esimerkin korkeakontekstiseen kulttuuripiiriin kuuluvan ja matalakontekstiseen kulttuuriin kuuluvan kohtaamisesta. Lähikohteliaasti käyttäytyvällä sivuhenkilöllä on kohteliaisuudesta kertova kulmikas hymy, johon kiinnitin jo aikaisemmin huomiota. Tilanne voi olla monelle tuttu ja aiheuttaa puistatuksia, mutta juuri tämä painajaismaisuus aiheuttaa koomisen reaktion, koska Matin epämukavuus – eli lukijan oma epämukavuus samastumisen kautta – on niin silminnähtävää. Vaikka sivuhenkilö onkin tässä esimerkissä ulkomaalaisoletettu kulmikkaan hymyensä takia, on tilanne mahdollinen myös kahden suomalaisoletetun kesken silloin, kun fyysisten rajojen tarve on erilainen. Rajojen rikkominen on nähdäkseni erityisen tyypillistä kaupungissa, jossa oman tilan rajaaminen on väkijoukon keskellä hankalaa.

Matilla on analysoimassani sarjakuvastripissä (*FN31*) kasvoillaan ahdistunut ilme, joka aineiston perusteella näyttää liittyvän tilanteisiin, jossa vetäytymismahdollisuuksia ei ole tai tilanne on Matin itsensä aiheuttama konflikti, joka rikkoo sosiaalisia normeja ja herättää muiden huomion. Kyseessä voi olla muun muassa asiointitilanne kaupan kassalla silloin, kun Matti on unohtanut ostaa jonkin tuotteen ensimmäisellä kerralla, Stop-nappulan painaminen linja-autossa ja huomio siitä, että se ei toimikaan, tai naapurin kohtaaminen epämukavissa olosuhteissa. Naapurikohtaamisesta rappukäytävästä esittelen esimerkin seuraavassa alaluvussa, jossa käsittelen naapurisuhteiden muodostumista ja julkisen liikenteen sosiaalista luonnetta.

3.2 Naapuruston suhteet ja julkisilla paikoilla liikkuminen

Naapurisuhteita, joukkoliikennekäyttäytymistä, jota käsiteltiin sarjakuvatutkimuksen käsittein myös edeltävässä luvussa, ja julkisilla paikoilla liikkumista voi perustellusti käsitellä samassa alaluvussa, koska kaikkiin liittyy suljetussa tai rajatussa tilassa oleminen, mikä aiheuttaa väistämättömiä sosiaalisia kohtaamisia, kuten kaupassa asioidessa tai bussipysäkillä odottaessa. Koska tilaa on vähän, rikkoutuvat fyysiset ja sosiaaliset rajat sen kautta. Erilaisia sosiaalisia jännitteitä luovat tilanteiden vaatimat käytösmallit: kaupassa Matti on asiakkaan roolissa, kun taas kotona ollessaan hän on yksi talon asukkaista.

Käsittelen tässä alaluvussa naapurisuhteiden sosiaalista rakentumista maaseudun ja kaupunkien kehityskulun avulla sekä julkisessa liikenteessä hyväksytyjä käytösnormeja. Tämän lisäksi kiinnitän huomiota julkisilla paikoilla liikkumiseen ja Matin toimintaan asiointitilanteissa. Lähden hahmottelemaan näitä säännönmukaisuuksia yhteiskunnan rakennemuutosten avulla, mikä selkeyttää suomalaisia sosiaalisia konventioita ja naapurisuhteiden rakentumista. Näillä aspekteilla on suora vaikutus joukkoliikenteessä ja julkisilla paikoilla käyttäytymiseen.

Leea Virtanen ottaa teoksessaan *Suomalainen kansanperinne* (1988) esille talonpoikaisen maalaiselämän ja ”modernisoituvan yhteiskunnan”. Käsitteenä talonpoikaisyhteisöllä viitataan aikakauteen, jolloin pääelinkeinona on ollut maatalous. Kyse on siis teollistumista edeltäneestä ajasta. (Virtanen 1988, 88.) Vaikka Virtasen teos onkin ajallisesti kaukana *Finnish Nightmaresin* kuvaamasta suomalaisuudesta, kytkeytyvät sen pohdinnat läheisesti siihen, miten tällaisiin tapoihin ja normeihin on historian saatossa edetty, ja millaisia merkityksiä niillä on ollut. Hyödynnän teoksen näkökulmia naapurisuhteiden etääntymisen kuvailussa, sillä etäiset naapurisuhteet tuntuvat *Finnish Nightmaresissa* olevan normi.

Aluksi käsittelen Virtasen (1988, 90) näkemyksiä asumismuodon suhteen. Kylän käsite on alkanut hämärtyä jo 1920-luvulla jolloin kylät ovat hiljalleen muuttuneet taajamiksi, joissa on ollut enemmän palveluja, kuten liikerakennuksia ja bensiiniasemia. Kylä tulisikin käsittää taajamaa pienemmäksi kokonaisuudeksi, joka on saattanut kehittyä peräti yksittäisen talon ympärille. Osa kylistä on kehittynyt ryhmä- tai rivikyliksi, jolloin asutus on kulkenut esimerkiksi jokien varsilla. Virtasen (1988, 88) mukaan 1600-luku oli peltoviljelyn ja kaskiviljelyn aikaa. Tulkitsen, että kyliin tiivistynyt asutus on alkanut näihin aikoihin. 1800-luvulla tulleet uudistukset vaikuttivat sivistyneistön nousuun. 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alkupuolella teollistuminen oli voimakasta. Tällöin ihmisiä kuvattiin kirjallisuudessa hahmopiirteiden avulla. Flegmaattinen hahmopiirre liitettiin maalaisrahvaisiin, joiden parhaita piirteitä olivat nöyryys ja hiljaisuus. (Virtanen 1988, 93–94.) Nähdäkseni piirteet ovat varsin samankaltaisia kuin mitä Topeliuksen Mattiin on hiljaisena työmiehenä liitetty, ja jotka edelleen näkyvät *Finnish Nightmaresin* Matissa.

1900-luvun alussa syntynyt sukupolvi on elänyt kulttuurin murrosta. Maalaiskuntien kasvu loppui 1930-luvulla ja väkiluku kääntyi laskuun 1960-luvulla. Etenkin 1950-luvulla kukoisti

metsätyömiesten kulttuuri, jossa työikäiset miehet eristäytyivät pitkiksi ajoiksi metsätöihin. Hiljalleen teollistumisen vaikutukset alkoivat näkyä, kun väen siirtyminen kaupunkeihin alkoi maaseudulla näkyä naapuruhteiden viilenemisenä: enää ei poikettu kutsumatta kahville tai pysähtytty tienpientareelle juttelemaan. Jo 1970-luvulla palvelusektori oli maa- ja metsätaloutta suurempi työllistäjä, joten varsinaisesti teollistuminen itsessään ei ollut keskeisin tekijä yhteiskunnan rakennemuutoksessa. (Virtanen 1988, 99–100.)

Ennen teollistumisen aikaa maaseutujen kyläyhteisöissä sosiaaliset mahdollisuudet olivat vähäisiä, joten yhteisö sekä tuki että rajoitti jäseniään tiettyjen normien, tapojen ja aineellisen riippuvuuden kautta (Melkas 2009, 21). Nykyään kaupungin kerrostaloissa naapurit yhdistyvät lasten kautta, jolloin perheenäidit ovat aktiivisimpia välittäjiä ja naapuruhteiden ylläpitäjiä. Lapsettomilla kerrostaloasujilla naapureiden kanssa seurustelu on puolestaan harvinaista, mutta pientaloissa kanssakäymistä naapureiden kanssa on yhtä paljon riippumatta siitä, onko ihmisillä lapsia vai ei. (Melkas 2009, 43.) Tilastokeskuksen mukaan Suomessa asuvista asuntokunnista noin 45% asuu asuinkerrostaloissa ja noin 40% asuu puolestaan pientaloissa eli yleisimmin omakotitaloissa. Keskimääräinen pinta-ala yhden hengen asuintilaa kohden onkin 40,1 neliömetriä. (Tilastokeskus 2016.) Ylipäätään vapaa-ajasta puhuttaessa erilaista verrattuna aikaisempaan on se, että ihminen voi vapaavalintaisesti viettää aikaa yksin (Melkas 2009, 21). Tämä saattaa liittyä asumismuodon murrokseen, jolloin entinen kyläyhteisöjen tarjoama tuki ja sosiaalisuus eivät ole siirtyneet samalla tavalla kaupunkiasumisen muotoon. Matti liikkuukin julkisilla paikoilla yksin esimerkiksi kaupassa asioidessaan. Jo pa elokuvissa hän istuu yksin penkkirivistön keskellä, jolloin hän on tuntemattomien ympäröimä, mutta hän ei jaa elokuvakokemustaan kenenkään läheisen kanssa. Koska *Finnish Nightmares* keskittyy sosiaaliseen vuorovaikutukseen, Matti kuvataan harvemmin kokonaan yksin.

Finnish Nightmaresin kannalta kiinnostavaa on, että sarjakuvassa kuvataan kerrostaloasujaa, eikä muita asumismuotoja esiinny ollenkaan. Sosiaalinen kanssakäyminen on sidottuna tilan vähäisyyteen ja on ikään kuin pakollinen velvoite. Kyläyhteisöille tyypilliset tavat ja läheiset naapuruhteet, joita kuvasin aiemmin, ovat kaupunkiympäristössä jääneet pois. Tämä sosiaalisuuden muoto tuntuu Matille kovin vieraalta ja hankalalta, kuten seuraavassa sarjakuvastripissä, jossa Matti yrittää hoitaa naapuruhteitaan anonyymisti.

Kuva 17. Matti on jättämässä heippalappua ilmoitustaululle naapurin ilmestyessä paikalle (FN73)¹⁷.

Heippalappuja kuvaava sarjakuvastrippi kuvaa poikkeuksellisen suuria tunteita Matin kasvoilla. Silmät ovat laajentuneet kauhusta, suu on epäuskoisesti ammolleen ja silmien alle on ilmestynyt ryppyjä. Sivuhenkilön painostavaa katsetta korostaa muiden eleiden vähyyys ja kädettyömyys: sivuhenkilöllä ei ole ollenkaan piirrettynä käsiä, jolloin huomio kiinnittyy sivuhenkilön katseeseen ja repliikkiin. Matti ja naapuri ovat ainakin jollain tavalla tekemisissä toistensa kanssa, koska naapuri puhuttelee Mattia nimellä. Matin kauhistuneesta ilmeestä päätellen tuntuu, että juuri kyseinen naapuri on heippalapun kohteena oleva, hiljaisuuden alkamisen jälkeen metelöivä henkilö. Sivuhenkilön oma toiminta antaa viitteitä tästä, koska kysymys *”what is that note?”* tuntuu haasteelta Mattia kohtaan. Lukijan katse ohjautuu naapurin puheenvuorosta naapurin kasvoihin. Naapurin katseen suunta osoittaa suoraan Mattiin, jonka kädet ovat edelleen heippalapussa kiinni. Tilanteesta on mahdoton päästä pakenoon. Heippalapun teksti täydentää Matin kauhistuneen olemuksen, koska siitä selviää heippalapun tarkoitus ja kohde: *”sinä, joka metelöit kello 22:00 jälkeen”* (FN73, suom. T.M.).

Sarjakuvan naapurisuhteissa korostuvat näkymättömyys ja oman tilan tarkka rajaaminen. Tästä kertoo sarjakuvastripin selittävä teksti *”when you get caught while leaving a heippa-*

¹⁷ SIVUHENKILÖ Hei Matti! Mikä tuo lappu on?

Kun jätät kiinni jättäessäsi heippalappua *

*anonyymi viesti, joka jätetään rappukäytävään naapureille.

LAPPU Sinä joka metelöit kello 22:00 jälkeen. (FN73, suom. T.M.)

lappu” (FN73). Teksti antaa olettaa, että Matin tarkoituksena oli hoitaa asiansa ilman kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta ja mahdollisimman vähin äänin. Meteli, josta sarjakuvastripissä valitetaan, rikkoo Matin henkilökohtaisen tilan rajaa ja taloyhtiön järjestyssääntöjä. Kyseessä oleva metelöinti on kuvattuna aikaisemmin ilmestyneestä sarjakuvastripissä, jossa Matti on harmistunut naapurin puheensorinasta ja musiikin kuuntelusta noin 5 minuuttia hiljaisuuden alkamisen jälkeen.

Kuva 18. Metelöivät naapurit häiritsevät Matin elämänrytmiä (FN11)¹⁸.

Ylläoleva sarjakuvastrippi on julkaistu blogialustalla lokakuussa 2015. Heippalappua käsittelevä sarjakuvastrippi on ilmestynyt puolestaan blogialustalla maaliskuussa 2016. Vaikka *Finish Nightmares* ei olekaan jatkuva tarina, on näillä sarjakuvastripeillä havaittavissa selkeä ajallinen yhteys. Ilmestymisajat huomioon ottaen nämä kaksi sarjakuvastrippiä saavat yhteytensä kautta koomisen sävyn: Matti on kärsinyt naapurin metelöinnistä mieluummin puoli vuotta kuin kohdannut naapurinsa aikaisemmin edes heippalapun muodossa. Muutoin katsottuna metelöintiä kuvaava sarjakuvastrippi ei vaikuta koomiselta: on luonnollista, että naapurin metelöinti ärsyttää. Se, mikä herättää huomion, on suomalaisen täsmällisyys, koska Matti reagoi passiivisesti metelöintiin jo 5 minuutin jälkeen tuijottaen kattoa harmistuneen näköisenä. Painetussa albumissa yhteys on muodostettu selkeämmäksi: sarjakuvastripit on sijoitettu samalle aukealle samassa järjestyksessä kuin blogialustalla.

¹⁸ *Naapurisi metelöi iltakymmenen jälkeen.* (FN11, suom. T.M.)

Sarjakuvastriippi on ilmestynyt verkkoalustalla ennen Matin perheen esittelyä, mistä syystä Matti onkin kuvattuna yksin. Toisaalta Matin perhe on kokonaan häivytetty painetusta albumista, mikä on sekin mielenkiintoinen seikka. Matin perhe ei ole muutoinkaan sarjakuvassa suuressa roolissa, joten kenties Matin perheen häivyttämisellä on pyritty rajaamaan huomio yhtä tiukemmin Mattiin.

Kronologisesti etenevät sarjakuvastriipit ovat havaittavissa blogialustalla ilmestymisajan mukaan, mikä selittää Matin perheen puuttumisen osasta sarjakuvastriippejä, koska ne on kirjoitettu ennen perheen esittelyä. Painetussa albumissa sarjakuvastriippien välisiä jatkumoit luodaan sijoittelun avulla, jolloin erilaisten mielikuvien yhdistäminen voi luoda koomisuutta, kuten toin esille itsenäisyyspäivän vastaanoton ja ilmaisen ämpärin saamisen rinnastamisella. Tarkempi lukija saattaa havaita yhteyksiä eri sarjakuvastriippien välillä tai ainakin sarjakuvan luvulle tyypillisesti nämä aukot voidaan täyttää lukijan mielessä, vaikka kyseessä on eri sarjakuvastriippi. Esimerkiksi aiemmin analysoimani sarjakuvastriippi (FN23) stereotyypeistä syventää stereotyyppien vastapuhetta. Painetussa albumissa tätä sarjakuvastriippiä seuraa sarjakuvastriippi (FN2), joka kuvaa suomalaisiin ja suomalaisuuteen kohdistuvaa nettiraivoa, jolle ei tunnu olevan perusteita. Matti pahoittaa anonyymistä kirjoittelusta mielensä, jolloin stereotyyppijä koskevaan sarjakuvastriippiin yhdistettynä nettiraivosta kertova sarjakuvastriippi saa uuden sävyn. Ennakkoluulot ja niiden mukaan käyttäytyminen tiettyä ihmisryhmää kohtaan voivat satuttaa ja toimia haitallisesti molemmille osapuolille.

Kuten kävi ilmi, suomalainen naapurisopu edellyttää Matille fyysistä etäisyyttä ja naapureiden näkymättömyyttä. Tästä huolimatta Matti tervehtii naapureitaan kohteliaasti silmiin katsoen ja avaa jopa ovensa jonkun soittaessa ovikelloa. Joukkoliikenteessä tila on edelleen rajattu, mutta fyysisen tilan tarve jopa suurempi.

WEATHER IS HORRIBLE, BUT THE ONLY SHELTER IS OCCUPIED.

Kuva 19. Matti seisoo bussikatoksen vieressä sateella (FN38)¹⁹.

Sarjakuvastripissä Matti seisoo sateessa katoksen vieressä, koska katoksessa on jo joku. Toinen sivuhenkilö odottelee katoksen vieressä. Tilanteen koomisuutta lisää selittävä teksti, jonka mukaan katos on jo varattu, vaikka kaikki kolme mahtuisivat kaikki katoksen alle ongelmitta. Intertekstuaalinen lukutapa lisää koomisuutta vertailemalla sarjakuvastriippiä Bourrellen sarjakuvastriippiin, jossa saman bussikatoksen alle tyynenä päivänä mahtui penkin eri päihin kaksi norjalaista (ks. kuva 15 sivulta 55). Tarkemmin yksityiskohtia analysoimalla koomisuus lisääntyy edelleen. Bussipysäkestä katsottuna ihmiset katsovat yleensä suuntaan, josta bussi on tulossa eli vasemmalle päin, mutta sarjakuvassa kaikkien katse on suunnattuna menosuuntaan kohden. Kaikissa painetun albumin sarjakuvastripeissä, joissa Matti odottaa pysäkillä bussia, henkilöt katsovat menosuuntaan päin.

Joukkoliikenteessä ja julkisilla paikoilla liikkumisessa Matilla on tiettyjä säännönmukaisuuksia, joita hän pyrkii noudattamaan mahdollisimman tarkasti. Etenkin bussissa hän pyrkii välttämään sosiaalista vuorovaikutusta tuntemattomien kanssa, mutta tämän lisäksi tilanteet, joissa monien ihmisten huomio kohdistuu häneen, ovat haasteellisia. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi bussista pois jääminen istuttaessa ikkunapaikalla ja bussikuskille huutaminen, koska Stop-nappula eivät toimi. Tilanteissa muiden huomion kiinnittäminen on oman toiminnan etenemisen kannalta oleellista, mutta se ei lisää Matin intoa toimintaa kohtaan. Kauhua herättää tämän lisäksi julkisella paikalla kaatuminen ja tuntemattomien huolen

¹⁹ *Sää on kamala, mutta bussikatos on varattu. (FN38, suom. T.M.)*

osoittaminen. Julkisilla paikoilla liikkumiseen tuntuu liittyvän toive sosiaalisesta näkymättömyydestä: muut ihmiset eivät näe tai kuule Mattia, eikä Matti puolestaan huomioi heitä.

Tilanne kääntyy erilaiseksi, kun kyse on asiointitilanteesta, jossa Matti varta vasten haluaisi tai tarvitsisi toisen ihmisen apua. Hän tietää, miten tilanteessa täytyisi toimia, mutta edes hänen mielitekonsa tai tarpeensa eivät saa häntä sosiaalistumaan ellei ole aivan pakko. Esimerkiksi bussissa hänen on välttämätöntä ottaa kontaktia vieressä istuvaan henkilöön tai huutaa bussikuskille jäämisensä merkiksi, mutta kaupassa asioidessaan hänen ei tarvitse pyytää apua, jolloin lopputuloksena hän jää ilman haluamaansa tuotetta. Tästä ei kuitenkaan koidu kenellekään vahinkoa. Seuraavassa sarjakuvastripissä Matti ei kykene mieliteoistaan huolimatta sosiaaliseen toimintaan.

Kuva 20. Matti haluaa maistiaisia (FN53)²⁰.

Yhden ruudun sarjakuvastripissä tarina etenee vasemmalta oikealle. Asiakaspalvelutilanne kahden sivuhenkilön välillä on havainnollistava tilanteen kannalta: asiakkaan katse on kohdistunut ilmaisanäytteisiin, ja hänen innostuksestaan kertoo avoinna oleva hämmästynyt suu. Huudahdus "Ilmaisia näytteitä!" on sijoitettu sivuhenkilöiden yläpuolelle, joten se voi olla kumman tahansa sanomaa. Myyjällä on kohtelias, kulmikas hymy ja suureksi kuvatut pupillit. Hänen katseensa kohdistuu sivuhenkilön kasvoihin, ja tuijotus vaikuttaa pupilleiden osalta

²⁰ SIVUHENKILÖ Ilmaisia maistiaisia!

Kun haluat ilmaisen maistiaisen, mutta et tahdo jutella myyjän kanssa. (FN53, suom. T.M.)

hyvin aggressiiviselta. Myyjän olemus voidaan tulkita kehonkielen ja eleiden puolesta innokkaaksi, mikä säikäyttää Matin pois: kuvatekstin mukaan hän haluaisi ilmaisenäytteen, mutta hän ei tahdo jutella myyjän kanssa sen saadakseen. Matti ei kuitenkaan kehtaa napata näytteitä sivusta mitään sanomatta. Hänen katseensa on kohdistunut niin ikään ilmaisenäytteisiin, joiden perään hän haikailee.

Koomisen sarjakuvastripistä tekee se, miten suuren roolin juttelu myyjän kanssa saa. Sarjakuvastripissä näkyy kohtaaminen, jossa myyjä tai asiakas huudahtaa, mutta muutoin vuorovaikutusta ei esiinny. Suomalaisten käytöstapojen puitteissa olisi riittävää, että Matti tervehtii ja kiittää. Tämä on Matille ylivoimaista, jolloin koomisuus syntyy liioittelun kautta: arkinen jutustelu vaikuttaa suurelta asialta, jota tulee vältellä.

Ilmaisenäytteet ovat muodoltaan ja väritykseltään huomiota herättäviä: muutoin mustavalkoisuuteen nojaavassa sarjakuvassa maistiaiset saavat suuren roolin värien kautta. Sen lisäksi, että sivuhenkilön ja Matin katse ohjaavat lukijan katseen niitä kohti, on niissä tämän lisäksi punaista ja beigeä väriä. Ruokiin liittyvissä sarjakuvissa on *Finnish Nightmaresin* osalta eniten väriä muihin sarjakuvastrippeihin verrattuna, mikä saattaa liittyä ruoan toimintaan sarjakuvassa. Väreillä tarkemmin kuvattuna lukija saa selkeämmin käsityksen, mikä ruokalaji on kyseessä. Sarjakuvastripistä ei käy ilmi, mitä juuri nämä maistiaiset ovat, mutta ne muistuttavat suuresti Runebergin päivänä syötäviä Runebergin torttuja. Sarjakuvastrippi on tämän lisäksi julkaistu pelkästään sarjakuva-albumissa, joten ilmestymisaika ei anna viitteitä siitä, mitä tuotteet voisivat olla. Suomalaisia perinteitä, juhlapyyhiä ja perinneruokia käsittelemme tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

3.3 Perinteet, juhlapyyhät ja ruokakulttuuri

Tässä alaluvussa käsittelemme sitä, mitä juhlapyyhiä ja perinteitä *Finnish Nightmares* nostaa esille. Juhlapyyhiin liittyy tietynlaisen arkiruoasta poikkeavan ruoan syönti, minkä tähden on perusteltua käsitellä suomalaisia ruokatapoja ja ruokailukulttuuriin liittyviä normeja tässä yhteydessä. Aloitan käsittelyn avaamalla kansallisen kulttuurin käsitettä, mikä liittyy mielestäni kansallisen identiteettiin hyvin läheisesti: kulttuuriset tapahtumat luovat identiteettiä ja ylläpitävät tiettyjä käsityksiä. Yhteisen kulttuurin luominen liittyy kansallisvaltion tavoitteisiin yhtenäisestä kansasta, mitä tarkastelen itsenäisyyspäivää koskevien sarjakuvastriippien avul-

la. Tämän jälkeen käsittelen yhteisesti juhlapyyhiä ja niihin liittyviä ruokailuperinteitä silloin, kun ne ovat sarjakuvassa selkeästi esillä. Näiden perinteiden yhteydessä otan esille arkiruokailuun liittyviä kirjoittamattomia sääntöjä. Viimeiseksi käsittelen saunomista ja sen historiallista tärkeyttä kansalliselle identiteetille.

Juhlapyyhillä viitataan kalenterin mukaisiin vuosittain toistuviin juhliin, kuten jouluun ja juhannukseen. Juhlallisuuksiin liittyy riittien ja seremonioiden suorittaminen: lyhyesti riitti tarkoittaa lähinnä uskonnollisia menoja, kun taas seremonia on suurelle joukolle suunnattu toistuva tai yksittäinen tapahtuma. Tiettyihin juhlapyyhiin liittyvää käyttäytymistä ohjailevat erilaiset tavat ja normit. Juhlapyhät rytmittävät arjen ja vapaa-ajan vaihtelua, joskin nykyään selkeämpi eronteko on työn ja vapaa-ajan jaottelu. (Virtanen 1988, 125–126.) Erilaiset symbolit liittyvät juhlien luontiin: niillä luodaan tunnelmaa ja erottaudutaan arjesta. Suomen lippu salkoon vedettynä toimii niin ikään juhlan symbolisena merkitsijänä. Symbolien lisäksi juhlapyyhinä nautittavat ruoat eroavat arkiruokaista. (Virtanen 127–128.)

Kalenterijuhlapäivien lisäksi kansalliseen kulttuuriin kuuluvat henkilökohtaiset juhlat eli siirtymäriitit (ks. Virtanen 1988, 131), mutta niitä *Finnish Nightmaresissa* käsitellään vähemmän. Matin henkilökohtaisten juhlien puute pitää hänet kenties lukijasta etäällä. Tämä voi kertoa siitä, että Matti on kokenut jo elämänsä tärkeimmät siirtymäriitit, kuten rippijuhlat ja häät, vaikka sormusta hänellä tai hänen vaimollaan ei olekaan. Virtanen liittää henkilökohtaisiin juhliin myös huomioriiiteihin perustuvat juhlat, jolloin juhlan kohdetta onnitellaan säännönmukaisesti tiettyinä päivinä, kuten äitien- tai isänpäivä (ks. Virtanen 1988, 132). Äitienpäiväonnitteluja ei ole julkaistu blogialustalla tai painetussa albumissa vaan pelkästään Facebook-tilillä, mutta isänpäivää koskeva sarjakuvastriippi löytyy niin blogialustalta kuin Facebook-tililtä. Vertailin kyseisiä sarjakuvastriipejä edeltävässä käsittelyluvussa (ks. sivu 44).

Kuten toin edellisessä käsittelyluvussa esille *Finnish Nightmares* sisältää viisi yhteistyössä Yleisradion kanssa tehtyä sarjakuvastriippiä, jotka Korhosen (2016) saatetekstin mukaan koskevat suomalaista itsenäisyydenpäivän viettoa. Kyseisistä sarjakuvastriipeistä oli löydettävissä paljon intertekstuaalisia viittauksia suuriin kansallisiin kertomuksiin, mitä käsittelin tarkemmin edellisessä luvussa. Kyseisten sarjakuvastriippien käsittely juhlapyyhien näkökulmasta on tutkimusaiheeni kannalta mielekästä.

Yhtenä modernin nationalismin tunnusmerkkeinä toimivat muun muassa sankarivainajien muistomerkit ja tuntemattoman sotilaan haudat. Nationalisteilla on tärkeää kuolema ja kuolemattomuus, mikä on läheistä uskonnollisten näkemysten kanssa (Anderson 2007, 44). Yhdessä itsenäisyyspäivä-kokonaisuuteen kuuluvista sarjakuvastripeistä vieraillaankin sankarihaudoilla, joiden viereen on sytytetty kynttilöitä muistamisen merkiksi.

Kuva 21. Matti perheineen vierailee sankarihaudoilla²¹ (FN24).

Sarjakuvastripissä on käytetty nuotti-efektejä, jotka ilmaisevat musiikkia ja laulamista. Sanoitusten perusteella kappale on tunnistettavissa Jean Sibeliuksen säveltämäksi sävelruno *Finlandiaksi* (1899), minkä toinkin jo edellisessä käsittelyluvussa esille. Sen lisäksi, että suomalaisuutta rakennetaan kansallisten teosten avulla, on kyseisessä stripissä nähtävissä kulttuuriin kasvattaminen ja perinteiden jakaminen. Matti ja Aino seisovat haudalla silmät kiinni laulaen. Matilla on edelleen kynttilä kädessä, ja Ainon kädet on aseteltu arvokkaaseen asentoon. Heidän lapsensa seisoo lähellä äitiään silmät avoinna: hän ei laula mukana, vaan tarkkailee tapahtumia. Oikeaoppinen asento eli ryhti suorana ja kädet arvokkaasti vartalon edessä on jo opittu.

Isänmaallisuuden lisäksi kansalliseen kulttuuriin ja kansallisidentiteettiin liittyvät perinnetruuat ja juhlapyhät. *Finnish Nightmaresissa* blogiversio hyödyntää juhlapyhien käsittelyssä

²¹ *Matin itsenäisyyspäivä*
Vierailu sankarihaudoilla. (FN24, suom. T.M.)

ajankohtaisuutta: juhlapyhien läheisyydessä tai tiettyinä juhlapäivinä on tyypillisesti saattanut ilmestyä juhlapyhää koskevia sarjakuvastrippejä. Painetussa albumissa juhlaruokailua koskevat sarjakuvastripit ovat Food & Dining -otsikon alla.

Ottaen huomioon kohdeaineistoni luonteen seuraava sarjakuvastrippi on julkaisualustaltaan erikoislaatuinen, minkä voi nähdä liittyvän *Finnish Nightmaresin* tuotteistamiseen ja vahvaan brändäämiseen. Sarjakuvastrippi kuvailee joulupuuron syöntiä, ja se on ilmestynyt alun perin postikorttina joulukuussa 2015. Käyttämäni esimerkki on postikorttiversio (ks. Korhonen 2015). Blogialustalla sitä ei ole julkaistu omana strippinä, mutta painetussa albumissa se on editoitu: yläotsikko Finnish Christmas Nightmares on poistettu ja selittävän tekstin loppuun on ilmestynyt piste.

FINNISH CHRISTMAS NIGHTMARES

WHEN THERE IS NO ALMOND IN THE RICE PORRIDGE

Kuva 22. Manteli on unohtunut jouluisesta riisipuurosta (FN34)²².

Punaisella pöytäliinalla ja tonttulakilla luodaan jouluista tunnelmaa, eli ne toimivat joulun tunnusmerkkeinä. Matilla on edelleen oma hattu päässään. Sivuhenkilö on selkeästi huvittunut siitä, että manteli oli unohtunut puurosta, mutta Matti on kauhuissaan. Mantelin löytäminen joulupuuron seasta on onnea tuova rituaali, joten Matti on selkeästi tavoitellut elä-

²² *Suomalaisia joulun painajaisia*

SIVUHENKILÖ Hups! Haha! Matti! Katso, mitä unohdimme! Olet syönyt kaikki nuo lisäannokset turhaan!

Kun riisipuurossa ei ole mantelia. (FN34, suom. T.M.)

määnsä onnea. Myös tässä sarjakuvastripissä katseen suunta ohjaa lukijaa. Sivuhenkilö katsoo iloisesti nauraen Mattia, kun taas Matti katsoo kauhuissaan suoraan eteensä. Punainen kaitaliina alleviivaa katseen kohdistumista Mattiin, jonka molemmat kädet ovat pöydällä ja lusikka edelleen riisipuurossa. Hän vaikuttaa jopa paikoilleen jähmettyneeltä. Tämän lisäksi Matin sijoittaminen pöydän päähän voi olla joko sarjakuvan tehokeino punaisen kaitaliinan ja pöydän ulottuvuuden myötä, mutta toisaalta Matti on kohdassa, johon hänet perheensä kanssa aina kuvataan eli perheen päänä. Perinteisesti pöydän pääty onkin istumajärjestykseltään varattu isännälle tai emännälle vieraiden kanssa seurustelua varten.

Finnish Nightmaresissa Matin ruokailu keskittyy pitkälti juhlissa ja ravintolassa syömiseen, eikä häntä nähdä itse koskaan keittiön puolella. Tästä voi vetää johtopäätöksen, että Matti ei pidä ruoanlaitosta, mutta hän arvostaa hyvää ruokaa, koska hän viihtyy ravintoloissa. Runsas ravintoloissa syöminen on viittaus aiemmin perustelemaani Matin keskiluokkaiseen elämäntyyliin. Ruokailutapoihin keskityvistä sarjakuvastripeistä suurin osa on ilmestynyt painetussa albumissa luvussa Food and Dining. Suomalaiset pöytätavat kuuluvat yleissivistykseen, mutta etenkin yksi tapa voi aiheuttaa suomalaiselle maailmalla ongelmia: lautanen syödään tyhjäksi. Eräässä sarjakuvastripissä (FN57) kuvataan Matti ruokapöydässä maha paisuneena. Hän katsoo kauhuissaan lautastaan, jolle illan isäntä tai emäntä on laittamassa lisää ruokaa, koska hän luulee, ettei Matti ole vielä kylläinen, ja pyrkii olemaan vieraanvarainen. Koomisuus syntyykin tästä yllättävästä yhteentörmäyksestä, johon sarjakuvan hauskuus pitkälti perustuu. Molemmat toimivat omien kohtelaiden tapojensa mukaan.

Toinen suomalaiseen ruokailuun liittyvä kirjoittamaton tapa on kursailu, jota Ulla Tiirilä on artikkelissaan ”Kerta kiellon päälle? Kieltäytymisen monet merkitykset” (1999) avannut hyviin tapoihin kuuluvana ilmiönä. Tiirilän (1999) mukaan kutsuilla tarjotuista lisäännoksista kieltäytymällä vältetään ahneelta näyttämistä, mutta tällöin isäntäväki usein tarjoaa lisäännoksia innokkaammin, vaikka kieltäytyminen olisikin todellista, eikä pelkkää kursailua. Molempien osapuolien tavoitteena on vaikuttaa kohteliaalta. Usein kursailuun liittyy vaatimattomuus, jolloin mieliteon yli on hankala päästä, koska ihmiset helposti ajattelevat, ettei heidän eteensä tarvitse nähdä ylimääräistä vaivaa tai he eivät tarvitse mitään.

Kursailusta oli esimerkki jo aikaisemmassa alaluvussa, jossa Matti olisi halunnut maistiaisia, mutta hän ei kuitenkaan rohjennut niitä ottaa. Ruokailuun liittyen *Finnish Nightmaresissa* on

kaksi sarjakuvastriippiä, jotka vaikuttavat painetun albumin asettelun takia jatkumolta. Ensimmäinen sarjakuvastriippi (FN22), jossa kuvataan pääruoan suhteen kursailua, on ilmestynyt niin painetussa albumissa kuin blogialustalla marraskuussa 2015. Toinen sarjakuvastriippi (FN77), jossa kuvataan kursailua jälkiruoan suhteen, on ilmestynyt niin ikään painetussa albumissa ja blogialustalla maaliskuussa 2016. Blogissa ilmestymisajat ovat toisistaan selkeästi erillisiä, jolloin ruokailutapahtumat on helppo nähdä erillisinä kohtauksina, sillä välissä on muitakin julkaisuja. Painetussa albumissa koomisuutta lisää näiden sarjakuvastriippien asettelu samalle aukeamalle: ensin vieraat kursailevat pääruoan kohdalla, ja vielä tämän jälkeen jälkiruoan suhteen.

Kahvilla on tietty sosiaalinen funktio. Ihmisten kyläillessä toistensa luona ja juhlissa kahvi kuuluu tärkeänä osana illan ohjelmaan. Tämän lisäksi kahvi on arkijuoma, jota nautitaan aamulla, töissä ja päivällä. Suomalainen kuluttaa vuodessa keskimäärin 160 litraa kahvia (Kulmala 2017), joten on perusteltua sanoa, että se on tärkeä osa suomalaisuutta ja sosiaalisia tilanteita. Kahvin yleistyessä Suomessa 1700-luvulla sen tuonti maahan kiellettiin muutamiksi vuosiksi kokonaan, mutta sillä ei ollut merkittävää vaikutusta kulutuksen lisääntymiseen: ylemmistä luokista lähtöisin oleva tapa vakiintui 1800-luvun loppupuolella myös maaseudun arkijuomaksi (Vuorela 1975, 286). Kahvin tärkeys tulee esille *Finnish Nightmaresissa* sarjakuvastriipissä (FN19), jossa kahvi on loppunut. Sarjakuvastriipissä on kuvattuna tilanteen kannalta oleelliset ymmärtämistä helpottavat asiat: jalaton pöytä, jossa on tyhjä kahvipannu, ja Matti, joka roikottaa kädessään tyhjää kahvikuppia ja katsoo kauhuissaan pöydällä olevaa kahvipannua. Kuvan selitteenä on teksti: *”There’s no coffee”* (FN19).

Edellä olen käsitellyt suomalaisia perinteitä juhlapyyhiin ja juhlaruokailuun liittyen, sillä arki-ruokailuja *Finnish Nightmaresissa* on kuvattu todella vähän. Seuraavaksi otan esille suomalaisuudelle tärkeän paikan eli saunan. Suomessa on vuoden 2015 loppuun mennessä arvioitakin olevan yli 2 000 000 saunaa (Tilastokeskus 2017). Seuraavassa katkelmassa saunominen nähdään otsikkotason kautta ”suomalaisena faktana”, minkä voi nähdä olevan kytköksissä saunojen runsaaseen esiintymiseen Suomessa, jolloin saunominen on vain vallitseva toiseikka.

KUVA 23. Matti jutustelee saunassa (FN44)²³.

Yläotsikonomainen teksti implikoi, miten juurtunut ja oleellinen osa suomalaisuuden arkea saunan nähdään olevan, koska se lukeutuu suomalaisiin faktoihin. Sarjakuvastripin selittävä teksti viittaa Matin ja sivuhenkilön varautuneisuuteen: ”Jopa varautuneimmat suomalaiset voivat tulla puheliaksi saunassa” (FN44, suom. T.M.). Yleisolemukseltaan Matti on sarjakuvassa passiivinen ja välttelevä luonteeltaan, mutta tässä sarjakuvastripissä hän hymyilee. Tekstin ja toiminnan ristiriita tuottaa koomisuutta, sillä muutaman sanan mittainen dialogi ei monessa mittakaavassa ole puheliasta. Toisaalta henkilöiden välillä on selkeä kontakti: he katsovat toisiaan vinosti hymyillen silmiin, vaikka ovatkin alastomana suljetussa tilassa. Usein tilan puute ja sen aiheuttamat kohtaamiset ovat aiemmissa sarjakuvastripeissä saaneet Mattissa aikaan ahdistusta ja kauhua.

Anttonen (1993, 55) on kuvannut, että historiallisesti humala ja löyly on nähty kansalliseksi pelastukseksi puhdistautumisen ja pyhittämisen kautta. Ne ovat muodonmuutoksen symboleja, joiden avulla muuntauduttiin seurustelukelpoisiksi, ja puhtauden oleellisimpina tekijöinä olivat ”sauna, löyly, vihta ja viina”. Stripissä esiintyvä muutos varautuneesta puheliaksi

²³ *Suomalaiset faktat*

SIVUHENKILÖ Hyvät löylyt!

MATTI Todella rentouttavaa!

Jopa varautuneimmat suomalaiset voivat tulla puheliaksi saunassa. (FN44, suom. T.M.)

on ilmeisesti kuvatunkaltainen muutos seurustelukelpoiseksi. Viinaa *Finnish Nightmaresissa* ei sen sijaan esiinny, vaikka se liitetäänkin monessa lähteessä suomalaisuuteen. Palatakseni historialliseen näkökulmaan viina ei saunomisen yhteydessä alkujaan kuulunut puhdistautumisrituaaliin (1993, 101), joten kenties sen puuttuminen voidaan nähdä paluuna alkupe-
räisille saunomisrituaalin juurille, jolloin rituaaliin liittyi uskonnollisuus. Ylipäätään saunalta odotettiin hengellisyyttä keventymisen ja ajatusten selkeyden tähden (Korhonen 1993, 101), mikä tulee mielestäni ilmi hahmojen vienosta hymystä ja rentoutuneesta olemuksesta. Edelleen sauna liitetään tietynlaiseen keventymiseen rentoutumisen näkökulmasta.

Marraskuussa 2015 blogialustalla ilmestyneessä sarjakuvastripissä kirjailija toivottaa lukijoil-
leen rentouttavaa viikonloppua sarjakuvastripin (FN15) välityksellä.

Kuva 24. Matti ajattelee rentouttavaa viikonlopun viettoja (FN15)²⁴.

Sarjakuvastrippi kertoo yksinkertaisuudessaan paljon *Finnish Nightmaresin* toimintatavoista. Vaikka en käsittelekään kirjailijan intentioita tai sarjakuvan esittelytekstejä sen tarkemmin, on sarjakuvastripin yhteyteen kirjoitettu teksti hyvän viikonlopun toivottamisesta avaava sarjakuvastripin idean kannalta. Kirjailija on halunnut bloginsa alkuvaiheessa toivottaa luki-
joilleen rauhallista viikonloppua, jonka hän itse liittää saunomiseen. Osassa sarjakuvastrippe-
jä kyseessä onkin kirjailijan viestiminen striippien välityksellä. Samaan kategoriaan kuuluvat juhlapyhien toivotukset ja Matin vaimon nimen äänestäminen, jolloin vuorovaikutus kirjaili-
jan ja lukijan välillä tapahtuu sarjakuvastripin välityksellä.

²⁴ Rentouttavaa viikonloppua! (FN15, suom. T.M.)

Sarjakuvastriippi kuvaa Matin tämän lisäksi onnellisena saunaa ajatellessaan. Ajatuskupla, joka kuvailee Matin ajatuksia, on *Finnish Nightmaresille* harvinainen. Matin sisäisiä ajatuksia ei muutoin kuvata, mutta usein selittävän tekstin voi olettaa ainakin liippaavan läheltä Matin mietteitä. Ajatus- tai puhekuplia ei niin ikään esiinny sarjakuvassa, vaan dialogi esitetään ti- lalla rajattuna irrallisena tekstinä. Toisaalta ajatuskupla erottaa ajatuskuplan kuvan musta sarjakuvasta, koska muutoin ero sarjakuvan todellisuuden ja Matin ajatusmaailman välillä jäisi epäselväksi.

Ensimmäisessä käsittelyluvussa toin esille intertekstuaalisia viittauksia muihin teksteihin ja kulttuurin ilmiöihin ja ajankohtaisiin tapahtumiin. Sarjakuvastripissä huomiota herättääkin poikkeuksellisen tarkka ajatuskuplan kuva: kuvassa on suomalaisoletettu mies, jolla on sini- set silmät ja vaaleat hiukset, ja hän istuu saunanlauteilla löylyä heittäen. Korhosen sarjaku- vastriippiä avaava teksti kertooakin kyseisen emojin olevan thisisFINLAND –sivustolta, jonka tavoitteena on markkinoida Suomea. Hanke on Suomen valtion tukema.

3.4 Suomalainen nöyryys työelämässä

Suomalainen työelämä on jo pitkään ollut digitalisaation myötä murroksessa. Myös päähen- kilö Matti joutuu työelämässä monenlaisiin tilanteisiin ja hän kohtaa työssään palavereita ja yli-innokkaita kollegoita. Itsensä alentamisen ja nöyryyden lisäksi tietynlainen sisukkuus tu- lee työelämää koskevissa sarjakuvastripeissä ilmi. Tässä alaluvussa käsittelen Mattia suoma- laisessa työelämässä ja asenteita ja normeja, joita työelämää koskevista sarjakuvastripeistä välittyy. Yhtenä konfliktien aiheuttajana Matin työpaikalla on Matin erilainen suhtautuminen työelämään ja sosiaalisiin tilanteisiin verrattuna hänen työkavereihinsa.

Ensimmäiseksi analysoin sarjakuvastriippiä, joka kertoo Matin sisukkuudesta ja kovasta työ- moraalista. Matti on saapunut töihin sairaana.

Kuva 25. Matti on tullut töihin pää kainalossa (FN66)²⁵.

Suomalaiset mielletään työelämässä ahkeriksi (Kivimäki 2012, 56), ja juuri laiskalta näyttämisestä Matti yrittääkin välttää. Yllä olevaa sarjakuvastriippiä kuvaa hyvin idiomi ”pää kainalossa”, joka on läsnä kuvan tasolla. Metaforien eli kielikuvien konkretisoituminen luo koomisuutta ja se voidaan nähdä yhtenä huumorin keinona (Laakso 2014, 76). Tämä metaforan kielellistäminen toimii nurinkäöntönä (mt. 2014, 77). *Finnish Nightmaresissa* kielikuva käännetään konkreettiseksi kuvallisuuden kautta, jolloin kielellinen sanonta onkin käännetty vastaamaan kirjaimellisesti mielikuvaansa kuvallisessa muodossa. Suomen kielen sanontoja tuntemattomalle koomisuus syntyy siitä, että Matti on lähtenyt töihin pää kainalossa, mikä on fyysisesti mahdoton olotila. Vaikka työnantaja kehottaa Mattia lähtemään kotiin, on Matti omasta mielestään työkykyinen. Tällaista sinnikkyyttä voi kuvata tarkemmin tietyllä suomalaisella termillä eli ”sisulla”. Sisu ja sisukkuus tulevat *Finnish Nightmaresissa* ilmi työelämää koskevissa sarjakuvastripeissä.

Sisu-sana on siitä erityinen, että sille ei ole selkeitä vastineita muissa kielissä. Tästä syystä avaan siihen kerrostuneita merkityksiä. Martti Rapolan mukaan sisu-sanalla voidaan kuvata ”sisukasta ihmistä”, joka on eläimellinen ja barbaarinen, eikä säiky verta. Toisaalta sisu voi ilmetä ihmisessä uskalluksena ja rohkeutena tehdä asioita. Kolmanneksi sisukkuus voidaan mieltää piittaamattomuudeksi ja äkäisyydeksi. (Rapola 1947 Knuuttilan mukaan 2008, 31.) Knuuttila (2008, 28) ehdottaakin, että sisun on tarkoitusperäisesti urheilumaailman avulla

²⁵ SIVUHENKILÖ Matti, sinun pitäisi todellakin ottaa sairauslomaa.

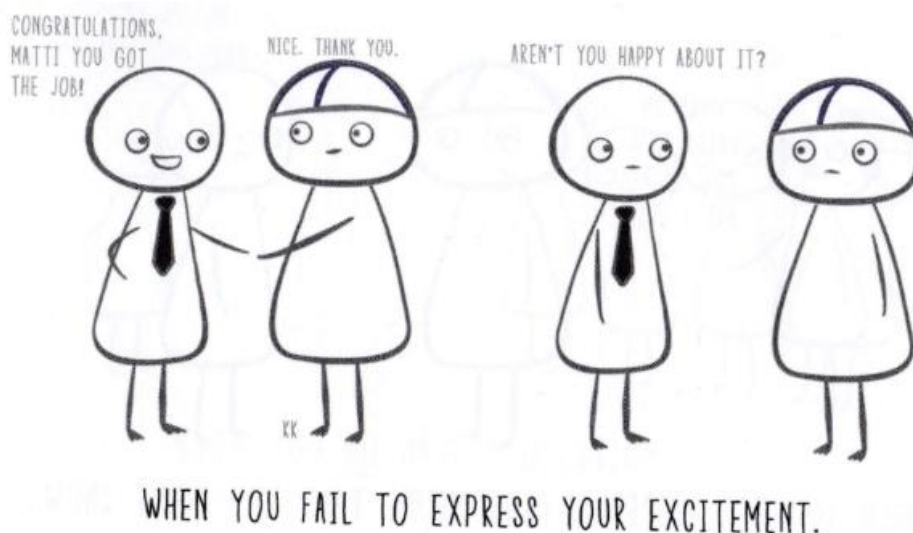
MATTI Voin hyvin.

Jotta et näyttäisi laiskalta, menet sairaana töihin. (FN66, suom. T.M.)

synnitetty kansallinen myytti ja uskomus suomalaiseen sisuun ja sisukkuuteen. Kansallisissa tarinoissa etenkin itsenäistymisen aikaan sisulle on annettu monia yhtenäisiä merkityksiä.

Toisaalta suomalainen työelämä ja suomalainen työnantaja näyttäytyvät analysoimani sarjakuvastripin (FN66) kautta inhimillisiltä ja välittäviltä. Työnantaja on järkyttynyt Martin päätösmästä olemuksesta, ja pyytää tätä ottamaan sairauslomaa. Hän on huolestunut työntekijänsä hyvinvoinnista. Tämän lisäksi suomalainen työelämä panostaa positiivisuteen ja myönteiseen työilmapiiriin, sillä Mattia kehutaan monissa sarjakuvastripeissä hyvästä työpanoksesta, tai kollegat ottavat Mattiin kontaktia myös vapaa-ajan elämän suhteen.

Sisukkuuden ja ahkeruuden lisäksi työelämässä painottuu nykypäivänä oikeanlainen ja asiallinen pukeutuminen. Marjo Kamila kuvaa ammattiopettajien pukeutumista ja siihen liittyvää koodistoa, mutta hänen näkemyksensä ovat yleistettävissä laajemminkin työelämäään. Kamila (2011, 62–63) onkin artikkelissaan nimennyt virallisen ja kalliin näköisiin housupukuihin pukeutumisen *statuspukeutumiseksi*, johon liittyvät vaatteissa olevat logot. Statuspukeutuminen toimii eri yhteisöissä erilailla, eikä välttämättä kosketa kaikkia, mutta kollegaa paremmin pukeutuva henkilö saattaa korottaa omaa asemaansa vaatteiden kautta. Pukeutumisen kautta voidaan viestiä omasta arvomaailmasta ja tulla osaksi yhteisöä samankaltaisen pukeutumisen kautta. Seuraavassa esimerkissä Martin tulevan työnantajan asema korostuu solmion käytöllä.

Kuva 22. Matti onnistuu työnhaussa (FN69)²⁶.

Työnantajan roolin ilmaisijana on yksilöivä solmio. Mielestäni tämä yksityiskohta luokittelee työnantajan sivistyneiden ihmisten joukkoon statuspukeutumisen kautta. Työnantajan asemassa hän on valta-asemassa Mattiin nähden. Stripin asetelmasta tämä ei kuitenkaan käy ilmi, koska molemmat henkilöt kuvataan samalta tasolta, mikä voi merkitä tietynlaista reiluutta ja suoraselkäisyyttä. Työnantaja hallitsee työelämässä vaadittavia sosiaalisia taitoja olemalla vilpittömän innostunut ja työntekijän asioista kiinnostunut. Työnantajan innokkuutta korostaa eteenpäin nojautunut asento ja tomera asento käsi lanteilla.

Muissa sarjakuvastripeissä Matin hattu ei aina kiinnitä lukijan huomiota negatiivisessa mielessä käytöstapojen puuttumisena, mutta työnantajan virallisen pukeutumisen tähden Matin hattu näyttää siihen verrattuna koomiselta. Hän on juuri saanut työpaikan, mutta siitä huolimatta hän ei vielä hallitse käytöstapoja, eikä ota lakkia pois päästä sisätiloissa. Lakki on Matille ainoa yksilöivä tekijä, joten ilman sitä hän ei olisi tunnistettava. Sarjakuvastripissä Matin kasvot ovat lähes ilmeettömät, eivätkä kykene täyttämään työnantajan odotuksia siitä, miltä juuri palkatun työntekijän tulisi näyttää. Matti täyttää vain kansankäsitystä suomalaisten miesten tuppisuisuudesta (ks. Kivimäki 2012, 46), joskin hän yrittää ilmaista innostustaan sanomalla "nice" (FN69). Selittävä teksti antaa olettaa, että Matti on yrittänyt olla innostunut,

²⁶ TYÖNANTAJA Onnea, Matti! Sait työn!

MATTI Hienoa. Kiitos.

TYÖNANTAJA Etkö iloitsekaan?

Kun epäonnistut innokkuutesi näyttämisessä. (FN69, suom. T.M.)

joskin hänen innostuksensa näkyy pienemmällä volyymilla. Hänen pettynyt katseensa sarjakuvastripin toisessa ruudussa vahvistaa tätä kontrastia: hän on innostuksen osoittamisesaan epäonnistunut.

Marja-Liisa Manka (2012) on jaotellut eri ikäpolvien näkemyksiä työelämästä ja suhtautumisesta työhön. Suurten ikäluokkien mielestä työelämässä tärkeitä аспектеja olivat korkea työmoraali ja pärjääminen. 1960–1980-luvuilla syntyneiden sukupolvelle tärkeitä olivat etenemismahdollisuudet ja tekninen osaaminen. 1980-luvun jälkeen syntyneille ominaisia ovat virtuaalisuus ja verkostoituminen, ja usein harrastukset nähdään työelämää arvokkaampina. Mankan jaottelun tarkempi analysointi osoittaakin ristiriidan Matin työelämäkäsityksen ja modernin työelämän välillä. Matti vaikuttaa työelämässään jakavan suurten ikäluokkien arvot eli korkean työmoraalin ja pärjäämisen suhteen, mutta hänen työpaikallaan verkostoituminen sosiaalisuuden muodossa nähdään arvokkaana. Suurten ikäluokkien korkea työmoraali voi olla kytköksissä sairaslomien välttämiseen: sairaslomien pitäminen tulee työnantajalle kalliiksi (ks. Manka 2012), eikä korkean työmoraalin työntekijä tahdo näyttää laiskalta. Matti uusintaa täten varsin perinteisiä arvoja työelämän suhteen, vaikka työpaikalla arvossa ovat enemmän myöhempien sukupolvien näkemykset.

Mankan (2012) mallin mukaan toimiva työyhteisön toimivuus edellyttää avointa vuorovaikutusta. Työelämässä voimavarana nähdään työyhteisötaidot, jotka edellyttävät yksittäisen työntekijän tasolla muiden huomioon ottamista positiivisilla tavoilla, kuten tervehtiminen, kuunteleminen, auttaminen, lupauksen pitäminen ja hyvä käytös. Matin työnantajan suhtautuminen Matin ilmeettömyyteen ja siitä yllättyminen antavat viitteitä siitä, mitä suomalainen työelämä sarjakuvastripin maailmassa kaipaa: sosiaalisia kykyjä omaavia joukkuepelaajia. Matin työnantaja on osoittanut monessa sarjakuvastripissä uudistuneen työelämän työyhteisötaitoja, kuten kuuntelemista ja huomioon ottamista. Tämän lisäksi Matin kollegat edistävät työyhteisön toimivuutta jutustelun ja toisten huomioimisen avulla, mihin Matti ei kiltta osin kykene.

Perinteisesti suomalaisella kansallisuudella on totuttu selittämään puutteita ja vikoja nähden muihin, jolloin suomalaisuus on nähty sivistymättömänä huonommuuden tunteena ja jonain, josta tulisi päästä eroon (Anttila 1993, 129). Paikoitellen Matti näyttäytyykin sivistymättömänä silloin, kun hän ei pysty toimimaan tilanteiden vaatimien normien mukaan (esimerkiksi

työkavereiden kanssa jutustelun vastavuoroisuus tai hatun pois ottaminen sisätiloissa). Osa tutkimuskirjallisuudesta suhtautuu suomalaisuuteen alun alkaenkin negatiivisten sanavalintojen kautta, kuten kuvailemalla suomalaisuutta arkiseksi ja tavaliseksi, sekä tylsäksi ja latteaksi (ks. Lehtonen et al. 2004, 31). Nämä ilmaukset luovat kaikki negatiivista kuvaa suomalaisuudesta tai jos ei negatiivista, niin ainakin hyvin epämielenkiintoista ja luotaantyöntävää. Toisaalta tämän *itserasismin* ja *itseironian* voinähdä keinona nousta negatiivisten stereotyyppien yläpuolelle, jolloin väittämät suomalaisesta huonoudesta kääntyvät toisin päin (Lehtonen et al. 2004, 38). Vaikka tavallisuus onkin analyysini kautta osoittautunut keskiluokan koomiseksi piirteeksi, en ole nähnyt sitä negatiivisena piirteenä. Puutteistaan huolimatta Matti on arvostettu työyhteisön jäsen, jonka varautuneisuus hyväksytään hänen ominaisuuksiinsa.

4 Johtopäätökset

Olen tutkielmassani hahmotellut suomalaisuuden kuvausta ja tuottamista Karoliina Korhosen englanninkielisessä sarjakuvassa *Finnish Nightmares*. Tutkielman tavoitteena oli löytää vastaus siihen, millaisena suomalaisuutta kuvataan, millaisin keinoin sitä tuotetaan ja millaista palasista suomalaisuus sarjakuvassa koostuu. Vastausten etsimisessä hyödynsin monipuolisesti eri tieteenalojen tutkimuksia ja teorioita. Sarjakuvatutkimuksen avulla hahmotelin sarjakuvan kerronnan keinoja merkitysten luomisessa, peilasin sarjakuvan esittämää kuvaa sosiaalitieteen näkemyksiin suomalaisuudesta, ja analysoin sarjakuvan koomisuutta ja sen syntymistä inkongruenssiteorian avulla. Tulkitsin Mattia tavallisena hahmona, joka edustaa perinteistä topeliaanista kuvaa suomalaisista urbaanin kaupunkiympäristön keskellä, sekä sarjakuvan tuottamaa suomalaisuutta.

Tutkimushypoteesini oli, että *Finnish Nightmares* osin uusintaa vanhoja stereotyypppejä ja representaatioita suomalaisuudesta, ja hyödyntää eritoten kansallisia perinteitä ja symboleita suomalaisuuden kuvaamisessa. Oletin tuotetun kuvan olevan paikoitellen varsin yksipuolinen johtuen siitä, millaisia aiheita sen keskiöön valikoituu ja mitä yhden miespuolisen, kansasuomalaisen päähenkilön kautta pystytään kuvaamaan. Uskoin, että sarjakuva pohjautuu etenkin arkipäiväisten tilanteiden varaan.

Yksi *Finnish Nightmares* leimaava piirre on sarjakuvan ikonisuus, joka toimii sarjakuvan sanomaa vahvistavana tekijänä. Ikonisuus liitetään vahvasti etenkin pilakuvien toimintaan, koska niiden sanoma rakentuu yksinkertaistuksien kautta. Tulkitsen *Finnish Nightmares*issa olevan pilakuvallisia piirteitä seuraavin perustein: pilakuvan tulkinnassa oleellisia ovat vastaanottajien ennakkotiedot ja usein pilakuvan tekijän koko tuotannon suhteuttaminen esille nousseisiin asioihin. Nämä ehdot toteutuvat *Finnish Nightmares*issa, koska suomalaisen kulttuurin tunteminen tuo sarjakuvastriippiin usein lisää sisältöä viittaamalla esimerkiksi ajankohdaisiin tapahtumiin tai tiettyihin sosiaalisiin tilanteisiin ja toimintatapoihin, jotka ovat suomalaisille tyypillisiä. *Finnish Nightmares* on niin ikään yksinkertaistettu näkemyksiltään, mutta sarjakuvastrippeihin liittyy useimmiten jonkinlainen konflikti perinteisen Matin ja sosiaalisen suomalaisen tai ulkomaalaisoletetun välillä, jolloin näkökulmia ja eri ääniä on mukana enemmän kuin pilakuvassa.

Yksinkertaisimmillaan Mattia voi kuvata tavalliseksi suomalaiseksi. Tavallisella viittaataan tutkimuksen määrittämään käsitykseen tavallisesta, keskiluokkaisesta henkilöstä, jolla on pyritty keskivertoisuudessaan kuvaamaan kaikkien suomalaisten keskiarvoa. Matti toimii täten suomalaisuuden vakiona sikäli, kun tavallisuudesta on mielekästä puhua. Tämän lisäksi hahmon luonnetta leimaa sosiaalinen passiivisuus: Matti välttelee sosiaalisia tilanteita ja pyrkii jopa valkoisin valhein eroon näistä tilanteista. Perheen kesken Matin rooli on puolestaan hyvin perinteinen. Hänet on usein sijoitettu etäämmälle vaimosta ja lapsestaan, jotka ovat puolestaan konkreettisesti toisissaan kiinni. Matin ja hänen perheensä lisäksi sarjakuvassa esiintyy muutamia selkeästi tunnistettavia sivuhahmotyyppejä, jotka voidaan liittää joko tiettyjen tilanteiden toimijoiksi, kuten työpaikan sosiaaliset kollegat, tai jotka rakentuvat ominaisuuksiensa kautta tunnistettaviksi sivuhahmoiksi esimerkiksi tietyn tyyppisen hymyn avulla. Sivuhahmotyypit tuovat Matista esille tiettyjä piirteitä oman toimintansa kautta. Sarjakuva tarjoaa suomalaisista varsin yksipuolisen kuvan, sillä hahmot ovat etnisesti toistensa kaltaisia, eikä sarjakuvassa esiinny muita kieliä kuin suomi ja englanti. Tämän lisäksi sarjakuva keskittyy kuvaamaan tavallista keskiluokkaista elämää ravintolaillallisineen. Toisaalta sarjakuvassa kuvataan suomalaisuutta myös sivuhenkilöiden kautta, vaikka päähuomio kohdistuu Matin toimintaan.

Intertekstuaalisen lukutavan kautta Matti on liitettävissä kulttuurisiin sanontoihin ja suomalaisuuden symboleihin. Matin hatun kautta avautuu monia tulkintoja suomalaiseen kulttuuriin liittyen: hänen hattunsa värit, sininen ja valkoinen, kuvaavat Suomen lippua. Lisäksi hän yhdistyy Väinämöiseen niin hattunsa kuin Kalevalan päivää kuvaavaan sarjakuvastripin kautta, jossa hän soittaa kanteletta. Tämän lisäksi sarjakuvassa on kuvattu Suomen nykyinen presidentti Sauli Niinistö itsenäisyyspäivän vastaanotolla. Niinistön toimikausi presidenttinä alkoi 1. maaliskuuta 2012, joten sarjakuva on sidottu tiettyyn aikaan. Itsenäisyyspäivää kuvaavissa sarjakuvastripeissä viitataan tämän lisäksi Tuntematon sotilas -elokuvaan (1955) ja *Finlandia*-hymniin (1899).

Sarjakuva ottaa suomalaisuuden stereotyyppeihin kantaa puhumalla niistä suoraan nimeämällä, vahvistamalla niitä tai vaihtoehtoisesti kärjistämällä niitä niin pitkälle, että ne alkavat vaikuttaa koomisilta ja kumoutuvat sitä kautta. Stereotyyppit auttavat ihmisiä asioiden hahmottamisessa, joskin ne saattavat toimia negatiivisesti itseään toteuttaen. Kaikki stereotyyppit eli yksinkertaistukset eivät toisaalta ole virheellisiä ennakko-oletuksia, vaan ne saatta-

vat perustua tosiasioihin, jotka eivät tosin välttämättä enää nykyhetkessä pidä paikkaansa, vaikka stereotyyppi olisikin yhä käytössä.

Suomalainen kulttuuri on tutkimusperinteessä nähty etäkohteliaana ja matalakontekstisena. Etäkohteliaalla viitataan tiettyyn fyysiseen etäisyyteen, mikä tulee ilmi sarjakuvan hahmojen etäisyyksistä toisiinsa nähden sen lisäksi, että etäisyys lukijaan on vähintään sosiaalinen kuvakoon kautta. Se saattaa vaikuttaa epäkohteliaalta. Matalakontekstisuus kertoo puolestaan sen, että kulttuurin vuorovaikutus on varsin vähäeleistä ja yksitulkintaista. Agraarikulttuuri on ollut suurena vaikuttajana kulttuurin muodostumiseen. Matalakontekstisuuden käsite on hyödyllinen verrattaessa siihen liitettäviä piirteitä korkeakontekstisiin kulttuureihin, joissa viestintä on monitulkintaista ja vahvasti eleillä vahvistettua. Tulkitsenkin ulkomaalaisoletetun sivuhahmotyyppin toimivan korkeakontekstisille kulttuureille tyypillisesti, jolloin hänen ja Matin kohtaamisissa aiheutuu usein väärinkäsityksiä tai epämukavia tilanteita. Yhteisten tapojen tunteminen ja noudattaminen luo yhteenkuuluvuutta. Keskinäinen ymmärrys perustuukin säännönmukaisuuteen ja oikeisiin tulkintoihin.

Suomalaisuutta korostetaan sarjakuvassa perinteisten juhlapyhien ja juhlaruokien avulla. Tämän lisäksi saunomisella on positiivinen vaikutus varautuneiden suomalaisten sosiaalistamiseen. Työelämä näyttäytyy sarjakuvassa kansainvälisenä tilana, jossa valttia ovat työyhteisötaidot. Työnantaja on työntekijöidensä hyvinvoinnista kiinnostunut. Naapureiden ja julkisilla paikoilla käyttäytymisen suhteen rajat ovat selvät: suljetussa tilassa kaikenlaisen kontaktin vältteleminen on suotavaa, mutta hyvistä käytöstavoista, kuten tervehtimisestä ja kiittämisestä, pidetään silti kiinni.

Kohdeaineisto oli julkaisualustansa takia poikkeuksellinen: osa sarjakuvastripeistä ilmestyi sekä verkossa että painettuna albumina. Verkossa julkaiseminen antoi mahdollisuuden ottaa kantaa ajankohtaisiin tapahtumiin ja kommunikoida lukijoiden kanssa sarjakuvastriippien välityksellä. Tämän lisäksi ajankohtaiset juhlapyhät olivat oleellinen osa verkossa julkaistua sarjakuvaa. Painetussa sarjakuva-albumissa sarjakuvastriippien asettelu ja rinnastaminen esimerkiksi samalle aukeamalle sijoittamisella linkitti sarjakuvastrippejä toisiinsa ja saattoi vahvistaa sarjakuvastriipin alkuperäistä koomista vaikutelmaa. Muutamissa sarjakuvastriipeissä oli selkeästi hahmotettavissa kronologista jatkumoa. Tämän lisäksi painettujen sarjakuvast-

riippien kieliasua oli usein muokattu oikeaoppisempaan ja muutamia yläotsikon kaltaisia selittäviä tekstejä oli poistettu.

Olen tässä luvussa esitellyt tärkeimmät tutkimustulokset ja vastannut tutkimuskysymyksiini. Kuten on nähtävissä, *Finnish Nightmares* välittää yksinkertaisesta piirrostyylistään ja sarjakuvastriippien epätyypillisestä pituudesta huolimatta laajaa kuvaa suomalaisuudesta ja suomalaisista. Osa näistä mielikuvista saattaa perustua historian saatossa muodostuneisiin faktoihin, kun taas toiset perustuvat fiktiivisiin oletuksiin. Yhtä kaikki niiden tarkoituksena on kertoa tarinaa suomalaisuudesta. Tutkimuksessani olenkin löytänyt jaottelun perinteisen, topelianiseen Mattiin perustuvan suomalaisuuden ja sosiaalisen, urbaanin suomalaisuuden välillä. Sarjakuvassa on tämän lisäksi erilaisia tyyppihahmoja, jotka edustavat tiettyjä suomalaisuuden piirteitä. Alkuperäisen hypoteesini pohjalta ennako-oletukseni sarjakuvan välittämästä suomalaisuudesta on laajentunut, vaikka näenkin sarjakuvan pohjaavan edelleen perinteiseen, agraarikulttuuriin pohjautuvaan suomalaisuuteen, jossa suomalaiset nähdään varautuneina ja etäkohteliaina. Tämän lisäksi sarjakuvasta välittyy vilpittömän rehellinen, kaupunkilaistunut suomalainen, joka nauttii rauhasta ja hiljaisuudesta betonikuutioiden keskelläkin.

Lähteet

Tutkimuskohteet:

Korhonen, Karoliina 2015–2018. *Finnish Nightmares* -blogi. <http://finnishnightmares.blogspot.fi/> (3.12.2017).

Korhonen, Karoliina 2016. *Finnish Nightmares: A Different Kind of Social Guide to Finland*. Jyväskylä: Atena.

Korhonen, Karoliina 2015–2018. Finnishnightmaresofficial. <https://www.instagram.com/finnishnightmaresofficial/> (2.1.2018). Instagram-tili.

Korhonen, Karoliina 2015–2018. Finnish Nightmares. <https://www.facebook.com/finnishnightmares> (2.1.2018). Facebook-tili.

Lähdekirjallisuus:

Atena Kustannus Oy. Jyväskylä. <https://atena.fi/etusivu> (01.03.2017).

Anderson, Benedict 2007. *Kuvitellut yhteisöt: Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Suom. Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino. Englanninkielinen alkuteos 1983.

Anttila, Jorma 2007. *Kansallinen identiteetti ja suomalaiseksi samastuminen*. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos.

Anttila, Jorma 1993. Käsitykset suomalaisuudesta – traditionaalisuus ja modernisuus. Teoksessa Teppo Korhonen (toim.) *Mitä on suomalaisuus?* Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 108–134.

Anttonen, Veikko 1993. Pysy Suomessa Pyhänä – Onko Suomi uskonto? Teoksessa Teppo Korhonen (toim.) *Mitä on suomalaisuus?* Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 33–67.

Bacon, Henry 2010. Elokuvakerronnan luonnolliset ja luovat ulottuvuudet. Teoksessa Mari Hatavara, Markku Lehtimäki ja Pekka Tammi (toim.) *Luonnolliset ja luonnottomat kertomukset. Jälkiklassisen narratologian suuntia*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 255–276.

Bourrelle, Julian S. 2017. Mondå Forlag. <https://thesocialguidebook.no/> (23.12.2017).

Bourrelle, Julien S. 2016 alkaen. *The Social Guidebook to Norway*.

<https://thesocialguidebook.no/blogs/the-social-guidebook-to-norway> (23.12.2017).

Finland Promotion Board. Ministry for Foreign Affairs, Department for Communications 1995–2017. thisisFINLAND. <https://finland.fi/> (2.1.2018).

Gallen-Kallela, Akseli 1891. *Aino-taru*. Öljyvärimaalaus.

Hall, Stuart 1999. *Identiteetti*. Suom. Mikko Lehtonen & Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.

Helasvuo, Marja-Liisa, Johansson, Marjut & Tanskanen, Sanna-Kaisa 2014. Johdatus digitaaliseen vuorovaikutukseen. Teoksessa Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson & Sanna-Kaisa Tanskanen (toim) *Kieli verkossa: Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen*. Helsinki: SKS, 9–28.

Herkman, Juha 1998. *Sarjakuvan kieli ja mieli*. Vastapaino: Tampere.

Holopainen, Simo 2013. *Tamperelaiset hullaantuivat 1 400 ilmaisesta ämpäristä*. Iltasanomat. <http://www.iltasanomat.fi/asuminen/art-2000000659873.html> (27.02.2017).

Humon, Sock & Daivy 2009–2017. *Scandinavia and the World*. <https://satwcomic.com/> (23.12.2017).

Juuti, Pauli 1996. *Suomalainen elämänlaatu*. JTO-tutkimus sarja 10. Kirkkonummi: JTO-Palvelut Oy.

Kamila, Marjo 2011. Erottautumispyrkimyksiä pukeutumisella. Marjukka Virkajärvi (toim.) *Työelämän tutkimuspäivät 2011: Suomalainen työelämä eurooppalaisessa vertailussa*. Työelämän tutkimuspäivien konferenssijulkaisuja 3/2012. Työelämän tutkimuskeskus: Tampereen yliopiston sähköisiä julkaisuja, 62–75.

Kinnunen, Aarne 1994. *Huumorin ja koomisen keskeneräinen kysymys*. Juva: WSOY.

Kirstinä, Leena 2013. Kansallisia kertomuksia. Teoksessa Mika Hallila, Yrjö Hosiaislouma, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä & Jussi Ojajärvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus 2: Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Helsinki: SKS, 39–49.

Kivimäki, Sanna 2012. *Kuinka tämän tuntisi omaksi maakseen - Suomalaisuuden kulttuurisia järjestyksiä*. Tampere: Tampere University Press.

Knuuttila, Seppo 2008. *Entinen aika, nykyinen mieli*. Helsinki: SKS.

Korhonen, Teppo 1993. Suomalaisuuden aineellisista symboleista. Teoksessa Teppo Korhonen (toim.) *Mitä on suomalaisuus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 86–107.

Kulmala, Maikki 2017. *Jokainen suomalainen kuluttaa noin 160 litraa kahvia vuodessa*. Maa-seudun tulevaisuus. <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka-ja-talous/jokainen-suomalainen-kuluttaa-noin-160-litraa-kahvia-vuodessa-1.143863> (3.12.2017).

Laakso, Maria 2014. *Nonsensesta parodiaan, ironiasta kielipeleihin. Monitasoinen huumori ja kaksoisyleisön puhuttelu Kari Hotakaisen Lastenkirjassa, Ritvassa ja Satukirjassa*. Tampere: Tampere University Press.

Laine, Edvin 1955. *Tuntematon sotilas*. Elokuvajulkaisu. Suomen Filmiteollisuus.

Laitilan Wirwoitusjuomatehdas 2017. Verkkosivut. [http://laitilan.com/#tuotteet%7CTaskumatti%2BMustikkalonkero%2B\(4%252C7%2B%25\)](http://laitilan.com/#tuotteet%7CTaskumatti%2BMustikkalonkero%2B(4%252C7%2B%25)) (3.12.2017).

Lehtonen, Mikko, Löytty, Olli & Ruuska, Petri 2004. *Suomi toisin sanoen*. Tampere: Vastapaino.

Lyytikäinen, Pirjo 1991. Palimpsestit ja kynnystekstit: Tekstien välisiä suhteita Gérard Genet-ten mukaan ja Ahon *Papin rouvan* intertekstuaalisuus. Auli Viikari (toim.) *Intertekstuaalisuus: suuntia ja sovelluksia*. Helsinki: SKS, 145–179.

Löytty, Olli 2005a. Johdanto: toiseuttamista ja tilakurittomuutta. Teoksessa Olli Löytty (toim.) *Rajanylityksiä. Tutkimusreittejä toiseuden tuolle puolen*. Tampere: Tammer-Paino Oy, 7–24.

Löytty, Olli 2005b. Toiseus. Teoksessa Anna Rastas, Laura Huttunen & Olli Löytty (toim.) *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. Tampere: Vastapaino, 161-189.

Löytty, Olli 2011. *Kulttuurin sekakäyttäjät*. Helsinki: Teos.

Makkonen, Anna 1991. Onko intertekstuaalisuudella mitään rajaa? Auli Viikari (toim.) *Intertekstuaalisuus: suuntia ja sovelluksia*. Helsinki: SKS, 9–30.

Manninen, Pekka A. 1995. *Vastarinnan välineistö: Sarjakuvaharrastuksen merkityksiä*. Tampere: Tampere University Press.

Manka, Marja-Liisa 2012. *Työnilo*. Helsinki: Alma Talent Oy. Sähköinen kirja. [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.helios.uta.fi/teos/BAFBEXGTFF#kohta:TY\(\(d6\)NILO\(\(20\)\(2.1.2018\)\)](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.helios.uta.fi/teos/BAFBEXGTFF#kohta:TY((d6)NILO((20)(2.1.2018)))

McCloud, Scott 1994. *Sarjakuva – näkymätön taide*. Suom. Jukka Heiskanen. Helsinki: Painatuskeskus Oy. Englanninkielinen alkuteos 1993.

Melkas, Tuula 2009. Suomalaisten yksityiselämän sosiaalisuudesta. Mirja Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika: Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 21–48.

Mikkonen, Kai 2005. *Kuva ja sana. Kuvan ja sanan vuorovaikutus kirjallisuudessa, kuvataiteessa ja ikonoteksteissä*. Helsinki: Gaudeamus.

Mikkonen, Kai 2010. *Kuvat ilman sanoja, sarja ilman kuvia. Sarjakuvakertomuksen ainutlaatuinen ja ”luonnollinen” fokalisaatio*. Teoksessa Mari Hatavara, Markku Lehtimäki ja Pekka Tammi (toim.) *Luonnolliset ja luonnottomat kertomukset. Jälkiklassisen narratologian suuntia*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 303-330.

Mäkelä, Klaus 1996. Itsen esittäminen Suomessa. Teoksessa Pekka Laaksonen ja Sirkka-Liisa Mettomäki (toim.) *Olkaamme siis suomalaisia. Kalevalaseuran vuosikirja 75–76*. Helsinki: SKS.

Rasila, Tarja 1996. Avainsana, mysteerio ja täyskäännös. Teoksessa Juha Herkman (toim.) *Ruutujen välissä – näkökulmia sarjakuvaan*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy, 61-80.

Ronkainen, Anna 2015. *Suomalaisgraafikko meni hämilleen: "Aivopierusta" lähtenyt sarjakuva nousi netti-ilmiöksi neljässä päivässä*. YLE. <http://yle.fi/uutiset/3-8402431> (27.02.2017).

Romu, Leena 2014a. *Ruutuja rikkovat ruumiit Kati Kovácsin sarjakuvassa Karu selli*. Tampere: Tampereen yliopisto. Licensiaatin työ. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96690/LISURI-1424246804.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Ladattu 3.2.2018).

Romu, Leena 2014b. Tämänäköisiä naisia ja ironisia ääniä – kerronnan jännitteet Kati Kovácsin sarjakuvissa *Karu selli* ja *Kuka pelkää Nenian Ahmavia?* Mikko Höglund, Tommi Kakko, Mervi Miettinen, Hanna Parviainen & Paul Rickman (toim.) *Word and Image. Theoretical and Methodological Approaches*. Tampere Studies in Language, Translation and Literature, Series B2. https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96473/word_and_image_2014.pdf?sequence=1 (4.2.2018.)

Romu, Leena 2016. Mielen ja ruumiin pyörteissä. Kokemuksellisuus Kati Kovácsin sarjakuvateoksessa *Karu selli*. AVAIN 1/2016. http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99358/mielen_ja_ruumiin_pyorteissa.pdf?sequence=1&isAllowed=y (4.2.2018.)

Ruuska, Petri 2002. Kuviteltu Suomi: Globalisaation, nationalismin ja suomalaisuuden punos julkisissa sanoissa 1980–90-luvuilla. Tampere: University of Tampere. Sähköinen väitöskirja. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67017/951-44-5277-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Ladattu 2.12.2017).

Sibelius, Jean 1899–1900. *Finlandia*. Sanoittanut V.A. Koskenniemi 1940.

Suomen Partiolaiset – Finlands Scouters ry 2017. <https://www.partio.fi/> (3.12.2017).

Tilastokeskus 2017. <http://tilastokeskus.fi/index.html> (3.12.2017).

Tiililä, Ulla 1999. *Kerta kiellon päälle? Kieltäytymisen monet merkitykset*. [Kielikello 2/1999](http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=508). <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=508> (2.1.2018).

Topelius, Zacharias 1985/1875. *Maamme kirja*. Helsinki: WSOY. Vesa Mäkisen toimittama suomennos perustuu Paavo Cajanderin 1899 suomennokseen.

Vantaan Energia 2017. <https://www.vantaanenergia.fi/> (3.12.2017).

Vedenpää, Ville 2016. *Suosituksen Finnish Nightmares -sarjakuvan Matti kehittyy – sosiaalista perhosta hänestä ei kuitenkaan tule*. YLE. <https://yle.fi/uutiset/3-8694308> (5.12.2017).

Virtanen, Leea 1988. *Suomalainen kansanperinne*. Helsinki: SKS.

Vuorela, Toivo 1975. *Suomalainen kansankulttuuri*. Helsinki: WSOY.

Väestötietojärjestelmä 2017. Nimipalvelu. <https://verkkopalvelu.vrk.fi/nimipalvelu/> (3.12.2017).

Oinonen, Eriikka, Blom, Raimo & Melin, Harri 2005. *Onni on olla suomalainen? Kansallinen identiteetti ja kansalaisuus*. Helsinki: Yliopistopaino. Raportti ISSP 2003 ja 2004 Suomen aineistoista.

https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65479/onni_on_olla_suomalainen_2005.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Ladattu 2.12.2017).

Ylönen, Marja 1998. *Karin Suomi: Karin piirroksia suomalaisuuden kuvana*. Helsinki: WSOY.

Ylönen, Marja 2001. *Pilahistoria: Suomi poliittisissa pilapiirroksissa 1800-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: SKS.

Luettelo käytetyistä kuvista

Kuva 1. FN67.

Kuva 2. FN35.

Kuva 3. FN18.

Kuva 4. FN27.

Kuva 5. FN31.

Kuva 6. FN81.

Kuva 7. FN83.

Kuva 8. FN70.

Kuva 9. FN27.

Kuva 10. FN25.

Kuva 11. Kuvasitaatti Edvin Laineen *Tuntemattomasta sotilaasta* (1955).

Kuva 12. FN82.

Kuva 13. FN16.

Kuva 14. FN23.

Kuva 15. Sarjakuvastriippi Julien S.Bourrellen sarjakuvasta *The Social Guidebook to Norway* (2017).

Kuva 16. FN9.

Kuva 17. FN73.

Kuva 18. FN11.

Kuva 19. FN38.

Kuva 20. FN53.

Kuva 21. FN24.

Kuva 22. FN34.

Kuva 23. FN44.

Kuva 24. FN15.

Kuva 25. FN66.

Kuva 26. FN69.

Liitteet

Liite 1. Sarjakuvastripit ilmestymisajankohdan ja julkaisualustan mukaan luokiteltuina.

Selitteet:

i = julkaistu Instagramissa

f = julkaistu Facebookissa

* = sarjakuvastrippi, joka toimii myös esimerkiksi mainoksena tai taustan avaajana

! = eri julkaisualustojen versioissa on eroja

Otsikko:	Julkaistu verkossa:	Julkaistu painettuna:	Lyhenne:
About Matti	10/2015*	2/2016!	FN1
For some reason, someone somewhere doesn't like Finland.	10/2015	2/2016!	FN2
You slip and someone sees it and it gets even worse when they come to ask if you're hurt	10/2015	2/2016!	FN3
Someone you don't know well tries to greet you by kissing or hugging	10/2015	2/2016!	FN4
Getting praised.	10/2015	2/2016	FN5
Someone sits next to you in public transport and then they start speaking to you.	10/2015	2/2016!	FN6
"Small" talk	10/2015	2/2016	FN7
When a stranger looks you in the eyes and smiles	10/2015	2/2016!	FN8
Answering seriously to small talk	10/2015	2/2016!	FN9
Finnish smile – rare and genuine	10/2015	2/2016	FN10
Your neighbor is noisy after 10PM	10/2015	2/2016!	FN11
Story behind the hat	10/2015*	-	FN12
When random children think you have prepared for trick and treating	10/2015	2/2016!	FN13
The stop button in the public transport doesn't work and you have to yell to the driver to stop	11/2015	2/2016!	FN14
Have a relaxing weekend!	11/2015*	-	FN15
Onnea isälle – Happy father's day!	11/2015*	-	FN16
Vote Matti	11/2015*	-	FN17
When you want to leave your apartment but your neighbor is in the hallway	11/2015	2/2016!	FN18
Enjoying the first snow and getting caught	11/2015	-	FN19
When you <u>do</u> have questions but you don't want to get any attention	11/2015	2/2016!	FN20
Sharing an elevator with a stranger	11/2015	2/2016!	FN21
You're really hungry but nobody wants to be the first to take food	11/2015	2/2016!	FN22
Someone takes Finnish stereotypes too seriously	12/2015	2/2016!	FN23
Matti's Independence day – a visit to the war graves	12/2015	-	FN24
Matti's Independence day – movie time with	12/2015	-	FN25

the “Unknown soldier”			
Matti’s Independence day – watching “linnan juhlat” from TV	12/2015	-	FN26
Matti’s Independence day – lighting up two blue and white candles	12/2015	-	FN27
Finnish daydreams – to be invited to the “linnan juhlat”	12/2015	2016!	FN28
She’s Matti’s wife but what’s her name?	12/2015*	-	FN29
Aino, Maija-Liisa, Kaisa? Vote here	12/2015*	-	FN30
When an acquaintance stands too close when talking to you and then they casually touch you	12/2015	2/2016!	FN31
Hello, my name is Aino	12/2015*	-	FN32
It’s crowded and you don’t want to bother anyone	12/2015	2/2016!	FN33
May your Christmas be nightmare free!	12/2015*	-	FN34
You sign a wrong bus to stop and you feel like you have to go in nevertheless.	12/2015	2/2016!	FN35
A salesperson asks you if you need help	1/2016	2/2016!	FN36
You meet your neighbor more than once within a short time	1/2016	2/2016!	FN37
Weather is horrible, but the only shelter is occupied.	1/2016	2/2016!	FN38
Waiting patiently your turn to speak	1/2016	2/2016!	FN39
You forget to buy something and have to go back to the same shop	1/2016	2/2016!	FN40
The bus is “full”.	2/2016	2/2016!	FN41
Someone repeats your name	2/2016	2/2016!	FN42
When someone throws water on the sauna stove without asking first.	-	2/2016	FN43
Finnish facts: even the most reserved Finn can become chatty in a sauna.	-	2/2016	FN44
When public transport is late.	-	2/2016	FN45
When you run to catch a bus and have to try and act like you’re not out of breath.	-	2/2016	FN46
When someone next to you moves to a vacant seat and you start to wonder what’s wrong with you.	-	2/2016	FN47
When you see a seat become vacant, but don’t want the person next to you think you’re moving because of them.	-	2/2016	FN48
When you want to get off the bus without bothering the person sitting next to you.	-	2/2016	FN49
When someone is talking loudly in public.	-	2/2016	FN50
When you get in a movie theatre at the last minute and your seat is in the middle.	-	2/2016	FN51
When you’ve told a salesperson that you don’t need help, but actually you do.	-	2/2016	FN52
When you want to take a free sample but you	-	2/2016	FN53

don't want to chat with the salesperson.			
When someone cuts in line.	-	2/2016	FN54
When the self-service checkout doesn't work.	-	2/2016	FN55
When you can't have milk to drink with dinner.	-	2/2016	FN56
When you clean your plate and your host thinks you're still hungry.	-	2/2016	FN57
When you answer yes to an either/or question and are too embarrassed to correct them if they assume wrong.	-	2/2016	FN58
When you get bad customer service and you start to wonder what <u>you</u> did wrong.	-	2/2016	FN59
When there is no almond in the rice porridge.	-	2/2016	FN60
When you see someone you know but aren't sure if you know them well enough to greet them.	-	2/2016	FN61
Being in debt.	-	2/2016	FN62
Having to praise yourself.	-	2/2016	FN63
Giving a speech.	-	2/2016	FN64
When someone's doing something 'wrong' and staring at them intensely won't make them stop.	-	2/2016	FN65
Being sick but going to work so you don't seem lazy.	-	2/2016	FN66
When a co-worker wants to chat and you have to pretend you're busy.	-	2/2016	FN67
When you arrive late to a meeting and everyone's looking at you.	-	2/2016	FN68
When you fail to express your excitement.	-	2/2016	FN69
Getting something for free	-	2/2016	FN70
Silence.	-	2/2016	FN71
Empty public transport.	-	2/2016	FN72
When you get caught while leaving a heippalappu.	3/2016	2/2016	FN73
When you make a mistake when you're speaking in English.	3/2016	-	FN74
Someone invades your personal space while you're waiting for bus	3/2016	2/2016!	FN75
When a salesperson accidentally touches you.	3/2016	2/2016	FN76
Nobody dares to take the last piece of cake but everyone wants it.	3/2016	2/2016!	FN77
Someone thinks you're pranking them with mämmi	3/2016	2/2016!	FN78
There's no coffee	9/2016	2/2016!	FN79
You get someone as your pair you don't know.	9/2016	2/2016!	FN80
5 shades of Finn Matti	1/2016i	-	FN81
Kalevala Day 28.2	2/2016i	-	FN82
Happy Mother's Day!	5/2016f	-	FN83